

JORDSKIFTERETTENE I EIDSIVATING

2009 1279 55
290110 A&R/
TSA 470

Landbruks- og matdepartementet
Postboks 8007

0030 Oslo

Arkivnummer
008

Vår referanse
232/10/IØ

Vår dato
29.01.2010

Høyringsuttale- Utkast til ny jordskiftelov

1. Innleiing

Dei ti jordskifterettene innanfor Eidsivating jordskiftedøme har samla seg om ein felles uttale til høyringsutkastet. I utgangspunktet har kvar jordskifterett hatt ansvar for sine kapittel, og i etterkant er utkastet frå dei enkelte jordskifterettene drøfta og sydd saman. Merknadene nedanfor er difor dels på nynorsk, dels på bokmål. Men alle lovframlegga er formulerte på nynorsk.

Vi kjem først med synspunkt på viktige enkelttema, og etterpå med merknader til dei einskilde kapitla. Framlegg til lovtekstar er tatt inn til slutt i denne høyringsuttalen. Framlegga våre er språkvaska så langt vi har hatt tid og høve til det.

Arbeidsgruppa har lagt fram eit forslag til ny lov som er godt strukturert, og der ein har tatt gode grep for å rydde i høve til gjeldande lov. Kapittelinnndelinga er god, og det er bra at ein har plassert ulike virkemiddel i ulike kapittel. Det er også bra at saksbehandlingsreglane er samla og plasserte i eige kapittel.

Det er likevel slik at utkastet er nokså uferdig. Vi har difor svært omfattande merknader. Hovudårsaka til at utkastet er så uferdig, er etter vårt syn den uheldige organiseringa av lovarbeidet. For eit så omfattande og komplisert lovarbeid skulle det ha vore nedsett eit offentleg utval slik det er vanleg ved utarbeiding av ei ny lov.

Høyringsutkastet manglar overordna visjonar, tankar og vurderingar om kva for arbeidsoppgåver som bør høyre til jordskiftedomstolen i framtida, og det er etter vårt syn også prega av noko manglande innsikt i jordskiftefaget og jordskifteprosessen.

Vi vil også peike på at Landbruks- og matdepartementet (LMD) ikkje har oppretta slike kontaktar mot jordskifterettene som var føresett i mandatet i samband med lovarbeidet.

Ettersom merknadene er så omfattande, er det sterkt ønskeleg at eit justert utkast blir sendt på høyring før arbeidet med lovproposisjon startar opp.

Postadresse
Serviceboks
2626 Lillehammer

Besøksadresse
Statens Hus, Storgt. 170
Lillehammer

Telefon 61 26 61 71
Telefax 61 26 61 67
jlhmpost@domstol.no

Bank 2000 20 48524
Bedriftsnr. 974 725 983
www.jordskifte.no

2. Nokre hovudmerknader

2.1 Generelle merknader

Vi vil innledningsvis komme med noen generelle merknader til lovutkastet. Vi mener at noen av bestemmelsene er for detaljerte, mens andre er for lite detaljerte. Vi ser det som viktig at reglene er fleksible. For detaljerte regler kan for eksempel være til hinder for tilskjæring av saken etter tvistelovens bestemmelser, og på annen måte låse retten og partene unødige.

Vi mener kommentarene i lovutkastet er rotete, uklare og mangelfulle på mange punkter. Det gjenstår etter vårt syn mye arbeid med kommentarene til paragrafene. Begrunnelser og kommentarer er ofte blandet sammen. Vi mener begrunnelsene for de endringer som foreslås skal komme før kommentarene til de enkelte paragrafer. Kommentarene til paragrafene skal inneholde en beskrivelse av bestemmelsen, og om det er endringer i forhold til gjeldende rett. Det er viktig at det utarbeides gode begrunnelser for endringer og ryddige kommentarer til paragrafene. Uklarheter og motsetninger mellom forarbeider og lovtekst kan lett føre til unødvendige uklarheter i forhold til om det er gjort realitetsendringer eller ikke. Det er en del eksempler på at det står at det ikke er meningen å gjøre realitetsendringer men så viser det seg at det er endringer likevel. Det er meget uheldig om det utilsiktet oppstår rom for tolkninger av allerede godt innarbeidet og godt fungerende rettspraksis.

Eksempelene i forarbeidene må ta høyde for at jordskifteretten har saker i hele landet. Vi ser dette som viktig for å understreke at jordskifteretten behandler sakstyper i både urbane og rurale områder.

2.2 Vilkår for jordskifte

Paragraf 1 i gjeldende lov inneholdt vilkår for fremming av jordskiftesak. Det er to kumulative krav. Det første er at eiedomar er utenelege (vanskelege å nytte ut) slik det er i dag eller vil kome til å bli utenelege som følge av tiltak. Det andre er at dei verkemidla som kan bli brukt i eit jordskifte, kan betre forholda eller løyse problema for minst ein eiedom.

Kravet i § 1 om å skape tenlege eiedomar er også ein tolkingsfaktor ved bruken av dei materielle reglane i lova. Ved utforming av endeleg jordskifteløysing gjev dette retten eit speleroom til å kome fram til ei kreativ, praktisk og god løysing som løyser problema, skapar ei samla nytte av jordskiftet og som sikrar at ikkje tapsgarantien blir oppfylt.

Vi har oppfatta høyringsnotatet slik at vilkåret nemnd i første avsnitt blir "erstatta" med eit krav om at det skal vere tenleg med jordskifte. Dette er omskrive til eit krav om samla positiv nytte, jf. § 3-2 i utkastet. Arbeidsgruppa meiner at dette ikkje er ei realitetsending. Dei skriv: *Når eiedomsforholda kan bli betre ved eit jordskifte, kjenner ein ikkje til at krav har blitt avvist fordi eiedomane ikkje kan bli sagt å vere vanskelege å nytte ut på tenleg måte etter tid og tilhøva* (side 153 i høyringsnotatet). Vidare legg dei vekt på at ordlyden i første ledd i gjeldande § 1 er nærliggjande å knytte til næringsutøving. Når lova no gjeld heile landet, meiner dei at ordlyden ikkje er heilt god.

Vi har vidare oppfatta høyringsnotatet slik at det nemnde innhaldet i andre avsnitt ovanfor, er teke inn i utkastet til første ledd i § 1-1 (formålparagrafen). Dei meiner at sentrale mål og tolkingsprinsipp slik blir meir tydelege.

Elles forstår vi det slik at noko av realiteten i gjeldande § 1 er teke inn i § 3-1 i utkastet: *For å løyse problema i saka, kan ...*

Det er for så vidt rett at ein finn att mykje av realiteten i gjeldande § 1 i §§ 1-1, 3-1, 3-2 og delvis i § 3-4 i utkastet. Vi meiner likevel at fjerninga, eller erstatninga slik det er uttrykt i høyringsnotatet, av vilkåret i gjeldande i § 1 er ei realitetsendring. Vilkalet i § 1 kan i enkelte saker vere eit aktuelt hinder for å fremme jordskifte. Vi kjenner til at saker har blitt nekta fremma på grunnlag av at § 1 ikkje var oppfylt sjølv om krava til verkemiddel, samla nytte og ikkje tapsgarantien var oppfylt. Ved å fjerne vilkåret blir det såleis ein lågare terskel for å få behandla ei jordskiftesak. Det er ein reell nyanseforskjell mellom å konstatere at det føreligg utenlege eigedomsforhold og å konstatere at samla nytte kan bli større enn kostnadene og ulempene. Ved oppstarten på ei sak kan den positive samla nytta sjå ut til å vere marginal og i tillegg vere svært usikker. Etter utkastet kan ein i slike tilfelle ikkje nekte fremme av saka. Det kan då både vere sikrere og enklare å fastslå om det faktisk føreligg utenlege eigedomsforhold. Slik sett er vilkåret i gjeldande § 1 hensiktsmessig å ha for å hindre oppstart av saker som er marginale, eller som har ein "meningslaus" karakter.

Vi meiner at det i lova må vere eit vilkår om at det i utgangspunktet må føreligg utenlege eigedomsforhold for å få realitetsbehandla (fremma) ei sak. Retten må ha eit sjølvstendig ansvar for skjønnsmessig å vurdere om vilkåret er oppfylt i samband med avgjerd om saka skal fremmast eller ved konstatering av at realitetsbehandling tek til. Dersom fremmevedtaket fell bort, er det etter vår meining enda større grunn for at det skal vere eit vilkår om at det må føreligg utenlege eigedomsforhold.

Sjå elles vår drøfting av bortfall av fremmevedtak i kapittel 2.2 og våre merknader til §§ 3-2, 3-3, 3-4 og 6-9.

2.3 Forliksråd / oppmålingsforretning

Arbeidsgruppa drøftar på s. 95-97 i innstillinga om jordskiftesaker bør starte opp i forliksrådet til liks med saker ved dei alminnelege domstolane. Vi er samde med arbeidsgruppa i vurderingar og konklusjon. Det ville vere svært urasjonelt og ressurskrevjande om jordskiftesakene skulle gå denne vegen. Det ville medføre større kostnader og meningslaus tidsbruk for både partane og samfunnet. Å reise sak direkte for jordskifteretten som har både juridisk og teknisk kompetanse, har i lang tid vist seg å vere tenleg. Jordskifteretten kan både fastsetje, merke av måle inn og skildre grenser og eigedomsforhold i ei og same sak.

Eit anna moment er at behandling i forliksrådet før behandling i jordskifteretten nok i mange tilfelle vil medføre at konfliktnivået stig. Det er sjølv sagt ikkje ønskeleg. Vi viser elles til merknadene til § 6-1.

Arbeidsgruppa er også innoom spørsmålet om grensesaker bør starte opp som kommunal oppmålingsforretning. Gruppa avviser dette som utenleg.

Vi er samde med arbeidsgruppa også i dette.

Noreg er i ei særstilling historisk sett med omsyn til mange uklare grenser og rettsforhold, sjå m.a. NOU nr. 9 (2002) kap. 7 (Løkenutvalet). Mange eigedommar har uklare grenser fordi det norske lovverket tidlegare mangla reglar om stadfesting av grenser.

Vi har også erfaring for at partane reagerer kritisk på å bruke store ressursar, først i kommunen for deretter å måtte gjenta det same i jordskifteretten. Den reelle situasjonen i dag er at eit fåtal av dei grensesakene jordskifteretten får inn, har starta opp som oppmålingsforretning i kommunen. Dei aller fleste av desse sakene kjem direkte til jordskifteretten – fordi partane veit at kommunen ikkje har myndigheit til å løyse dei om partane er usamde.

Dette viser at systemet fungerer godt slik det er i dag.

Det ville vere svært urasjonelt at desse sakene skulle starte opp som kommunal oppmålingsforretning. Og det vil medføre betydeleg meirkostnad og sløsing med tid og ressursar for både partane og samfunnet. Også her må ein rekne med at konfliktnivået stig etter ei ev. mislukka behandling i kommunen. Det ville i det heile tatt vere svært uheldig om ein skulle krevje at grensesaker først kan krevjast etter at ein har kravd oppmålingsforretning.

Vi vil også minne om nokre viktige målsettingar med den nye tvistelova; nemleg å *redusere* tidsbruk og kostnader. Innføring av forliksråd eller oppmålingsforretning vil dra sterkt i motsatt lei.

2.4 Fremmevedtaket

I lovutkastet er ikke det obligatoriske fremmingsvedtaket videreført. Et flertall av oss mener dette har en del uheldige sider. Vi mener at alle jordskiftesaker, grensesaker og rettsutgreiingssaker fortsatt skal fremmes i en formell avgjørelse. Dersom dette ikke gis medhold må det inntas endringer i lovutkastet som reduserer de negative konsekvensene ved å fjerne det obligatoriske fremmingsvedtaket.

Innledningsvis viser vi til Austenå/Øvstedal's kommentarutgave til dagens jordskiftelov, side 104 – 105 (under § 14). Det siterte viser hvordan jordskifteretten ansvarliggjøres i samband med fremmingen:

"Jamvel om det ikkje er kome motsegner mot kravet, må retten grunngi (fremmings)vedtaket. Det er ikkje sikkert at partane i første omgang har oversikt over konsekvensane av eit jordskifte og det må difor gå klart fram av grunngivinga for vedtaket at jordskifteretten har tenkt igjennom og vurdert ulempene og nytta av jordskiftet på ein grundig måte".

Lovutkastet pålegger i prinsippet ikke jordskifteretten andre plikter i forhold til fremme/avvisning enn de som gjelder for de ordinære domstoler. Det innebærer at det bare er formelle forhold som litispensens, rettslig interesse og partsevne som skal vurderes.

Jordskifteretten er en særdomstol som må ha en positiv hjemmel for å kunne behandle en sak. Retten har en selvstendig plikt til avgjøre/konstatere om hjemmelen foreligger. Dette gjøres ved fremminga. Jordskifteretten kan derfor ikke likestilles med de ordinære domstoler.

Vi kan ikke se at arbeidsgruppa har vurdert fjerning av fremminga i forhold til at jordskifteretten er en særdomstol.

Kravet til fremmingsvedtak i dagens lov tvinger jordskifteretten til å foreta vurderinger av de formelle og materielle vilkårene for å gjennomføre saken. De materielle vilkårene er utformet minst like strengt i lovutkastet som i dagens lov. Ved bortfall av fremmingsvedtaket bortfaller prosessen som sikrer den grunnleggende prøvinga. Partene vil ikke få vite hvordan retten har vurdert og tenkt. Dette er også en vesentlig svakhet i forhold til overprøving.

Ved fremmingsvedtaket blir den saklige og geografisk avgrensning avklart. Lovutkastet etterlater seg uklårheter om hvordan denne avgrensningen skal gjøres.

Vi har oppfattet at formålet med å fjerne det obligatoriske fremmingsvedtaket er å redusere prosessen om fremminga både i forhold til jordskifterettens arbeidsmengde og prosesskostnader. Vi peker på at det er i de saker hvor fremmingen har vært omtvistet at

prosessen har hatt noe omfang. Etter lovutkastet skal jordskifteretten fortsatt ta stilling til påstand om at saken skal nektes fremmet eller avvises. Det er således de enkle og uomtvista fremmingsvedtak som vil falle bort. Disse representerer ingen stor arbeidsmengde for jordskifteretten og har heller ikke medført kostnader for partene. Vi mener at det nevnte formålet ikke oppfylles ved å fjerne den obligatoriske fremmingsavgjørelsen. Vi mener at fjerning verken vil eller bør få noen betydning i forhold til hvilket konfliktnivå det er i oppstarten på ei sak.

Et hensiktsmessig grep som oppfyller det nevnte formålet er forslaget om å gjøre tvisteloven 10-5 gjeldende dersom tvistesummen er under kr 125 000, jf. § 7-13 i utkastet. Vi viser også til vårt forslag om at partene skal bære egne kostnader med retts hjelp i tvist om fremme på grunnlag av materielle innvendinger, jf. vår merknad til § 7-13.

Utfordringen ved fremming er først og fremst knyttet til kravet til innholdet i begrunnelsen. I jordskiftesak gjelder dette først og fremst vurderingen av vilkåret om ikke-tapsgarantien, jf. § 3-3 i utkastet. Ikke-tapsgarantien må først og fremst være et sentralt vurderingsmoment ved den endelige jordskifteløsningen (jordskifteavgjørelsen). Se vårt forslag til § 6-20 sjette ledd bokstav d. Vilkaåret gjelder selvsagt også ved jordskifterettens utarbeiding av forslag til jordskifteløsning. Til slutt gjelder vilkåret i vurderingen om en sak skal fremmes eller ikke.

Ved oppstarten av en sak (fremmingstidspunktet) har ikke jordskifteretten full oversikt over om den endelige jordskifteløsningen kan oppfylle vilkåret i § 3-3. Konsekvensen av dette må være at det bare er i de tilfeller det er klart (åpenbart) at vilkåret ikke kan oppfylles at en sak nektes fremmet. Vurderingen må være skjønnsmessig da det er vanskelig og arbeidskrevende å tallfeste nytten. Vi peker på at nyttebegrepet ikke bare omfatter økonomiske verdier. Begrunnelsen for avgjørelsen bør derfor ikke være omfattende. I de tilfeller fremmingen ikke er omtvistet og jordskifteretten mener at vilkåret kan bli oppfylt i den endelige jordskifteløsningen, vil det som i dag være tilstrekkelig å konstatere at vilkåret i § 3-3 er oppfylt på fremmingstidspunktet. Vi mener at denne konstateringen skal skje i en formell avgjørelse. En formell avgjørelse sikrer en klar prosess for å tilskjære saken. Dersom det senere i saken viser seg at vilkåret i § 3-3 ikke kan oppfylles, må det som i dag være en hjemmel for å kunne avslutte saken uten realitetsavgjørelse.

Vedkommende utarbeiding av forslag til jordskifteløsning viser vi til § 3-4 i utkastet. Etter vår mening vil de foreslåtte reglene i § 3-4 medføre økt prosess i forhold til gjeldende praksis. Forslaget er derfor inkonsekvent i forhold til det nevnte formålet med å fjerne den obligatoriske fremmingsavgjørelsen. Vi viser også til § 3-17 første ledd andre punktum som også er inkonsekvent i forhold til et formål om å redusere arbeidsmengden for jordskifteretten ved vurdering av vilkåret i § 3-3.

Vi viser til vårt forslag til § 6-15a om fremming av sak. Ellers viser vi til våre merknader til kapittel 3 og 6 i utkastet.

2.5 Verdsetting

Verdsetting er sentralt i jordskiftesammenheng. I utkastet til ny jordskiftelov er det et mål å få en mer konsekvent og bevisst begrepsbruk. Dette målet er etter vår mening ikke oppfylt når det gjelder verdsettingsbegrep.

Vi viser til begrepene potensiell verdi og aktuell verdi i § 3-17. I § 3-21 første ledd er begrepet arealverdi innført. I andre ledd i samme paragraf er begrepene grunnverdi og samla bruksverdi brukt. Begrepet arealverdi er også brukt i §§ 3-15 og 3-25. Ellers nevnes at

begrepet samla verdi er brukt i § 3-18 (jf. § 1-3 bokstav e), begrepet samla bruksverdi er brukt i § 3-21 og begrepet påregnelig er brukt i § 3-24.

Innføringen av arealverdi medfører at det innføres et nytt verdsettingsbegrep. Vi mener det er nødvendig å definere nærmere hva som er omfattet av begrepet. Begrep benyttet i økonomisk teori er for eksempel grunnverdi, bruksverdi, salgsverdi, marginal bruksverdi og gjennomsnittlig bruksverdi. Definisjonen av arealverdi bør knyttes til innarbeida begreper i økonomisk teori.

Vi mener forarbeidene må drøfte og klargjøre de ulike verdsettingsbegrepene som brukes i lovteksten. Det innebærer at begrepene må defineres og at valg av verdsettingsprinsipp og jordskiftegrunnlag til ulike formål må drøftes mer grundig. Vi oppfordrer til at drøftingene knyttes til aktuelle og praktiske eksempler både i rurale og urbane strøk.

Valg av jordskiftegrunnlag i skog er ikke drøftet av arbeidsgruppa. Vi mener dette er en stor mangel og at det må klargjøres i det videre lovarbeidet.

Innføring av generelle lovregler om verdsetting og et generelt begrep som arealverdi er vi i utgangspunktet positive til. Det bidrar til at retten får et mer fleksibelt utgangspunkt ved verdsetting og valg av jordskiftegrunnlag. Unntakene fra grunnverdi som jordskiftegrunnlag i gjeldende lov har med tiden blitt flere. For eksempel er saker med urban karakter økende. I slike saker vil det være uaktuelt å bruke grunnverdi som jordskiftegrunnlag.

Alternativet til generelle regler kan være å definere hovedregler for ulike verdsettingsformål. Hensynene til lik praksis i like saker tilsier at det defineres noen rammer. Vi mener det ikke bør utformes detaljerte hovedregler i loven, men heller at det defineres generelle hovedregler for ulike verdsettingsformål. Det må tas med i betraktningen at den nye loven skal gjelde i lang tid. Det vil være uheldig dersom loven stenger for verdsetting i former som vi ikke klarer å se i dag.

Vi viser særlig til våre merknader til §§ 3-17, 3-18 og 3-21.

2.6 Ankeinstans

Arbeidsgruppa går inn for at det gjeldende tospora ankesystemet ikke videreføres. I utkastet foreslås at dagens jordskifteoverretter legges til lagmannsrettene.

Vi mener det er noen absolutte vilkår som må oppfylles hvis denne omfattende reformen skal gjennomføres.

Ved å legge overrettene inn i lagmannsrettene tilføres lagmannsretten jordskiftefaglig kompetanse.

Når det gjelder anke over jordskifteavgjerd, skjønn og kombinerte saker, må lagmannsretten settes med jordskiftelagdommer. At førstelagmannen skal stå fritt til å bestemme at retten i slike saker kan settes uten jordskiftelagdommer er ikke akseptabelt. Partenes rettssikkerhet er truet om det ikke er tilstede jordskiftefaglig kompetanse ved ankebehandlingen av slike saker. Jordskiftelagdommerens kompetanse bør også benyttes i tingsrettslige og ekspropriasjonsrettslige saker.

Vi forutsetter at hver enkelt lagmannsrett bemannes med minste en jordskiftelagdommer, en utreder og en saksbehandler. Vi er bekymret for rekrutteringen til stillingene. Dette vil bli en utfordring.

Dersom våre forslag til endringer ikke innarbeides, mener vi at den tospora ankeordninga bør videreføres.

Arbeidsgruppas alternative lovforslag til kapittel 8 er et godt grunnlag for å utvikle en ankeordning som er betydelig bedre enn dagens.

Vi viser til våre merknader til kapittel 8.

2.7 Avgjerdsformene

Avgjerdsformene er regulert i utkastet § 6-19 og har etter vårt syn store manglar.

Retten må ta avgjerder under heile saka og ikkje berre ved avslutninga av saka slik framlegget legg opp til.

Semjedom som ein erstatning for dagens rettsfastsettande vedtak, ser vi på som lite treffande og språkleg uheldig. Dom er i utgangspunktet definert i tvistelova og gjeld mellom anna for tvistar – altså det motsette av semje. Semje betyr ei *positiv* oppslutning, i motsetning til systemet med rettsfastsettande vedtak som legg til grunn *ingen merknad*.

Vi vil også peike på at *enighetsdom* (*semjedom*) jf. tl. § 9-7, er noko heilt anna, og bygger på andre saksbehandlingsreglar enn *semjedom* etter utkastet. Det er derfor svært uheldig og forvirrande å bruke dette i vår samanheng.

Vårt framlegg er å bruke nemninga *rettsfastsetting*. Det blir synt til vår merknad til § 6-19 tredje ledd.

Jordskifteavgjerd er i framlegget avgrensa til tre avgjerder: *verdsetting av det som skal gå i byte i jordskifte, jordskifteløysing undervegs i saka og den endelege jordskifteløysinga*. Opprekninga er uttømande.

I arbeidsgruppa sin merknad til § 1-3 bokstav f går det fram at jordskifteløysing *undervegs i saka*, er innført i staden for utkast til skifteplan. Det må vera feil at utkast til skifteplan - *jordskifteløysing undervegs i saka* - skal ha ei avgjerdsform. Utkastet er eit arbeidsutkast for drøfting som retten står fritt til å endre etter drøfting med partane. Eit utkast skal ikkje ha noko avgjerdsform.

Arbeidsgruppa sitt framlegg til jordskifteavgjerd omfattar såleis i realiteten berre to typar avgjerder.

Vesentlege avgjerder som retten må ta, er ikkje omfatta av § 6-19 i det heile. Nemnast kan:

- at realitetsbehandling av saka er teke til, kfr. § 6-9
- avgrensing av sakleg og geografisk omfang, kfr. § 6-17
- å gje reglar for bruken av areala frå krav om jordskifte er sett fram, til saka er slutta, kfr. § 3- 30 bokstav a
- avgjerd i spørsmål om å trekke saka, kfr. § 6-9
- utviding av saka, kfr. § 6-17 andre og femte ledd.

- jordskifteløysing frå saka er slutta til ho er rettskraftig, kfr. § 3-30 bokstav b
- fastsetting av jordskiftekostnadene, kfr. § 7-3
- fordeling av jordskiftekostnadene, kfr. § 7-4,5,6,7
- fordeling av sakskostnader ved rettsforlik, kfr. § 6-23 fjerde ledd

Det er sikkert andre avgjerder som og naturleg høyrer heime i denne gruppa.

Avgjerdene ovanfor krev kontradiksjon og grunngjeving. Det er avgjerder som må kunne overprøvast. Vi ser det som heilt nødvendig at desse avgjerdene får ei avgjerdsform. Det er jordskiftefaglege vurderingar som vil ligge til grunn for desse avgjerdene og vi finn det rettast at desse blir sorterte inn under jordskifteavgjerder.

Vi vil tilrå at opprekninga for jordskifteavgjerder ikkje blir uttømande. Ei uttømande opprekning krev ei fullstendig oversikt over alle aktuelle avgjerder.

Utkastet synes ikkje å skilje mellom avvising og nekte fremme. Avvising skal brukast der det er formelle grunnar for ikkje å ta saka opp til behandling. Nekte fremme skal brukast når det er materielle grunnar for å ikkje ta saka opp til behandling.

Det er viktig å halde på dette skiljet. Det har med overprøvinga av ei slik avgjerd. Vi ser det som avgjerande at ei avgjerd om å nekte fremme ei sak, kan bli overprøvd av jordskifteoverretten eller det som eventuelt måtte erstatte denne. Det avgjerande må vera at det blir ei jordskiftefagleg overprøving.

Vi registrerer at vedtak er vidareført, men betyr noko anna enn vedtak etter gjeldande lov. Det blir noko forvirrande når grunngjevinga for å fjerne vedtak som avgjerdsform, er at slikt høyrer til forvaltninga. For å finne eit nynorsk ord for *beslutning* blir så *vedtak* teke inn att.

Strukturen i § 6-19 bør endrast slik at avgjerdsrekkefølgja blir meir lik tvistelova.

Vi har i vårt framlegg til § 6-19 forsøkt å fange opp dei forholda vi her har peika på. Det blir i samanheng spesielt synt til vår merknad til § 6-19.

2.8 Servituttar

Arbeidsgruppa går inn for at servituttlovens regler om omskiping og avskiping overføres til jordskifteloven, mens LMD i høringsbrevet uttaler at de ikke ønsker dette. Denne uenigheten er selvsagt uheldig. Det er underlig at departementet sender ut på høring noe de er klart uenige i.

Vi har uttalt oss nedenfor med bakgrunn i at reglene foreslås overført til jordskifteloven, noe vi mener er fornuftig. Det vil være en fordel for partene å få et ensporet system for endring av servitutter, og det blir en forenkling for partene og domstolene å kunne forholde seg til ei lov (jordskifteloven).

Begrepet "tyngsler" er brukt i omfattende grad i utkastet. Begrunnelsen er etter det vi kan se at dette er et mer alminnelig kjent ord en det juridiske begrepet negative servitutter. Vi er ikke enige i at "tyngsler" er mer alminnelig kjent. Dessuten er det grunn til å spørre om "tyngsler" har en videre betydning enn negative servitutter? Dersom "tyngsler" skal benyttes må presisjonsnivået på "tyngsler" være absolutt. Det kan ikke i en sammenheng bety negative servitutter og et annet sted stå for noe mer for eksempel grunnbyrder. Vi foreslår at det mer generelle "servituttar" benyttes som samlebetegnelse på "rettar og tyngsler". Videre foreslår

vi at begrepene positive og negative servitutter tas inn i lovteksten når det er grunn til å skille mellom disse. Som en følge av dette er det nødvendig å presisere i forarbeidene hva de ulike begrepene står for. Vi vurderer det slik at begrepet servitutter enkelt lar seg beskrive i forarbeider, og forklares for parter i jordskiftesaker. Plikter er ikke servitutter. Der det i lovteksten også er nødvendig å få fram at også plikter omfattes, har vi derfor lagt inn plikter i tillegg til servitutter.

2.9 Lovtilvisingar

Gjennom hele forslaget til ny jordskiftelov er lovhenviisningene vist på ulik måte, med eller uten navn, med eller uten punktum, og med eller uten dato og år. Dette må gås nøye gjennom og gjøres konsekvent og etter gjeldende regler for henviisninger.

Eksempler fra forslaget til ny jordskiftelov:

- kapittel VII i veglova (§ 5-3)
- lov 14. juni 1912 nr.1 om anlegg av taugbaner og løipestrenger m.v. § 8 (§ 5-3)
- vannressursloven §§ 14 og 31. (§5-4)
- lov 1. juni 1917 nr 1 om skjønn og ekspropriasjonssaker (§5-5 nr uten punktum)
- reindrifstloven § 70 første ledd (§ 5-5)
- lov 1. juni 1917 nr. 1 om skjønn og ekspropriasjonssaker. (§5-6 1 om uten opphold)
- tvisteloven § 19-5 (§6-21)
- lov om eigedomsregistrering (§6-22)
- For skjønn gjeld lov 17. desember 1982 nr. 86 § 11 første, andre og siste ledd. (§ 7-3 mangler lovens navn)
- lov 17. desember 1982 nr. 86 om rettsgebyr § 1 andre ledd. (§7-3 inneholder lovens navn)
- lov 17. desember 1982 nr. 86 og tvisteloven kapittel 20. (§7-8)

Vi har ikke gjort noen ”vask” av dette i våre lovforslag.

2.10 Språk- og omgrepsbruk

Språkbruk

Både lovtekstar og merknader er prega av å vere skrivne med utgangspunkt i bokmål. Dette er svært uheldig, spesielt i forhold til lovtekst. Dette gjeld både setningsbygging og ordbruk. Dels er utforming og ordbruk slik at det er fare for mistyding.

Det er svært viktig at ein hentar inn person/-ar med gode kunnskapar i nynorsk når lovproposisjon skal skrivast.

Jordskifterett – jordskiftedomstol

Både uttrykket jordskifterett og jordskiftedomstol blir brukt i forslaget til ny lovtekst. Bruken av omgrepa burde vore meir konsekvent. Dersom begge omgrepa skal brukast, bør det skiljast mellom jordskiftedomstolen som heilskap og jordskifteretten i den enkelte saka. Inkonsekvent bruk kjem klart fram i forslaget § 2-6, der det heiter at ”*jordskiftedomstolane skal ha nødvendig personale*”, og at Domstoladministrasjonen skal fastsette ”*kor stort personalet ved den enkelte retten skal vere*”.

2.11 Økonomiske konsekvensar

Opprettelsen av en ny stillingsgruppe i lagmannsrettene, *jordskiftelagdommere*, må få som konsekvens at eksisterende forskjellsbehandling mellom jordskiftedommere og andre embetsdommere, nå bringes til opphør.

I NOU 1999-19 – Domstolene og samfunnet, uttaler Domstolkommisjonen at *”forskjeller mellom dommere ved de alminnelige domstoler og ved særdomstoler – og også mellom de enkelte særdomstoler – krever særskilt begrunnelse.”*

Dette likhetsprinsipp ble stadfestet av et enstemmig Storting som sluttet seg til konklusjonene i Ot.prp. 106 (2002-2003). Her heter det at *”Jordskiftedommerne skal ha samme status og stillingsvern som dommere i de alminnelige domstoler”*.

Justisdepartementet har i brev til FAD av 29.08.07 konkretisert følgene av likhetsprinsippet: *”Justisdepartementet støtter DAs styrevedtak om at også jordskiftedommerne bør tas ut av HTA. Lønns- og tilsettingsforhold for dommerne i de ordinære domstolene og dommerne i jordskifteretten bør være underlagt de samme vilkår”*.

Ved ikraftsetting av jordskiftereformen i 2004, som bl.a. førte til at det administrative ansvar for jordskiftedomstolen i 2006 ble ført ut av LMD og underlagt Domstoladministrasjonen, ble de fleste forskjeller mellom særdomstolen jordskifteretten, de øvrige særdomstoler og de alminnelige domstoler - og dommerne ved de ulike domstoler, brakt til opphør. Men en vesentlig forskjell mellom dommere i jordskifteretten og øvrige domstoler er imidlertid opprettholdt:

Jordskiftedommere får sin lønn fastsatt gjennom et annet – og for embetsdommere uegnet - lønnsfastsettelsessystem enn andre embetsdommere. Konsekvensen har blitt et langt lavere lønnsnivå for jordskiftedommere enn for andre dommere.

Foreliggende høringsutkast til ny jordskiftelov forutsetter at jordskifteoverrettene avvikles som egen ankeinstans, og at lagmannsrettene blir eneste ankeinstans, med det viktige forbehold at lagmannsretten i slike ankesaker forsterkes med jordskiftelagdommere. Vi får da en ordning der lagmannsrettene får to grupper lagdommere som både reelt er, og i forhold til publikum skal framtre, som formelt og prinsipielt helt likestilt som dommere.

Nærværende lovforslag må få som konsekvens en harmonisering for jordskiftelagdommerne med øvrige lagdommere for så vidt gjelder lønns- og tilsettingsbetingelser. Men dette må igjen få som konsekvens at lønns- og tilsettingsbetingelser for dommere i tingrett og jordskifterett harmoniseres. En ordning med helt ulike lønns- og tilsettingsbetingelser avhengig av om dommeren er tilknyttet 1. instans eller 2. instans for jordskiftedommere, mens det er tilsvarende like betingelser i 1. og 2. instans for alminnelige dommere, kan selvsagt ikke forsvares. Denne harmoniseringen må skje senest ved vedtakelsen av denne loven.

På denne bakgrunn forutsettes at de økonomiske konsekvenser av full likestilling mellom dommere i jordskiftedomstolen og de alminnelige domstoler blir synliggjort som en forutsetning og konsekvens av vedtak av ny jordskiftelov.

3. Merknader til dei enkelte kapitla

3.1 Merknad til kapittel 1 - Formålet med lova, virkeområde og nokre definisjonar.

Merknad til § 1-1. Formålet med lova

Formålsparagrafen er uklår i den forstand at den ikkje gjev noko fullgodt bilde på kva som er formålet med jordskiftelova. Siste punktum er også overflødig, da innhaldet i denne også kjem fram i føregående setning, under "*forsvarleg, rask og effektiv*".

Vårt framlegg til ny ordlyd er tatt inn i lovforslag nedanfor.

Merknad til § 1-2. Virkeområde

Ingen merknad.

Merknad til § 1-3. Definisjonar

a) jordskifte:

Dette punktet bør utfyllast. I for eksempel ei bruksordning, som også er definert som jordskifte, er det vesentlege å etablere samarbeid/sambruk på tvers av eigedoms- eller bruksrettsgrensene. Det same gjeld også ved etablering av fellestiltak. Dette bør komme klart fram i paragrafen.

Vårt framlegg til ny ordlyd er tatt inn i lovforslaget nedanfor.

b) grensesak:

Ingen merknad.

c) rettsutgreiing:

Ingen merknad.

d) jordskifteområdet:

Ingen merknad.

e) jordskiftegrunnlaget:

Dette punktet er noko upresist. "*Den samla verdien som partane rår over*" kan tolkast som alt dei eig, også utover det som inngår i jordskiftet.

Vi vil foreslå slik lovtekst:

"..den samla verdien som partane rår over innanfor det jordskiftesaka gjeld, og som skal være grunnlag for endring etter kapittel 3."

f) jordskifteløysing:

Ingen merknad.

g) jordskifteavgjerd:

Sjå våre merknader i kapittel 2.7 og til § 6 – 19.

"..jordskifteløysing undervegs i saka": må gå ut. Dette er det same som utkast til jordskifteløysing, og det skal ikkje ha avgjerds form.

Vårt framlegg til ny ordlyd er tatt inn i lovforslag nedanfor.

h) semjedom:

Semjeddom er ikkje noko godt omgrep. Vi viser til våre merknader i kapittel 2.7. Vi foreslår at ein brukar omgrepet *rettsfastsetting* i staden. Vårt framlegg til ny ordlyd er tatt inn i lovforslag nedanfor.

i) tiltaksjordskifte:

Ingen merknad

j) vernejordskifte

Ingen merknad

Når det gjeld definisjonar i § 1-3, bør ein også vurdere å ta med definisjon av omgrepet eigedom.

3.2 Merknader til kapittel 2 - Jordskifterettane

Merknad til § 2-1. Inndeling i jordskiftesokn

Ingen merknad

Merknad til § 2-2. Talet på jordskiftedommarar og leiinga av jordskifterett

I overskrifta bør det heite *jordskifteretten* og ikkje *jordskifterett*.

Andre ledd er noko dårleg formulert. Vårt framlegg til ny ordlyd er tatt inn i lovforslaget nedanfor.

Merknad til § 2-3. Jordskiftedommarfullmektigar

Første og andre ledd er noko dårleg formulert. Vårt framlegg til ny ordlyd er tatt inn i lovforslag nedanfor.

I utkastet, andre ledd, andre punktum heiter det "leie rettsmøte eller avseie dom". Dette er altfor snevert. Kva med ordscurd, jordskifteavgjerder m.m.? Ein kan ikkje avgrense fullmakta til jordskiftedommarfullmektigen på denne måten.

Vårt framlegg til ny ordlyd er tatt inn i lovforslag nedanfor.

Merknad til § 2-4. Kvalifikasjonskrav til jordskiftedommarane

Vi meiner at det er tilstrekkeleg å ha med første ledd i denne regelen. Resten av regelen er ei detaljstyring det ikkje kan vera nødvendig å ha med i jordskiftelova.

Vi viser til domstolslova § 54 som krev juridisk embetseksamen for å kunne være dommar ved dei alminnelege domstolane. Vi foreslår harmonisering med domstolslova, jf. vårt forslag nedanfor.

Merknad til § 2-5. Utnemning og konstitusjon av dommarar

Jordskiftelagdommarar vil truleg ikkje kome inn under omgrepet *dommarar til jordskifterett*, difor bør ordlyden endrast til å også omfatte dei.

Merknad til § 2-6. Anna personale

Her manglar ein e i første ledd siste punktum: *jordskiftedommar- jordskiftedommar*

Ordlyden "...kor stort personale.." er ei dårleg formulering.

Vi gjer framlegg om at siste setning i første ledd går ut. Denne regelen vil utelukke kandidatlar med har teknisk kompetanse, men som ikkje er utdanna ved UMB. Dette meiner vi er uheldig fordi den tekniske delen av jordskifteutdanninga ved UMB er svært avgrensa. Vårt framlegg til ny ordlyd er tatt inn i lovforslag nedanfor.

Merknad til § 2-7. Utval av meddommarar til saker for jordskifterett
Sjå våre merknader til § 2.9.

Merknad til § 2-8. Talet på dommarar i den enkelte saka

Her bør ein i første ledd tredje punktum ikkje bruke omgrepet "ønskeleg".
Jordskiftedommaren kjem ikkje med ønske- han avgjer det som er nødvendig i saka. Vårt framlegg til ny ordlyd er tatt inn i lovforslag nedanfor.

Det kan vere lite formålstenleg at avgjerd om talet på meddommarar må vera fatta før innkalling til første rettsmøte. Det første rettsmøtet kan vera førebuande, og det er ikkje sikkert at jordskiftedommaren har nok oversikt over saka til å kunne ta avgjerd om meddommarar før innkalling til første rettsmøte. Det må i så fall stå "inkaminasjonsmøte" og ikkje "første rettsmøte". Vi stiller spørsmål til om det i det heile tatt må takast inn i lova ein tidsfrist for å ta stilling til om det skal vere med meddommarar. Ein bør ikkje vera avskoren for moglegheita til å oppnemne undervegs i saka- dette er negativt for rettstryggleiken. Vi foreslår difor at siste ledd i paragrafen går ut.

Skjønnsprosessloven § 11 tredje ledd bør også takast med i lova. Prosessøkonomisk er det lønsamt å kunne ha moglegheit til å fortsette saka utan avbrot dersom ein meddommar plutselig fell i frå i saker der det er mange meddommarar. Vi foreslår difor slikt nytt 2. punktum i 2. ledd:

For slike saker gjeld lov 1. juni 1917 nr. 1 om skjønn og ekspropriasjonssaker § 11, 3. og 4. ledd.

Merknad til § 2-9. Kva utval meddommarane skal oppnemnast frå

Jordskiftemeddommarane og skjønnsmennene bør bli samla i eit utval. Dette for å få enklare saksbehandlingsreglar og dermed minske moglegheitene for at det oppstår saksbehandlingsfeil. Forslaget frå arbeidsgruppa har forenkla reglane betrakteleg. Det er likevel mogleg å gå enda lenger. I dag er det mange av medlemmene i skjønnsmannsutvalet som også sit i utvalet for jordskiftemeddommarar. For å sikre seg at meddommarane har rett kompetanse kan det da vera aktuelt å gjere deler av skjønnsprosesslova § 14 gjeldande i den nye jordskiftelova.

I merknadene til § 2-7 i utkastet er det nemnt at kommunen bør oppnemne dei same i utvalet for jordskiftemeddommarar som dei har foreslått til skjønnsmannsutvalet. Skal utvala bestå som to separate utval, burde dette ha vore fastsett direkte i lova. Dersom alle skjønnsmenn også er med i utvala for jordskiftemeddommarar, kan § 2-9 tredje ledd i forslaget strykast. Primært ønskjer vi å få eit felles jordskiftemeddommar- og skjønnsmannsutval.

Merknad til § 2-10. Oppnemning av meddommarar

Ingen merknad.

Merknad til § 2-11. Forsikring

Her er vist til ein paragraf som gjeld for straffesaker. Vi gjer framlegg om at ein heller viser til skjønnslova § 20. Eit anna alternativ kan vere å bruke teksten i § 11 i gjeldande jordskiftelov.

3.3 Merknader til kapittel 3

Vi mener at oppbygginga av kapittelet er bra og at det er greit å gjøre en inndeling i underkapitler.

I. Bruk av verkemiddel og vilkår og sperretid.

Vi foreslår at sperretid i overskriften tas ut, jf. våre merknader til § 3-5.

Merknad til § 3-1. Bruk av verkemiddel

Vi foreslår å ta ut *problema* i første ledd, da dette er unødvendig å ha med.

Det bør vurderes om saksbehandlingsreglene i § 4-4 skal flyttes til kapittel 6. Da må henvisningen til kapittel 4 tas ut av andre ledd.

Merknad til § 3-2. Samla nytte av jordskiftet

I utkastet er det forslag om en ny regel i § 3-2 om samla nytte av jordskiftet. Vi mener denne regelen med fordel kan strykes. Regelen er overflødig siden vi ikke kan se at det i praksis er mulig å oppfylle regelen i § 3-3 uten samtidig å oppfylle regelen i § 3-2.

Vi mener vilkårene om at eiendommer må være, eller vil bli utjenlige i gjeldende lovs § 1 må tas inn i § 3-2, jf. vår merknad i kapittel 2.2. Da gjeldende § 1 tas inn, bør § 3-4 andre ledd i utkastet utgå. Vi har også endret overskriften i paragrafen.

Vi mener at andre ledd bokstav c) i vårt forslag gir nødvendig hjemmel for gjeldende § 2 bokstav i. En slik hjemmel til å bruke virkemiddelet i § 3-6 mangler i utkastet.

Merknad til § 3-3. Vilkår knytt til den enkelte eiendom

Dette er videreføring av gjeldende rett.

Det gis i utkastet inntrykk av at nytte kun er koblet til økonomisk nytte. Vi mener dette er uheldig, selv om nytten ofte vil være koblet opp mot økonomi. For eksempel vil nytten i en vegsak (organisering av vedlikehold) ofte gi marginale økonomiske gevinster i form av verdistigning for den enkelte eiendom. Nyten vil være å få klarlagt den enkeltes rettigheter og plikter. Utkastet er inne på dette på side 143 under bokstavpunkt e). Det vises til kommentarutgaven til Austenå/Øvstedal (2000) s. 46 pkt. 2. Her beskrives økonomiske sider ved nytte, men også at nytten kan være av juridisk, sosial, estetisk og etisk karakter. Vi mener at det må tydeliggjøres at nytte ikke bare gjelder økonomisk nytte. Dette må stå klart i forarbeidene og det bør vurderes i forhold til ordlyden i lovteksten.

Vi mener at andre ledd bør utgå. Det bør ikke stilles spesielle krav til fordeling av nytte i urbane områder. Dette må jordskifteretten vurdere skjønnsmessig som i alle andre jordskiftesaker. Det vil være arbeidskrevende og vanskelig å tallfeste nytten. Vi kan ikke se at det er grunner for å ha særregler for nyttefordelingen i urbane områder.

Merknad til § 3-4. Grunnlaget for vurdering av vilkåra etter §§ 3-2 og 3-3

Vi foreslår at paragrafen tas ut.

Vi mener hele paragrafen er problematisk og dels uforståelig.

Første ledd lovfester hvordan jordskifteretten skal prøve vilkårene i §§ 3-2 og 3-3 underveis i saken. Vi mener en slik prosessregel er uheldig og kan medføre at parter gjennom hele saken krever en slik vurdering. Dette kan bli svært arbeidskrevende. Retten vil uansett måtte utarbeide forslag til løsninger som partene kan komme med merknader til, jf. § 3-19. Det må være selvsagt at retten under sakens gang jobber mot en jordskifteløsning (jordskifteavgjørelse) som oppfyller vilkårene i loven.

Kravet til nyttevurderingen i første ledd andre punktum ligger inne i vårt forslag til § 6-20. Det er derfor unødvendig å ha det med her.

Andre ledd er meningsløs i denne paragrafen. Vi har flyttet realiteten i paragrafen til § 3-2.

Dersom jordskifteretten under vegg i saken kommer til at vilkårene ikke kan oppfylles, må det være hjemmel i loven om at saken kan avsluttes uten realitetsbehandling. Vi foreslår at dagens § 14 annet ledd, tas inn. Dette er en saksbehandlingsregel som må flyttes til kapittel 6.

Gjeldende jordskiftelov har en rekke regler hvor disposisjonsprinsippet ikke gjelder, jf. §§ 5, 12, 16, 25, 26 osv.. Det er derfor svært uheldig å nevne et eksempel der den ikke gjelder, og utelate alle de andre.

Merknad til § 3-5. Sperretid for nytt jordskifte

Vi mener sperretid ikke er et godt uttrykk. Det er etter vårt syn tilstrekkelig med *Nytt jordskifte* i overskriften.

Første ledd er en videreføring av gjeldende rett. Vi har ingen merknader.

Vi vil foreslå ett nytt og mer generelt siste ledd. Vårt forslag om *vesentleg endring* betyr at dette skal være en unntaksregel, og det skal være en betydelig terskel for å kunne ta opp igjen et jordskifte før 10-årsfristen. Hva som er vesentlig endring kan belyses nærmere i forarbeidene. Vi har erfaringer med at det kan skje betydelige endringer i virksomhet på eiendommer i løpet av 10 år. Det er derfor viktig med en unntaksregel.

Vi legger til grunn at gjeldende rett er å forstå slik at det som har vært tema og sakens gjenstand ved jordskifte ikke kan tas opp igjen på nytt før etter ti år. Det som ikke har vært tema og saksgjenstand i et slikt område kan tas opp til behandling uavhengig av 10-årsfristen. Det er viktig at dette presiseres i forarbeidene.

Dersom forutsetningene som et jordskifte bygger på er falt bort, må det kunne kreves jordskifte uavhengig av 10-årsfristen.

II. Kva for endringar eit jordskifte kan gå ut på.

Merknad til § 3-6. Ombyting av grunn, rettar og tyngsler

Vi foreslår å benytte *servituttar* i stedet for *rettar og tyngsler*, jf. vårt kapittel 2.8.

Forarbeidene må klargjøre at grunn kan byttes mot grunn, grunn kan byttes mot servitutt og servitutt kan byttes mot servitutt.

Innholdet i siste ledd fremgår i flere paragrafer i utkastet. Det er ikke gitt noen vurdering som begrunner at regelverket ikke skal gjelde for samenes rett til reindrift. Dersom lovteksten

beholdes, bør en vurdere om det er hensiktsmessig å opprette en samleparagraf med hvilke paragrafer som ikke gjelder samenes rett til reindrift.

Merknad til § 3-7. Løse opp og opprette sameige

Vi er positive til at jordskifteretten får hjemmel til å opprette realsameier. Dette er et aktuelt virkemiddel. I tillegg til de landbruksrelaterte eksemplene som nevnes i kommentaren til lovutkastet, vil det være aktuelt å opprette realsameier i veger, parkeringsarealer, lekeplasser og andre fellesområder.

Merknad til § 3-8. Dele og forme ut eiedommar og rettar og tyngsler

Det er behov for klargjøringer i kommentarene. Av kommentaren er det uklart om jordskifteretten skal få hjemmel til å tvangsoppløse personlige sameier etter sameieloven § 15. Dersom det er meningen at jordskifteretten skal få hjemmel til tvangsoppløsning må dette gå klart fram. Det må også gjennomføres en vurdering i forhold til reglene i sameieloven. Dersom det ikke er meningen at jordskifteretten skal få hjemmel til tvangsoppløsning, må ikke tvangsoppløsning omtales på en slik måte som det står i kommentarene i utkastet. Vi finner det ikke hensiktsmessig at jordskifteretten får hjemmel til å tvangsoppløse personlige sameier.

Det må med i kommentaren til paragrafen at det ikke er krav om delingstillatelse dersom delingen skjer i medhold av offentlig godkjent plan, jf. plan- og bygningsloven § 93 bokstav h (§ 20-1 bokstav m i ny pbl). Det vises også til side 14 i "Veileder om jordskiftevirkemidler i byer, tettsteder og hytteområder", utarbeidet av Landbruks- og matdepartementet og Miljøverndepartementet.

Eksemplet i kommentaren som viser til fritidseiendommer bør heller vise til bebygde eiendommer generelt.

Vi er ikke uten videre enige i det som kommer fram i kommentaren til siste ledd (§ 2 bokstav f i gjeldende lov). Vi mener dette fortsatt vil kunne være en aktuell sakstype, men dette vil avhenge av framtidig utforming og praktisering av jordloven. Så lenge det er en aktuell sakstype må regelen stå i loven. Dersom det åpnes for fri omsetning av landbrukseiendommer vil behovet for omarrondering kunne bli betydelig, men da vil trolig de øvrige virkemidlene i kapittel 3 være dekkende for å løse problemene som oppstår.

Merknad til § 3-9. Avløsning av bruksrettar

Vi foreslår at bruksrett erstattes med positiv servitutt. Bruksrett kan stå i parentes i overskriften som en ekstra veiledning. Vi foreslår å bruke begrepet positiv servitutt i første ledd. Siden paragrafen gjelder positive servitutter, mener vi det ikke er nødvendig å benytte ordet positiv mer enn i første ledd.

Vi er enige i at opplistingen i § 36 i gjeldende lov er tatt ut, og i begrunnelsen for dette.

Jordskifterettens hjemmel blir utvidet til også å omfatte avløsning av personlige servitutter. Vi mener det er nødvendig med en nærmere presisering. Blant annet gjelder vel regelen i andre ledd alltidvarende servitutter? Positive servitutter kan være alltidvarende, tidsavgrensede eller personlige. Personlige servitutter er tidsavgrensede. Det er uklart om tidsavgrensede servitutter skal kunne legges ut som en eiendomspart. Det må gå klart fram hvordan tidsavgrensede servitutter kan avløses.

Merknad til § 3-10. Avløsning av negative servituttar

En kan gjerne vurdere å slå sammen § 3-10 og 3-12 til en paragraf.

I denne regelen brukes negative servitutter og ikke "tyngsler". Vi viser til vår merknad i kapittel 2.8. Det bør i lovteksten presiseres at eieren er grunneieren. Det har vi lagt inn i vårt forslag til lovtekst.

For øvrig er siste setning overflødig, og vi foreslår ta den strykes. Dette dekkes av § 3-3.

Merknad til § 3-11. Bruksordning

Vi mener § 3-11 og 3-12 bør bytte plass. Dette gir en bedre oppbygging av loven både pedagogisk og lovteknisk. En oppnår da at paragrafer som gjelder servitutter blir stående sammen, og at paragrafen om bruksordning står sammen med regler som det ofte er naturlig å se i sammenheng (§ 3-13 om fellestiltak og § 3-14 om etablering av lag).

Regelen forutsetter en klar definisjon av *eigedom*. Det må blant annet gå klart fram at begrepet også omfatter seksjonerte eiendommers uteareal. Etter gjeldende rett omfatter begrepet for eksempel en driftsenhet i landbruket. Eiendom kan vel også omfatte flere matrikkelenheter i urbane strøk som utgjør en økonomisk enhet på en eiers hånd.

Vi er positive til at vilkåret om *særlege grunnar* i gjeldende lov § 2 bokstav c nr 2 er tatt ut. I utmark der for eksempel jakt ligger i eneie vil det ofte være umulig å utnytte jaktressursen uten en organisering av bruken på tvers av eiendomsgrensene.

Når vilkåret om *særlege grunnar* er tatt ut blir innholdet i bokstavene a) og b) litt merkelig slik det står i utkastet. I vårt forslag til lovtekst har vi slått sammen a) og b).

Bokstavene c) og d) bør også forenkles. Vi foreslår å slå sammen disse og at regelen blir gjort generell for alt utmarksareal. Det er etterspørsel etter løsning av slike saker. Det er ingen god grunn for at hjemmelen bare skal omfatte skogarealer og arealer over barskoggrensa. Derimot er det viktig å avgrense hjemmelen slik at den ikke gjelder for bygninger.

Når det gjelder bokstav e) er det kanskje hensiktsmessig at den blir stående i denne paragrafen, men det bør vurderes om regelen kan plasseres i en samleparagraf om samisk reindrift.

Merknad til § 3-12. Endring av negative servituttar

Vi foreslår at denne paragrafen flyttes slik at den blir § 3-11, jf. vår merknad til § 3-11. Regelen skal erstatte § 6 i servituttloven. Arbeidsgruppa har i sin kommentar presisert at dette ikke er noen realitetsendring i forhold til § 6 i servituttloven. Denne paragrafen omfatter både positive og negative servitutter. I vårt forslag til lovtekst er dette rettet opp. Ellers vil vi peke på at *tap* bryter med vilkåret for å kunne holde jordskifte (ikketapsgarantien). Paragrafen bør skrives om. Vi har ikke fremmet forslag til endring, men dette problemet kan kanskje løses ved at slike saker tas opp som skjønn.

Merknad til § 3-13. Etablering av fellestiltak med tilhøyrande investeringar

Ordet *skipe* i gjeldende lov er endret til *etablere* i utkastet til lovtekst. Endringen bør vurderes i forhold til at det er rettspraksis på hva som er betydningen av ordet *skipe*. I vårt forslag til lovtekst har vi brukt ordet *skipe*.

Det kan vurderes om andre ledd skal inn i en samleparagraf om reindrift, men her er ikke reindrift begrenset til samisk reindrift.

Vi mener første og andre punktum i tredje ledd er unødvendig å ha med i lovteksten da dette dekkes av ikke-tapsgarantien i § 3-3. Siste punktum bør bli stående da dette er et viktig unntak.

De to siste leddene mener vi må tas ut av lovteksten. Det følger av § 3-3 at jordskifteretten ikke kan pålegge fellestiltak som kan innebære stor risiko for partene. Hvordan partene innretter seg etter at saken er avsluttet skal ikke jordskifteretten avgjøre. Innholdet kan eventuelt formidles til partene i den enkelte sak som en informasjon om hvordan risikotiltak kan gjennomføres.

Merknad til § 3-14. Etablering av lag med vedtekter

Arbeidsgruppa presiserer at første ledd skal være en videreføring av gjeldende rett, men realiteten i utkastet innebærer en endring. Vi foreslår derfor å videreføre ordlyden i gjeldende lov.

I andre ledd er det viktig å beholde ansvarsdelingen slik det er i gjeldende lov. Vi viser til uttalelse fra Justisdepartementet i forbindelse med utarbeidelsen av rapporten om organisering av lag ved jordskifte.

Merknad til § 3-15. Fordeling av arealverdier og kostnader ved fellestiltak i byggeområde

Regelen er i samsvar med "Veileder om jordskiftevirkemidler i byer, tettsteder og hytteområder" utarbeidet av Landbruks- og matdepartementet og Miljøverndepartementet, og nylig vedtatte regler i forbindelse med ny plan- og bygningslov.

Vi foreslår at departementet setter ned en bredt sammensatt arbeidsgruppe for å gjøre regelen anvendbar i praksis. Blant annet bør utbyggere og jordskiftedommere inngå i en slik arbeidsgruppe. Vi mener at regelen har en god intensjon og det er et stort behov for slik fordeling, men den lider av flere svakheter. Blant annet vil verdsettingen skape store utfordringer. Reglene må utformes slik at de blir enkle og forutsigbare.

III. Grunnlaget for og krav til utfallet av eit jordskifte.

Merknad til § 3-16. Fastsetting av rettsforholda før endringsarbeidet tar til

Når det gjelder kommentaren i utkastet så benyttes begrepet tomt. I forhold til konsekvent begrepsbruk må det ikke brukes der betydningen er *eigedom*. Dette gjelder også i kommentarer til andre paragrafer.

Regelen i annet ledd er unødvendig og uheldig, og fører til en reell innsnevring i forhold til gjeldende rett. Den må derfor strykes.

Merknad til § 3-17. Verdsetting for jordskifteformål

Vi mener det er tilstrekkelig at det står verdsetting i overskriften.

Vi mener at siste setning i første ledd må tas ut. Slik det står i utkastet er det ikke helt enkelt å forstå meningen med henvisningen til § 3-3. Uansett gjelder vilkåret i § 3-3, og som tidligere nevnt er det ikke bare økonomiske verdier som ligger i nyttebegrepet. Ved en jordskifteavgjørelse må retten vurdere og grunngi om vilkåret er oppfylt. En slik vurdering må som i dag være skjønnsmessig.

I andre ledd er begrepene aktuell og potensiell verdi brukt. Vi bemerker at situasjonen ofte er slik at aktuell verdi tilsvarer potensiell verdi. Den foreslåtte regelen er etablert praksis og spørsmålet er om dette skal være en lovregel. I så fall må begreper og sammenhenger avklares bedre i forarbeidet. Det må vurderes om påregnelig verdi er mer riktig å bruke istedenfor potensiell verdi. I vårt forslag er andre ledd strøket.

Vi foreslår ellers noen språklige endringer.

Vi foreslår at regelen i gjeldende § 17a andre ledd siste punktum i kombinerte saker videreføres. Det har vist seg å være hensiktsmessig å ha anledning til slik utsettelse i enkelte kombinerte saker. Vi er usikre på om den passer best i § 3-17, men den er tatt inn her for å illustrere at den må videreføres i ny lov.

Merknad til § 3-18. Jordskiftegrunnlaget

Vi mener at det kan stå jordskiftegrunnlaget i første setning siden det er definert i § 1-3.

Begrepet skiftegrunnlag i forslagets siste ledd må erstattes av jordskiftegrunnlag av hensyn til konsekvent begrepsbruk.

Siste ledd i utkastet må vurderes sammen med § 3-15. Se våre merknader til § 3-15.

I siste ledd i vårt forslag har vi tatt inn en omskriving av gjeldende unntaksregel for skifte i skog. Regelen er flyttet hit fra utkastets § 3-21. Se våre merknader til § 3-21.

Vi mener at det ikke må innføres detaljerte regler om verdsetting i loven, men at det defineres noen rammer. Det kan for eksempel vurderes om jordskifteloven skal ha noen tilsvarende regler som ekspropriasjonserstatningsloven §§ 4, 5 og 6.

Det siste ledd i utkastet og vårt forslag til nytt siste ledd er ivaretatt ved garantien mot tap i § 3-3. Det bør derfor vurderes om reglene er nødvendige å ta med i lovteksten. Formålet med utnyttning av en eiendom kan være mange. Vi stiller spørsmål om det er riktig å nevne to konkrete regler om utbyggingsformål og skog, uten at det også defineres regler for verdsetting av andre utnyttingsformer.

Merknad til § 3-19. Forslag til jordskifteløsning

Vi stiller spørsmål om ikke forslag til *jordskifteløsning* bør endres til forslag til *jordskifteavgjerd*. Forslaget skal fastsettes i en jordskifteavgjørelse og da blir begrepsbruken logisk. Vi minner om at det vil bli tatt mange jordskifteavgjørelser som ikke avslutter hele saken. Bruken av ordet *jordskifteløsning* i paragrafen gir et uklart inntrykk. Vi har ikke endret dette i vårt forslag, men anmoder om at dette blir vurdert.

I vårt forslag til lovtekst har vi tatt inn flere av elementene i gjeldende § 17 a, andre ledd. Disse bestemmelsene har fungert godt i praksis.

Det at partene skal få anledning til å uttale seg har vi tatt inn i første ledd, slik at det blir tydeliggjort at de skal få anledning til dette før jordskifteretten utarbeider forslag.

Vi mener at det er unødvendig å ta med andre punktum i andre ledd. Å ta med regler om bruk og vedlikehold er selvsagt i de saker der det er nødvendig å ha dem med. Det er uheldig å bare trekke fram noen momenter som et forslag skal inneholde. Vi har ellers endret ordlyden i det gjestående av andre ledd.

Vi stiller spørsmål om det med ordet *jordskifteløsning* i tredje ledd er ment *jordskifteavgjerd*. Uansett viser dette at begrepsbruken er uklar.

Vi er positive til at muligheten til skriftlig behandling lovfestes. I innledningen på femte ledd må det stå *Forslag til*.

Når det gjelder siste ledd er vi usikre på hva som ligger i jordskifteavgjerd underveis i saken. Dette viser at begrepsbruken er uklar. I kommentaren i utkastet er jordskifteavgjerd undervegs i saken ment å erstatte utkast til skifteplan. Er ikke dette det samme som forslag til jordskifteløysing? Selve forslaget kan ikke ha en avgjørelsesform. Forslaget kan fritt endres av jordskifteretten fram til den endelige jordskifteavgjørelsen er tatt. Vi har tatt ut innholdet i siste ledd i vårt forslag.

Merknad til § 3-20. Jordskifte etter § 3-15

Det er vel meningen i andre ledd at de store skal kjøpe ut de små, og at det vil være aktuelt å fastsette vederlag i penger. Det bør tas inn i lovteksten hvordan dette skal gjennomføres i praksis. Se for øvrig våre merknader til § 3-15.

Merknad til § 3-21. Korleis areal og alltidvarande bruksrettar skal bytast

Store deler av denne paragrafen er vanskelig å forstå. Virkemiddelet for ombytting av grunn og servitutter framgår av § 3-6. I § 3-17 framgår at alt som går i bytte skal verdsettes. Disse to reglene mener vi er tilstrekkelige regler for hvordan byttet skal skje.

Alternativt kan første ledd formuleres som en regel om ekvivalering av verdier før og etter endring (får igjen minst tilsvarende verdi som jordskiftegrunnlaget). Dette blir uansett ivare tatt ved garantien mot tap i § 3-3.

I første ledd er arealverdi innført som et verdimål. I andre ledd er verdimålene grunnverdi og samla bruksverdi brukt. Det er uklart hva som er arealverdi. Det må klart gå fram hva som er ment med begrepet arealverdi. Vi har oppfattet at arealverdi både kan være en salgsverdi og en bruksverdi, avhengig av påregnelig bruk av det aktuelle arealet. Alternativt kan arealverdi oppfattes å være et begrep for de samla verdiene av ulike arealutnyttninger som partene rår over, og at grunnverdi, som tidligere, er verdien av for eksempel snau skogsmark eller dyrka mark uten infrastruktur

Andre ledd er tilnærmet lik gjeldende § 28 andre ledd. Dette er den eneste regelen i utkastet der begrepet grunnverdi brukes. Dersom det er meningen at grunnverdi fortsatt skal være hovedregelen ved skifte i skog må dette komme klart fram. Vi er i tvil om arealverdi er det samme som grunnverdi. Det blir merkelig å ta inn dagens unntaksregel om samla bruksverdi, uten at hovedregelen er definert.

I forarbeidene til utkastets § 3-21 heter det at realitetsendring i verdsetting og jordskiftegrunnlag ikke er meningen. Innføringen av begrepet arealverdi, definisjonen av jordskiftegrunnlaget i § 3-18 og formuleringene i § 3-21 peker i retning av endring.

Det skal ikkje bli tatt omsyn til avvik mellom grunnverdi før og etter skifte med mindre nokon blir påført tap... Dette er en meningsløs regel. Trekker en først verdi av stående skog inn i jordskiftegrunnlaget, kan en selvsagt ikke samtidig ta hensyn til avvik i grunnverdi før og etter. Det vil være å gå tilbake til grunnverdi som jordskiftegrunnlag. Noen ganger krever betingelsen først i andre ledd nettopp det, men håndteringen av slik prøving og feiling i valg av jordskiftegrunnlag hører ikke hjemme i lovteksten. Derimot kan det i skifteplanprosessen være fornuftig å ha noen skranker for avvik i grunnverdi før og etter skifte, slik at ikke verdiforholdet mellom eiendommene på sikt blir endret på *avgjerande måte*. Omtale av slike skranker kan stå i § 3-24.

Vi viser til artikkel av Leif Håkon Berg og Johan Enger i boka *Perspektiver på jordskifte*, Gyldendal 2009.

Vi har omskrevet gjeldende unntaksregel for skifte i skog og flyttet det inn som siste ledd i vårt forslag til § 3-18.

Vi er positive til siste ledd som gir en større fleksibilitet til å bruke pengevederlag. Ordlyden må vurderes nærmere da den er uklar. Det bør defineres en nærmere avgrensning i bruken av pengevederlag, slik at en unngår tilfeller som bærer preg av å være kjøp og salg av eiendom.

Den prosessuelle stilling til panthavere må avklares, enten ved henvisning til annet lovverk, eller i lovteksten. De må etter vårt syn få partsstatus, i det minste få en lovfestet rett til å uttale seg, siden de har rettslig interesse i spørsmålet.

Det bør ses nærmere på det gjenværende av § 3-21 i vårt forslag til lovtekst i forhold til innholdet i § 3-25. Forholdet mellom disse reglene og § 3-3 må være klart i forarbeidene.

Merknad til § 3-22. *Byte av opparbeidd areal mot ikkje opparbeidd areal*
Slik paragrafen er utforma, vil han være til hinder for å for eksempel bytte innmark mot skog selv om dette er det beste for begge parter.
Paragrafen er også unødvendig, og vi foreslår at den strykes.

Merknad til § 3-23. *Krav på bestemt areal*
Vi har ingen merknader. Regelen gir tiltakshaver, som likevel har ekspropriasjonshjemmel etter lovlig vedtatt tiltak, en fortrinnsrett.

Merknad til § 3-24. *Avgrensing av byte*
Begrepet naturressurser i første ledd er for generelt i denne sammenheng. Mange jordskiftesaker vil omfatte naturressurser som dyrka mark og skog. Det må på en eller annen måte gå fram at det er snakk om spesielle naturressurser. Derfor foreslår vi at begrepet *særlege* tas inn.

Vi foreslår endring av ordlyden i andre ledd.

Vi foreslår at tredje og fjerde ledd strykes. Det er ivaretatt i garantien mot tap i § 3-3. Innholdet i de to leddene bør tas inn i forarbeidene.

Det er ikke nødvendig å presisere nærmere hva som ligger i naturskade. Vi er enige i kommentaren til forslaget og henvisningen til naturskadeloven § 4.

Merknad til § 3-25. *Oppgjør for det som ikkje er medrekna i arealverdien, og oppgjør når jordskifte utløyser ein auke i arealverdi*
Vi legger til grunn at det med arealverdi her er ment jordskiftegrunnlaget. Vårt forslag til lovtekst er endret i samsvar med dette.

Andre ledd trenger ikke stå i loven, men det bør framgå av forarbeidene. Eventuelt kan § 55 i dagens jordskiftelov videreføres. Da vil hogst bli lovfestet som en mulig oppgjørsform.

Vi mener at siste ledd i paragrafen er unødvendig og uheldig, og vi foreslår at den strykes. Økt arealverdi er skiftegevinst. Skiftegevinst skal normalt ikke kunne gjøres opp i penger.

Det bør ses nærmere på det gjenværende av § 3-21 i vårt forslag til lovtekst i forhold til innholdet i § 3-25. Forholdet mellom disse reglene og § 3-3 må være klart i forarbeidene.

I kommentarene må brenntorv og strøtorv tas ut. Dette er ikke særlig aktuelt lenger. Det er viktig at eksemplene i forarbeidene er aktuelle, for å underbygge at jordskifteretten har aktuelle virkemidler.

Merknad til § 3-26. Leige, feste og kjøp og sal

I kommentaren framkommer det at leier blir part når det er aktuelt å gjøre endringer som han har interesse i. Dette bør framgå i lovteksten.

Regelen medfører at jordskifteretten får hjemmel til å opprette festeeiendommer, eller legge til rette for oppretting av slike eiendommer. Det er uklart hva som er ment. Dersom meningen er at jordskifteretten får hjemmel til å opprette festeeiendommer bør det framgå av forarbeidene hvordan dette skal skje. Det vil vel være krav om at det foreligger delingstillatelse eller offentlig godkjent plan?

Vi har endret ordlyden i første og andre ledd. Blant annet er pliktformuleringen *skal* endret til *kan* i begge leddene. I første ledd har satt inn *eller del av eiedom*. I andre ledd har stryke *når jordskiftet gjer det naturleg*.

Det bør vurderes om innholdet i andre ledd bør stå i paragrafen om bruksordning (utkastets § 3-11).

Vi mener at siste ledd bør tas ut. Dette er ikke en oppgave for retten.

Merknad til § 3-27. Bruk av vatn, vassdrag og sjø

Det må vurderes om innholdet skal stå i paragrafen om bruksordning.

Merknad til § 3-28. Gjerdeplikt og gjerdehald

Ingen merknad.

Merknad til § 3-29. Egedomsdeling og samanslåing i sak for jordskifteretten

Det bør vurderes om det i første ledd skal stå en henvisning til matrikkellova § 33, femte ledd.

Dersom det er meningen at første ledd skal gjelde alle sakstyper for jordskifteretten bør regelen flyttes til kapittel 6. Dersom regelen bare skal gjelde jordskiftesaker bør ordlyden endres. Vi stiller også spørsmål om ordlyden er tilstrekkelig presis nok i forhold til formålet, som må være at jordskifteretten har kontroll med om det blir gitt delingstillatelse.

IV. Fristar og anna.

Merknad til § 3-30. Fristar og anna

Vi har endret overskriften slik at den blir mer i samsvar med innholdet i paragrafen..

Det må vurderes om *jordskifteavgjerda* i første ledd skal endres til *jordskifteløysinga*, jf. tidligere merknader om begrepsbruken og definisjonene i § 1-3.

Til andre ledd bokstav a) er det grunn til å stille spørsmål ved om det er litt tidlig å gi foreløpige regler fra det tidspunktet kravet er satt fram. Det er ikke en videreføring av gjeldende § 23, hvor det framgår av kommentarutgaven at et jordskifte varer fra vedtak om fremming til saken avsluttes. Vi foreslår at dette videreføres.

Vi mener at innholdet i andre ledd bokstav c) går fram av § 3-26 andre ledd. Vi har derfor stryke dette i vårt forslag til lovtekst.

3.4 Merknader til kapittel 4 – Rettsutgreiingssak og grensesak

Merknader til § 4-1 Rettsutgreiingssak

Bokstav a:

Vi meiner at ein også i dette tilfellet bør kunne reise sak der det er uklart om det er sameige, jf. formuleringa i bokstav b. Vi gjer difor framlegg om slik bokstav a:

a) i sameige, og i område der det er uklart om det er sameige,

Bokstav e:

Uttrykket "sambruk mellom utomhusareal" er ikkje språkleg korrekt formulering. Forholdet gjeld sambruk av eitt/fleire areal, og er ikkje sambruk mellom ulike areal.

Korrekt form er: "sambruk av utomhusareal som ligg til eigarseksjonar".

I tillegg meiner vi jordskifteretten også bør kunne ta rettsutgreiing på dei interne forholda i personlege sameiger. Ettersom personlege sameiger blir ein meir vanleg eigarform også av landbrukseigedommar, vil det vera naturleg og rasjonelt at jordskifteretten også skal klarlegge slike rettsforhold.

Vi gjer difor framlegg om slik bokstav e:

e) i område der det er sambruk av utomhusareal som ligg til eigarseksjonar, og i personlege sameige.

Vi saknar ein rein heimel til å avgjera tvist om eigedomsrett i eiga sak, sjølv om grensene er klare. Vi får i dag ein del tvilsame grensesaker, der sjølv problemet er tvist om eigedomsretten. Dette gjeld oftast ein heil, mindre eigedom, eller ein avgrensa del (teig) av ein eigedom. For å unngå slike meir eller mindre fiktive grensetvistar, og å kunne ta alle saker, ville det vere betre å ha ein generell heimel til å ta slike tvistar.

Eit alternativ kan vere å ta det inn som ein ny paragraf, som ny sakstype. Men vi synest det høver betre under rettsutgreiing, og vil forslå å ta det inn som eit nytt punkt f), med slik tekst:
f) i område der eigedomsretten til areal er uklar.

Vi meiner det er unødvendig å spesifisere kva slags areal/eigedom det gjeld, eller å ha noko avgrensing av storleik el. liknande. Uttrykket kan vere generelt, sjølv om det då også omfattar areal som det kan vere tvist om ved ein grensetvist. Dersom ein ønskjer ei klar avgrensing av heimelen, kan ein ev. setje som vilkår at areala manglar eigarinformasjon i matrikkelen eller at det er uklart om eigarinformasjonen i matrikkelen er rett.

Vi har faglig kompetanse til å utføre dette. Dette gjer vi i grensegangsaker og jordskiftesaker når dette er nødvendig. Vi kan ikkje sjå at tidlegare avgrensing av denne heimelen til berre å gjelde ved grensegang er sakleg grunna.

Ein heimel til å avgjera tvist om eigedomsrett meiner vi bør vera generell.

Merknader til § 4-2 Grensesak

Vi støttar innhaldet i paragrafen i all hovudsak, men har slike merknader:

Ordet "inngår" i bokstav c er eit dårleg nynorsk ord og bør erstattast med "ligg til".

Vi er glade for at alle former for servituttar har kome inn i bokstav f.

Det same gjeld endring/tillegg om å kunne fastsette reglar for gjerdehald i grensesak. Begge deler er svært aktuelt og praktisk.

Merknader til § 4-3 Grensejustering

Vi støttar forslaget med tilvising til matrikkellova.

Merknader til § 4-4 Fastsetting av grenser, rettar o.a. ved rettsfastsetting

Vi liker ikkje uttrykket "semjedom". Dette blir tatt opp i merknader til § 6-19.

Vi meiner at "- bruksrett, tyngsler" bør erstattast av "servituttar", jf. generell merknad.

Det er ingen grunn til å grunngi det som partane er einige om.

Dette er ein generell saksbehandlingsregel. Det meste av første ledd står alt i § 6-19, tredje ledd. Paragrafen høyrer kanskje meir heime i kapittel 6 om saksbehandling, enten før eller etter § 6-23 om rettsforlik. Ein bør vurdere å flytte regelen dit.

Merknader til § 4-5 Særlege grensesaker i Nordland, Troms og Finnmark og

§ 4-6 Særlege reglar for saker etter § 4-5

Vi har eit delt syn på desse to paragrafane.

Fleirtalet meiner at begge paragrafane bør strykast av prinsipielle grunnar, fordi dette ikkje er ei oppgåve for jordskifteretten. Dersom også avklaringsarbeidet var lagt til jordskifteretten, ville forholdet vore eit heilt anna. Når no situasjonen er slik, er dette reine oppmerkings- og innmålingsoppgåver som kommune eller private oppmålingsfirma heller bør ta.

Eit mindretal meiner jordskifteretten med vår tekniske kompetanse er best egna til å utføre dette arbeidet, slik vi gjer det i saker etter jordskiftelova. Samfunnet har konstatert dette og gitt oss oppgåva, og då bør vi takke ja.

Dersom jordskifteretten skal ha desse oppgåvene, meiner vi det er viktig at jordskifteretten får tilført nødvendige økonomiske og personellmessige resursar, slik at dette arbeidet ikkje går ut over dei ordinære jordskifteoppgåvene.

Merknader om vilkår etter § 89 i gjeldande lov som er fjerna:

Vi er samde i at vilkår etter gjeldande lov § 89 for å halde grensesak er fjerna. Det er ingen sakleg grunn for å ha slike spesielle vilkår med tanke på avvising av sak. I mange samanhengar er det rasjonelt å fastlegge grenser over større område. Og partane må ha krav på å få fastlagt grensene for eigedomane sine.

3. 5 Merknader til kapittel 5 - Skjønn

3.5.1 Generelle merknader

- Rekkefølgen på paragrafene: Arbeidsgruppa mener at avtaleskjønn bør synleggjøres bedre ved å få egen paragraf og komme først. Dersom tanken er at avtaleskjønn skal være en viktig sakstype for jordskifteretten, og at man kan gå til jordskifteretten for å få behandlet et skjønn om det meste, er det kanskje naturleg at bestemmelser om dette kommer i § 5-1. Hvis tanken er at det skal gjelde andre enn de etterfølgende skjønn, bør bestemmelsen komme bak de andre hjemlene. Vår mening er at avtaleskjønn er og vil være en unntaksregel som i hvert fall ikke bør komme i 1. paragraf i kapittel 5.
- Samtidig mener arbeidsgruppa at alle andre skjønshjemler spreidd rundt i lovsamlingen kan finnes i den enkelte loven uten henvisninger i jordskifteloven. Likevel er den ikke konsekvent. Vegskjønn og taugbaneskjønn har fått en henvisning i § 5-3. Vi mener det er viktig å ha en henvisningsparagraf som viser alt jordskifteretten kan gjøre som skjønnsrett. Det vil være tilstrekkelig med en kort paragrafhenvisning.

- Oppbyggingen av skjønnskapittelet er lite oversiktlig. Hele kapittelet bør få en mer naturlig strukturering og strammere oppbygging. Se vårt forslag til lovtekst når det gjelder kapittel 5.

I vårt forslag vil alle skjønn i samband med sak for jordskifteretten komme i § 5-2, mens alle skjønn jordskifteretten holder som egen sak, kommer i § 5-3. Fordelen med en slik deling er at saksbehandlingsreglene i § 5-5 kan bli mer entydige og vise til hver sin paragraf.

- Vi mener at samfunnet er best tjent med å samle alle skjønn med tingsrettslig karakter ved jordskifteretten slik at det blir en mer rasjonell, effektiv og lik behandling. Det er mange skjønn jordskifteretten ikke har hjemmel til i dag, men som vi har utmerket kompetanse til å løse. Jordskifteretten har stor og bred skjønnserfaring fra bl.a. samferdselsjordskifte og private veier. Se også kapittel 3.5.2.

Andre typer skjønn jordskifteretten utmerket kan holde:

- ✓ Viltloven (1981-29-05 nr. 38), jf. § 36
 - ✓ Friluftsløven (1957-28-06 nr. 16), jf. § 18
 - ✓ Vegloven (1963-21-06 nr. 23) kap. VI
 - ✓ Granneløven (1961-16-06 nr. 15), jf. §§ 7 og 14
 - ✓ Naturmangfoldloven (2009-19-06 nr 100), jf. §§ 50 og 51
 - ✓ Plan- og bygningsloven (1985-14-06 nr 77), jf. §§ 32, 34, samt ny lov
 - ✓ Lakse- og innlandsfiske-loven (1992-15-05 nr. 47), jf. §§ 31 og §32
 - ✓ Matrikkelloven (2005-17-06 nr. 101), jf. §45
- *Harmonisering mellom skjønn og jordskifte*
Ved vegskjønn etter vegloven skal fordeling av vedlikeholdet skje etter *bruken*, jf. § 54. Fordelingsgrunnlag for vedlikeholdet etter jordskifteloven er *nytte*. Disse reglene bør harmoniseres. Vi bør ikke ha et regelsett for fordeling ved skjønn og et annet ved jordskifte.
Et annet eksempel er sperretid på fem år for skjønn og ti år for jordskifte.
Det bør gjennomføres en systematisk gjennomgang av aktuelle lover for harmonisering.

3.5.2. Nærmere om noen typer skjønn:

- **Skjønn etter vegloven kapittel VI og VII**
Jordskifteretten har god faglig kompetanse til å gjennomføre skjønn i forbindelse med ekspropriasjon til utbygging og utvidelse av offentlige veier. For en del jordskifteretter er samferdselsjordskifter med skjønn blitt en vanlig sakstype. Utgangspunktet i slike saker er at jordskifteretten ved hjelp av jordskiftelovens virkemidler, skal erstatte tapt areal med erstatningsjord og fjerne eller redusere driftsulemper. Ved skjønn fastsetter jordskifteretten pengeerstatninger for restareal og alle slags restulemper. Jordskifteretten fastsetter erstatninger for alle eiendommer innenfor jordskifteområdet, også boliger og næringsseiendommer.

Jordskifteretten har i dag ikke lovhjemmel til å holde skjønn i forbindelse med ekspropriasjon til offentlige veier når det ikke samtidig er jordskifte. Jordskifteretter har fått slike forespørsler fra eksproprianter, og svaret har da måttet bli at det i tilfelle må gjennomføres som avtaleskjønn.

Veglovens § 50 i kapittel VI viser til ”vederlag etter skjønn til den det råkar” og veglovens § 60 fastsetter at ”skjønn etter denne lova skal haldast som rettslig skjønn etter skjønnslova”. Jordskifteretten kan holde skjønn etter veglovens kapittel VII, ikke etter kapittel VI. Arbeidsgruppa har kommet med framlegg om endring av vegloven når det gjelder skjønn etter kapittel VII. Vi mener det er kritikkverdig og svært lite framtidsrettet at arbeidsgruppa ikke har foreslått at jordskifteretten også skal kunne holde skjønn etter kapittel VI.

Vårt forslag:

Vi foreslår at det i jordskiftelovens § 5-3 (se kap. 3.5.4) vises til skjønn etter kapittel VI og VII, og at endringen av veglovens § 60 også skal gjelde kapittel VI.

- **Skjønn etter naturmangfoldloven.**

Jordskifteretten har i dag i henhold til jordskiftelovens § 6 kompetanse til å holde skjønn i samband med at det holdes vernejordskifte. Denne bestemmelsen skal videreføres i ny jordskiftelov. Jordskifteretten har samtidig en god del verne-grensegangssaker.

Naturmangfoldlovens § 51 gir regler om skjønn. ”Staten begjærer rettslig skjønn for tingretten til fastsetting av erstatning etter § 50”. Paragrafen gir også bestemmelser om frister for å sette fram krav om erstatning. Jordskifteretter har erfart at det har forekommet misforståelser når det gjelder fristene når det er krevd sak for jordskifteretten for grensefastsetting.

Jordskifteretten kan holde skjønn i forbindelse med vernejordskifte og den gjennomfører vernegrensegangssaker. Vi kan ikke forstå hvorfor arbeidsutvalget utelater å foreslå at jordskifteretten også skal kunne holde skjønn som egen sak. Jordskifteretten har jo allerede vært på stedet i forbindelse med grensene for verneområdet.

Vårt forslag:

Vi foreslår at det i jordskiftelovens § 5-3 (se kap. 3.5.4) vises til skjønn etter naturmangfoldloven § 51, og at naturmangfoldlovens § 51 gis kompetanse for jordskifteretten til å holde skjønn.

- **Skjønn i forbindelse med servitutter i jordskiftesaker.**

Forslaget om å gjøre servituttloven til et virkemiddel i jordskiftesak er et av de beste grepa som tas i arbeidet med ny jordskiftelov. Jordskifteloven § 30 gir små rom for å anvende pengeerstatning i de tilfeller resultatet av bruken av virkemidlene i § 2 ikke fullt ut tilfredsstillende kravet i § 3 bokstav a. Denne situasjon vil ofte kunne oppstå i jordskiftesaker i byer og tettbygde strøk.

Vi viser til jordskifteloven § 43 om jordskifterettens ekspropriasjonshjemmel som del av jordskiftesak. Vi mener at en tilsvarende bestemmelse, men innenfor jordskiftetfeltet, skal inngå i jordskifteloven. Vi kan ikke se at argumentet om dobbelkompetanse er relevant. Når kravet om jordskifte er litispesent, jf. vårt forslag til § 5-2 andre ledd, vil ingen andre kunne anvende servituttloven innad i jordskiftetfeltet. For partene vil dette medføre prosessøkonomiske gevinster. I dag avsluttes enkelte jordskiftesaker uten at partenes problem fullt ut er løst på grunn av den smale adgangen jordskifteretten har til å bruke penger etter jordskifteloven § 30. Partene må derfor kreve servituttskjønn som egen sak, eventuelt av forvaltningen, nye skjønnsmenn og nye gebyrer.

- **Skjønn i forbindelse med naturskader.**
Arbeidsgruppa har vurdert om jordskifteretten skal behandle naturskadeskjønn og kommet til at det i stedet gjennom ny naturskadelov skal etableres et enklere system. Dette har vi ingen bemerkninger til. Dersom ”ankesakene” i den nye systemet skal gjennomføres rettslig, bør det vurderes om jordskifteretten skal få denne kompetansen.
- **Lensmannsskjønn.**
Arbeidsgruppa har kommentert de lensmannsskjønn som gjelder naturskade. Den har ikke kommet inn på de andre lensmannsskjønnene som gjennomføres. Vi har fått opplyst at det er fra 2006 til i dag er gjennomført 327 andre lensmannsskjønn i Norge. Samtidig er det diskusjoner på om lensmannsskjønnsystemet skal opprettholdes, eller om disse arbeidsoppgavene skal legges til andre.

Som lensmannsskjønn kan det holdes skjønn for private veier, gjerder, servitutter, beitespørsmål, tomtefeste, friluftslivet, kulturminner, m.m. Flere av disse temaene har arbeidsgruppa foreslått å legge inn under jordskifterettens arbeidsfelt. Men jordskifteretten har best faglig kompetanse til å behandle alle disse temaene. Dette burde vært gjennomgått av arbeidsutvalget med tanke om at jordskifteretten skal overta alle skjønn som lensmannen i dag har ansvaret for.

3.5.3. Merknader til de enkelte paragrafene

Merknad til § 5-1. Avtaleskjønn

- Det vises til det generelle punkt 3.5.1, 1. pkt. over. Vi foreslår at paragrafen flyttes og kommer bak alle de andre skjønnsstypene.
- Andre skjønn i 2. setning bør spesifiseres nærmere. Hvilke andre? Vi foreslår at ordet andre fjernes.
- Vi foreslår også at de to setningene i paragrafen bytter plass. Det er viktig å få synliggjort i loven at jordskifteretten kan holde skjønn som egne saker.

Merknad til § 5-2. Skjønn ved tiltaks- og vernejordskifte

- Siste del av paragrafen som viser til rettskraftig avgjørelse i de ordinære domstolene, må bort. Vi mener at jordskifteretten skal kunne behandle både erstatningsspørsmålet og selve skjønnet ved offentlig ekspropriasjon til bestemte tiltak eller ved offentlig regulering av rådhetsinnskrenkning. Det er ufornuftig å kjøre to parallelle løp for å avgjøre det samme. Vi mener at dette ligger godt innenfor jordskifterettens kompetanse. Dette er vi vant til bl.a. i forbindelse med tålegrenser. Ny naturmangfoldlov gjør også spørsmålet enklere.
- Når vilkåret i paragrafen forsvinner, bør setningene slås sammen til en setning.

Merknad til § 5-3. Skjønn etter kapittel VII i lov 21. juni 1963 nr 23 Veglov og etter lov 14. juni 1912 nr.1 om anlæg av taugbaner og løpestrenger m.v.

- Muligheten til å holde vegskjønn også for eiendommer utenfor jordskiftefeltet, er ikke med i ny lov. En slik hjemmel må vi ha. Det vises til nåværende jordskiftelov § 43, 2. ledd ”endå om”.
- Vi har registrert at uttrykket ”av omsyn til jordskiftet” er blitt endret til ”i samband med jordskiftet”. Dette er utvidelse av jordskifterettens kompetanse til å holde skjønn i forbindelse med en jordskiftesak. Dette er vi enige i.

- Vi mener ordet jordskifte bør endres til sak for jordskifteretten.
- Det bør presiseres at det bare er jordskifteretten som kan holde skjønn i samband med sak for jordskifteretten.
- Vi er enige i at vi skal holde begge slags skjønn også som egen sak.

Merknad til § 5-4. Skjønn ved tiltak som gjeld grøfter, kanalar, vass- og kloakkleidningar.

- Vi mener at jordskifteretten skal - ikke kan - holde skjønn etter vannressursloven når det er et resultat av en jordskiftesak.
- Det bør presiseres at det bare er jordskifteretten som kan holde skjønn i samband med sak for jordskifteretten.

Merknad til § 5-5. Saksbehandlingsreglar for skjønn ved jordskifterett

- Dette er saksbehandlingsregler som man bør vurdere å flytte til kapittel 6. Likevel mener vi at det gir god oversikt når saksbehandlingsreglene for skjønn kommer sammen med de andre skjønnsparagrafene.

Merknad til § 5-6. Tvist om underliggjande rettshøve.

- Enig.

Merknad til § 5-7. Vassdrag.

- Lova bør vel ikke ha regler om hva vi ikke kan gjøre. Paragrafen bør gå ut.

3.6 Merknader til kapittel 6 – Saksbehandlingsreglar

For få en mer logisk og kronologisk oppbygd lov, ber vi lovgiver å vurdere og dele kapittel 6 i to:

I Krav om sak for jordskifteretten (§§ 6-1 til 6-6)

II Saksbehandling (§§ 6-7 til -)

Av samme grunn bør rekkefølgen i paragrafer endres. Loven vil da etter vårt skjønn bli lettere å forstå for lovbrukerne.

Videre stiller vi spørsmål til både positiv og negativ avgrensning av hvilke regler som gjelder i tvisteloven. Lovutkastet til paragraf 6-1 har prisverdig opplisting av hva som **ikke gjelder** i tvisteloven.

I utkastet til ny lov er det også henvisninger til det motsatte, hvilke regler som **gjelder** i tvisteloven. Så vidt vi kan se gjelder det henvisninger i lovutkastet §§ 6-7, 6-8, 6-12, 6-13, 6-14, 6-15, 6-16, 6-18, 6-21 og 6-23. Dette kan gi grunnlag for misforståelser og unødige prosesser. I tillegg blir loven unødig lang. Positiv henvisning har neppe interesse for selvprosederende parter, kun for prosessfullmektiger og dommere, som kan lese tvisteloven selv. Vi ber derfor lovgiver å vurdere om positiv henvisning er nødvendig.

Til de enkelte paragrafer i høringsnotatet bemerkes:

Til § 6-1 (bør bli 6-7) Forholdet til tvisteloven

Paragrafen gjelder i det vesentligste saksbehandling og bør flyttes til første paragraf i kapitel II, saksbehandling.

Vi stiller oss fullt ut bak arbeidsgruppas diskusjon og konklusjon om å unnta behandling i forliksråd og oppmålingsvesen i saker for jordskifteretten. Behandling i forliksrådet og/eller oppmålingsvesenet tilsier unødig omkostninger og meningsløst tidsspill både for parter og samfunnet, se punkt 2.3 foran.

Norge er som kjent i en særstilling historisk sett med hensyn til mange uklare grenser og rettigheter. Dette er godt beskrevet kapittel 7 i NOU 9 (2002), Løkenutvalget. Mange eiendommer har uklare grenser fordi vårt lovverk tidligere har manglet regler om stedfesting av grenser.

Vi har erfaring for at parter reagerer kritisk på å bruke store ressurser først i kommunen for deretter å måtte gjenta det samme for jordskifteretten. Jordskiftelovens regler om fordeling av omkostninger etter nytte er langt mer rettferdig enn reglen i matrikeloven, hvor rekvirenten har kostnadsansvaret.

Under bokstav h skal henvisningen være § 6-19 **fjerde** ledd (ikke tredje).

Det bør vurderes om tlf § 1-1 skal gjelde for jordskifteretten. Etter framlegget er formålet for oss fastsatt i jskl. § 1-1.

Til § 6-2 (bør bli 6-8) Saksbehandlingen i saker som nemnd i kapittel 5 (skjønn og andre avgjerder)

Saksbehandlingsreglene i § 5-5 hører naturlig hjemme under kapitlet om saksbehandling i jordskifteloven. Det må være nok med en henvisning til denne paragrafen i kap. 5.

Til § 6-3 (bør bli 6-1) Stadleg domsmyndighet (verneting)

Dette bør bli første paragraf under: I. Krav om sak for jordskifteretten.

Til § 6-4 (bør bli 6-2) Kven kan krevje sak

Første ledd er forenklet i vårt forslag.

Til § 6-5 (bør bli 6-3) Når tiltakshavar og offentlig styresmakt kan krevje sak

Vi kan ikke se god grunn til at første ledd i paragrafen skal avgrenses til jordskiftesak, den mest ytterliggående sakstypen.

§ 6-6 (bør bli 6-4) Fråskrivning av retten til å krevje sak

Vi kan ikke se at gjeldende regel i jskl §5 er videreført. Vi mener at gjeldende rett må videreføres.

Her bør det inn et tillegg tilsvarende dagens lov §5 siste ledd, siste punktum. Dette er en viktig, praktisk bestemmelse som vi foreslår videreført.

Til § 6-7 (bør bli 6-5) Formkrav til krav om sak for jordskifteretten

Første ledd bør forenkles.

Andre ledd har med handlinger som har noe å gjøre med selve begjæringen. Del av annet ledd foreslås derfor omformet og flyttet til i § 6-15.

Til § 6-8 (bør bli 6-6) Kva krav om sak for jordskifteretten skal innehalde

Første og fjerde ledd kan forenkles. Videre bør begrepet servitutt brukes i stedet for bruksrett i bostav b.

Til § 6-9 Jordskifteretten sin kontroll med vilkåra for sak

Overskriften må presiseres til innholdet, "dei **formelle** vilkåra for sak".

Første ledd bør forenkles.

Fjerde til sjette ledd hører ikke hjemme i denne paragrafen og foreslås flyttet til ny § 6-17.

Siste ledd regulerer anledningen til å trekke saka. Arbeidsgruppa presiserer i sine merknader (s. 161) at *Med partane blir meint alle partar, ikkje berre rekvirenten eller rekvirentane.*

Retten til å trekke ei sak må vel pr. definisjon ligge til rekvirenten eller rekvirentene. Leddet blir endra i forhold til dette og tatt inn i vår § 6-17.

Til § 6-10 Forkynning av krav og andre prosesskriv

Paragrafen er unødvendig, jf. vårt forslaget til § 6-15 femte ledd.

Til § 6-11 (bør bli 6-10) Førebuing av og plan for gjennomføring av sakene

I overskriften bør sakene rettes til sak.

Bestemmelsen i forslaget § 6-17 tredje ledd viderefører ikke dagens § 12 tredje ledd siste punktum om at *Tilsvarande førebuing kan gjennomførast for einskilde rettsmøte under saka.* Hjemmelen for å kunne holde saksforberedende møter er svært tjenlig, og må absolutt ikke bli avgrenset til å klarlegge kravet. Vi foreslår derfor at bestemmelsen opprettholdes, og mener der naturlig hører hjemme i denne paragrafen. Bestemmelsen plasseres best som annet ledd, tidligere annet ledd blir da tredje ledd.

Til § 6-12 (bør bli 6-11) Rettleiing

Til § 6-13 (bør bli 6-12) Innkalling

I første ledd, femte setning, bør forenkles til: *"Om nokon som skal ha varsel har ukjent adresse og tilhaldsstad, kan varsel gis på siste kjende bustaden hans i riket, eller om denne staden ikkje er kjent, på åstaden."* Bosted utenfor kommunen er normalt og krever ikke særbestemmelser. Om noen er "fråværande", kan ingen domstol ha oversikt over. Adressen er det man må forholde seg til. Skulle noen ha ukjent adresse, eller av annen grunn ikke motta post, kan man selvsagt forkynne på tilholdssted om det skulle være kjent. Etter at disse mulighetene er prøvd, må en forkynne på siste kjente bosted eller åstedet – eller søke annen løsning via domstollovens bestemmelser.

Fjerde ledd, siste punktum, setter 6 ukers frist for varsel i Norsk lysningsblad. Vi mener 4 uker må være tilstrekkelig, forholdsmessig samme reduksjon som i den alminnelige varselfristen – fra tre til to uker.

Til § 6-14 (bør bli 6-13) Plikt til å møte og forklare seg

1. ledd andre punktum

Det kan ikke være noen grunn for å informere alle partene i ei sak om et rettsmøte de ikke innkalles til. Et rettsmøte for behandling av en tvist mellom to av partene, gjelder disse to partene og ikke de andre partene i saka.

Til § 6-15 Andre regler for saksbehandlinga

Av hensyn til saksgangen/kronologien bør rekkefølge for paragrafene i høringsnotatet §§ 6-14, 6-15 og 6-16 endres.

Som nevnt over, bør det i annet ledd tas inn innhold om prosesshandlinger fra del av § 6-7.

Andre ledd hører kronologisk hjemme i vårt forslag til § 6-14.

NY § 6-15a Fremme av sak

I Eidsivating er det ulike meiningar om det bør takast inn ein paragraf om fremme av sak.

Fleirtalet gjer framlegg om å vidareføre fremminga. Sjå våre merknader under pkt. 2.4. Denne regelen bør bli forma i eigen paragraf. For å ikkje rukke ved paragrafnummereringa elles, er regelen i vårt framlegg nummerert som § 6-15a.

Til § 6-16 (bør bli 6-14) Partane si plikt til å opplyse saka

Som angitt over, bør annet ledd fra § 6-15 flyttes hit.

Nytt annet ledd hører kronologisk hjemme i vårt forslag til § 6-14.

Ny § 6-16 Jordskifteretten sin kontroll med vilkåra for gjennomføring av sak

Vi mener kontroll av materielle vilkår for saken fortjener en egen paragraf.

Fjerde til sjette ledd i § 6-9 i høringsutkastet bør tas inn her.

Vi foreslår å byttet om plassering på §§ 6-16 og 17

Til § 6-17. Sakleg og geografisk avgrensing (Se og merknader til § 6-11)

1. ledd

Det å avgrense saka geografisk og sakleg høyrer etter gjeldande lov til fremmingsvedtaket. Leddet seier at jordskifteretten skal *gjere* ei avgrensing. Det er ikkje sagt noko om avgjerdsform. Det er ei stor svakheit ved framlegget at ei slik avgrensing skal gjerast formlaust. Det blir synt til eige merknad om fremming, jf. pkt. 2.4. Avgrensinga etter dette leddet er heller ikkje kopla til § 6-9 om protokolleringa av *at realitetsbehandlinga av at saka har tatt til*, jf. § 6-9 siste ledd.

Vi meiner *at realitetsbehandlinga av at saka har tatt til* og *å avgrense saka geografisk og sakleg*, høyrer saman og må ha ei avgjerdsform. Vårt framlegg er at forma blir jordskifteavgjerd og fremminga blir vidareført. Sjå og § 6-19

2. ledd

Leddet er vel ei vidareføring av gjeldande § 25.

for partane i saka er vel sjølvstøtt og bør strykast.

Ei utviding av saka eller ei avvising av krav om utviding må ha ei avgjerdsform – denne manglar i § 6-19. Vi meiner rett form er jordskifteavgjerd.

3. ledd

skal om nødvendig bør erstattast med *kan*

Med *klargjer omfanget* er det vel meint omfanget av kravet. Det bør vera tilstrekkeleg med *klargjer kravet*.

Leddet vidarefører ikkje dagens § 12 tredje ledd siste punktum om at *Tilsvarande førebuing kan gjennomførast for einssilde rettsmøte under saka*.

Denne heimelen for å kunne halde slike saksførebuande møte er svært tenleg og kan absolutt ikkje berre vera avgrensa til å klargjera kravet. Reglane om saksførebuande rettsmøte bør plasserast i § 6-10 og et blir synt til denne.

4. ledd

Leddet er unødvendig og kan misforståast. Det bør strykast.
Det er dekket av 1. og 2. ledd. Leddet er og i motstrid med 5. ledd.

Krav kan vera krav om sak, krav om utviding, men det kan og t. d vera krav om å få ei spesiell skifteløysing. Dersom to partar har to ulike krav om skifteløysing, så kan leddet tolkast slik at då er retten bunden av desse krava. Det kan ikkje vera meininga.

Vårt framlegg er difor at 4. ledd blir stroke

5. ledd

Dette leddet gjeld berre for jordskiftesaker slik det er formulert. Vi meiner gode grunnar talar for at slik utviding og burde kunne gjelde for rettsfastsettande saker og for skjønn.

Vi får med framlegget innskrenka høve til utviding. Dette er grunngeve med disposisjonsprinsippet og bør vera greitt.
Teksten er tung og bør lettast

Heller ikkje for slik utviding er det klargjort kva for type avgjerd som skal brukast – kfr. § 6-19.

Siste ledd

Det ser mest ut som bestemmelsen berre gjeld for geografisk partiell avslutning, men bestemmelsen bør og kunne opne opp for sakleg partiell avslutning. Det kan vera svært praktisk å kunne slutte t.d. den delen av saka som gjeld eksempelvis veg for så å halde fram med resten av saka.

Til § 6-18. Grunnlaget for jordskifteretten sine avgjerder

1. ledd

I første ledd bør det stå bare "saka" i stedet for "jordskiftesaka". Disse reglene skal jo gjelde også for grense- og rettsutgreiingssaker, jf. § 6-1.

...verdsetting og uttale om forslag til jordskifteløysing burde være unødvendig. Både verdsettinga og utkast til jordskifteløysing og skriftlige merknader til denne, vil være dokument i saka. Muntlige merknader er dekket av *behandlinga i rettsmøte*

2. ledd

Annet ledd inneholder det samme som § 11-1 tredje ledd i tvisteloven, men med en litt annen ordlyd. Dette bidrar til å skape unødvendig forvirring. § 11-1 er jo av de bestemmelser som er gjort gjeldende for jordskifteretten "så langt dei høver" etter § 6-1. Det bør være uproblematisk å forholde seg til dette, og det mest riktige er at hele leddet strykes. Dersom leddet beholdes, må "grunn til" erstattes med "høve til". Det er høvet/muligheten til å uttale seg som skal sikres. "Grunn til" sikter til en mer subjektiv vurdering fra partens ståsted. Regelen er fulgt dersom jordskifteretten har gitt parten **høve** til å uttale seg, selv om parten har hatt **grunn** til å avstå fra uttale.

Det bør vurderes om paragrafen er nødvendig. Kap. 11 i tvisteloven skal også gjelde for jordskifteretten

Til § 6-19. Avgjerdsformene

1. ledd

Avgjerder må takast gjennom heile saka og ikkje berre når vi avsluttar ei sak Dette leddet må difor strykast.

2. ledd

bruksrett, tyngsler bør erstattast med servituttar. Sjølv om leddet ikkje er uttømande, jf. *eller anna*, burde festerett vore positivt opprekna.

3. ledd

Semjedom er ein språkleg nyskapning som vi helst ser ikkje blir vidareført. Dom er i utgangspunktet definert i tvistelova § 19-1 og gjeld mellom anna for tvistar – altså det motsette av semje.

Ved *semjedom* skal jordskifteretten m.a. ta avgjerd om grenser, eigedomsrett, bruksrett, tyngsler eller anna når det ikkje er tvist. Semjedom er vel såleis eit forsøk på ei vidareføring av gjeldande rettsfastsettande vedtak.

Semje betyr at *to el. fleire har vorte samde om noko; avtale, forlik pakt*, jf. Nynorsk ordboka Definisjons- og rettskrivingsordbok.

Semje betyr såleis ei positiv oppslutning, i motsetning til systemet med rettsfastsettande vedtak som legg til grunn *ingen merknad*.

Vi meiner eksempelet nedanfor synleggjer problemet med semjedom.

Vedk. grenser:

Vi har som regel fleire grenser til behandling i ei og same sak. Der det er tvist om ei grense eller del av ei grense, blir det avsagt dom. Domslutninga vil då vera at grensa går eksempelvis frå A til B. Etter at dom er avsagt vil grensa bli merka, kartfesta og skildra likt med dei andre grensene som er omfatta av saka. Etter gjeldande lov er samla grenseskildring for grensene vorte fastsett ved rettsfastsettande vedtak.

For å få rettskraft på grensene slik desse er merka og innmålte, er det nødvendig at grenseskildringa blir fastsett med ei rettsleg avgjerd.

Slik framlegget er, vil avgjerdsforma bli semjedom for skildringa av ei grense som faktisk har vore omtvista. Vår klare oppfatning er at vi ikkje kan ha ei avgjerdsform som semjedom i slike høve. Vi kan heller ikkje ha det slik at grenseskildringa av ei omtvista grense eller del av grense, skal bli fastsett annleis enn grenseskildringa for andre grenser i ei og same sak.

Vedk. bruksrettar

I jordskiftesak eller rettsutgreiingssak vil vi i dag ha eit rettsfastsettande vedtak som oppsummerer den samla aktuelle rettstilstanden – for eksempel i sameiger. Det gjeld rettar som har vortne avgjorde ved dommar og for rettar der det har vore semje.

Ei slik oppsummerande avgjerd vil vi ikkje kunne ha dersom denne avgjerda skal kallast semjedom. Vi kan ikkje i ein semjedom ha med rettar som det er sagt dom på ettersom avgjerda faktisk ikkje er tufta på semje.

Andre merknader til semjedom

Etter vårt syn kunne avgjerdene som i utkastet er kalla *semjedom*, sorterast under jordskifteavgjerder. Overprøving ville då bli likt med andre jordskifteavgjerder.

Det at desse avgjerdene (semjedom) skal overprøvast likt med ein dom, meiner vi er feil. Også etter gjeldande lov er det lagmannsretten som skal kunne overprøve desse avgjerdene (rettsfastsettande vedtak). Vi meiner både dagens ordning og den ordning som ligg i framlegget, er feil. Til grunn for jordskifteretten si avgjerd ligg berre det faktum at partane er samde eller ikkje har hatt merknad, eller at det er avsagt dom eller inngange rettsforlik. Dersom det er **tvist**, så **skal** det avseiast dom, jf. dagens § 17 og utkastet § 6-19 andre ledd (dersom det ikkje blir rettsforlik).

Jordskifteretten skal ikkje gjera nokon rettsleg vurdering for avgjerda. I dag har lagmannsretten såleis ikkje noko anna å prøve enn jordskifteretten si sakshandsaming. (og anke over saksbehandlinga høyrer i dag eigentleg inn under jordskifteoverretten).

Vi meiner difor at det er gode grunnar for å kalle desse avgjerdene for *jordskifteavgjerd*.

Vi har likevel kome til at det beste er at *semjedom* blir erstatta med *rettsfastsetting*, men at overprøvinga blir likt med *jordskifteavgjerder* i det tilfellet at kap 8 alternativ 2 blir vald. Då vil overretten kunne behandle tvisten etter § 8-11. Partane vil då ha høve til å anke dommen til lagmannsretten på same måte som om jordskifteretten hadde avsagt dommen.

Dersom kap 8 alternativ 1 blir vald, så vil lagmannsretten ha høve til å vise avgjerda attende til jordskifteretten, jf. § 8-9 fyrste ledd andre punktum. Noko anna alternativ vil det då neppe vera, ettersom lagmannsretten ikkje bør kunne behandle tvisten. I så fall vil partane miste retten til å få prøvd tvisten i fyrste instans.

4. ledd

Utkastet er uttømande og svært mangelfull. Det å ha ei uttømande opprekning er lite tenleg. Mange avgjerder vil då ikkje ha ei definert avgjerdsform og vil her vera utelukka som jordskifteavgjerd.

Spesielt til bokstav b: *jordskifteløysing undervegs i saka*,

I arbeidsgruppa sin merknad til § 1-3 bokstav f heiter det m.a.: *Jordskifteløysing under vegs i jordskiftet kjem i staden for "utkast til skifteplan" i jordskifteloven § 20.*

Det må vera feil at utkast til skifteplan - *jordskifteløysing undervegs i saka* - skal ha ei avgjerdsform. Utkastet er eit arbeidsutkast for drøfting som retten står fritt til å endre etter drøfting med partane. Ofte vil utkastet bli revidert fleire gonger i dialog med partane. Dersom retten skulle finne på å vedta eit utkast ved ei jordskifteavgjerd, har den gjort seg sjølv inhabil.

Det er den endelege skifteplan eller *jordskifteløysinga*, som blir fastsett av jordskifteretten – ikkje utkastet. Bokstav b må difor strykast.

Ut frå dette er det berre verdsetting og jordskifteløysinga som etter framlegget, høyrer inn under *jordskifteavgjerd*.

Det er viktige avgjerder som retten må ta, og som etter utkastet ikkje har fått nokon avgjerdsform. Eksempelvis kan nemnast:

- at realitetsbehandling av saka er teke til, kfr. § 6-9
- avgrensing av sakleg og geografisk omfang, kfr. § 6-17
- å gje reglar for bruken av areala frå krav om jordskifte er satt fram, til saka er slutta, kfr. § 3- 30 bokstav a
- avgjerd i spørsmål om å trekke saka, kfr. § 6-9
- utviding av saka, kfr. § 6-17 andre og femte ledd.
- jordskifteløysing frå saka er slutta til ho er rettskraftig, kfr. § 3-30 bokstav b
- fastsetting av jordskiftekostnadene, kfr. § 7-3
- fordeling av jordskiftekostnadene, kfr. § 7-4,5,6,7
- fordeling av sakskostnader ved rettsforlik, kfr. § 6-23 fjerde ledd

osv

Vi meiner slike avgjerder ikkje kan vera formlause og at dei naturleg høyrer inn under *jordskifteavgjerder*.

5. ledd

Utkastet synes ikkje å skilje mellom avvising og nekte fremme. Avvising skal brukast der det er formelle grunnar for ikkje å ta saka opp til behandling. Nekte fremme skal brukast når det er materielle grunnar for å ikkje ta saka opp til behandling.

Det er viktig å halde på dette skiljet. Det har med overprøvinga av ei slik avgjerd. Vi ser det som avgjerande at ei avgjerd om å nekte fremme ei sak, kan bli overprøvd av jordskifteoverretten eller det som eventuelt måtte erstatte denne. Det avgjerande må vera at det blir ei jordskiftefagleg overprøving.

Vi har vurdert om nekte fremme av materielle grunnar eller fremme etter påstand om å nekte fremme (av materielle grunnar), burde sorterast inn under jordskifteavgjerd. Desse avgjerdene er jordskiftefaglege og burde kunne overprøvast likt med jordskifteavgjerder etter § 8-2 andre ledd.

Samstundes ser vi at avvising av ei sak (av formelle grunnar) må vera orskurd.

Det er ingen uvanleg situasjon at det blir prosedert på at både formelle og materielle forhold er til hinder for at saka kan behandlast. Vi kan ikkje kome i ein slik situasjon at retten må ta to avgjerder – både orskurd og jordskifteavgjerd for å ta stilling til fremmingsspørsmålet. Retten kunne då koma i ein situasjon der det vart ein orskurdslutning om at saka vart fremma og ein jordskifteavgjerdslutning om at saka vart nekta fremma.

Vi har difor kome til at ved påstand om avvising og/eller nekte fremme, må avgjerdforma vera orskurd. Men det er då avgjerande at § 8-2 blir utforma slik at den jordskiftefaglege overprøvinga blir sikra.

Dersom saka blir fremma bør avgjerdsforma vera jordskifteavgjerd. Arbeidsgruppa legg opp til at det skal vera orskurd også ved fremme dersom det er påstand om å nekte fremme. Vi er

usamde i dette. Avgjerda vil vera jordskiftefagleg og det er av betydning at avgjerda kan overprøvast likt med andre jordskiftefaglege avgjerder. Dette er best sikra ved at avgjerda ikkje er orskurd men jordskifteavgjerd.

6. ledd

Vi registrerer at vedtak er vidareført, men betyr noko anna enn vedtak etter gjeldande lov. Det blir noko forvirrande når grunngevinga for å fjerne vedtak som avgjerdsform, er at slikt høyrer til forvaltninga. For å finne eit nynorsk ord for *beslutning* blir så *vedtak* teke inn att.

Vi meiner at avgjerdene må rangerast i same rekkefølge som i tvistelova § 19-1.

Til § 6-20 Innhaldet i avgjerdene

1. – 3. ledd.

Ingen merknad

4. ledd

Leddet bør utvides til og å gjelde for orskurd. Vi ser ingen grunn til å gjøre gjeldende andre begrunnelseskrav enn de som tvisteloven stiller opp for kjennelser.

5. og 6. ledd

Orskurd hører ikke hjemme i dette leddet, kfr. merknaden ovenfor.

Vi mener nyskapninga *semjedom* er lite heldig, kfr. vår merknad til § 6-19 tredje ledd. Det beste hadde vært å sortere avgjørelsen under jordskifteavgjerder. Vi velger likevel å legge til grunn en egen avgjørelsesform som erstatning for rettsfastsettende vedtak og vil nedenfor benevne det som rettsfastsetting. Slik rettsfastsettelese
Er så vidt spesielt at det ikke bør ha felles regler med jordskifteløysing. Ved denne form for rettsfastsettelse skal ikke jordskifteretten foreta selvstendige materielle eller rettslige vurderinger, men kun forankre avgjørelsen i det faktum at det er oppnådd enighet eller at det ikke har vært merknader. Slike avgjørelser bør imidlertid vise at prosessen fram mot den oppnådde enighet/ ingen merknader har gått riktig for seg.

Dersom ikke denne avgjørelsesformen kommer inn under jordskifteavgjerd, må det i tilfelle bli et nytt ledd som nevner hva for innhold som kreves i avgjørelsen.

Når det gjelder jordskifteavgjerd, er forslaget unødig rotete. Det bør ikke være nødvendig å lete under flere bokstavrekker for å finne ut hvordan en jordskifteavgjerd skal begrunnes, og dessuten bør 3 av bokstavene (c og d samt den andre b-en) slås sammen.

Det er ellers uriktig å si at slutning er en del av begrunnelsen. Det vises til tvistelovens § 19-6, der slutning omtales for seg selv i 7. ledd.

Slutning må derfor stå i et eget ledd.

7. ledd

Vi går ut frå at forslaget gjelder kostnader til *sakkunnig hjelp i tvistar*, jf. § 7-13 tredje ledd. Slik som leddet framstår blir det feil. Fastsettelse og fordeling av jordskiftekostnadene blir

først gjort ved avslutning av saka. Det er først da at jordskifteretten har full oversikt over samla gebyr, utgifter til meddommere, sideutgifter og den enkelte parts nytte av saka.

Når det gjelder utgifter til sakkunnig hjelp, så må retten ta stilling til disse dersom det blir lagt ned påstand om at slike utgifter skal tilkjennes. Retten forholder seg til de nedlagte påstander. Et eget ledd om disse utgiftene er derfor ikke nødvendig.

Til § 6-21. Avseiing og melding om avgjerd

1. ledd

Det blir noko rart at avgjerd om verdsetting etter § 6-19 fjerde ledd bokstav a ikkje blir bindande for retten før ved avslutning av saka, medan jordskifteløysinga blir bindande for retten når avgjerda er teken. Det er ikkje unormalt at ei sak har fleire tema og fleire jordskifteløysingar. Ei jordskifteløysing som blir avgjort inne i saka og som m. a. er tufta på ei verdsetting, blir etter framlegget binande for retten, men ikkje verdsettinga. At verdsettinga skal kunne endrast, men ikkje jordskifteløysinga, kan på ingen måte rime.

Vi forstår heller ikkje kva som ligg bak framlegget om at *jordskifteløysing under vegs i saka*, jf. § 6-19 fjerde ledd bokstav b, skal bli bindande for retten ved avslutning av saka.

I arbeidsgruppa sin merknad til § 1-3 bokstav f heiter det m.a.: *Jordskifteløysing under vegs i jordskiftet kjem i staden for "utkast til skifteplan" i jordskifteloven § 20.*

Utkast til skifteplan har aldri vore bindande for retten. Retten vedtek då heller ikkje eit utkast. Tilvisinga til § 6-19 fjerde ledd bokstav b blir difor meiningslaus.

Leddet står og i motstrid til § 3-19 siste ledd: *Jordskifteavgjerd under vegs i saka kan bli endra av jordskifteretten dersom særlege grunnar gjer at avgjerda ikkje kan bli ståande.*

Vi vil til råde til at denne bestemmelsen blir fjerna frå § 3-19 og sett inn i § 6-21 fyrste ledd.

2. ledd

Med avgjerder forstår vi avgjerder etter § 6-19. Det at realitetsbehandlinga er teke til, kfr. § 6-9 siste ledd og den geografiske og saklege avgrensinga etter § 6-17, er ikkje definerte som avgjerder. Det er for oss underleg at oppstart og avgrensing ikkje er omfatta av meldingsplikta. Dette forholdet syner endå ei gong den svakheit som ligg i at fremmingsvedtaket er fjerna i utkastet til ny lov. Sjå elles særmerknaden til fremming under pkt 2.4.

Vi gjer likevel ikkje framlegg om endring av dette leddet ettersom vi meiner at realitetsbehandling og geografisk avgrensing må formaliserast som ei jordskifteavgjerd, kfr. vår merknad til § 6-19.

Til § 6-22. Rettsbøker og tinglysing

1. ledd.

Vi har ingen andre merknader enn at leddet kanskje er unødvendig. Kapittel 13 II i tvisteloven gjelder også for jordskifteretten.

2. ledd.

Tinglysningsutdraget blir i dag arkivert på kontoret i et eget system. Dersom utdraget skal oppbevares sammen med dokumenta i saka, vil utdraget bli sendt statsarkivet når

saksdokumenta blir sendt dit. Vi mener at utdraget bør være tilgjengelig på jordskiftekontoret også etter at dokumenta er sendt til endelig arkivering

3 ledd

Dette leddet bør utgå. En god del av sakene ved jordskifteretten gjelder ikke grenser, men kun jakt, fiske, beite osv. Disse sakene inneholder ikke forhold som det er nødvendig å rapportere til kommunen av hensyn til matrikkelen.

Vi vil tro at § 6-26 tredje ledd dekker nødvendig rapportering.

4. ledd

Det er ingen bokstav a i § 8-4 andre ledd. Hva som menes er derfor vanskelig å forstå.

Til § 6-23. Rettsforlik

Denne paragrafen er nynorskversjon av tvistelova § 19-11 og bør strykast. § 19-11 gjeld også i saker for jordskifteretten.

Til § 6-24. Forskrifter om mekling

1. ledd

Hva er arealmekling? Vi kan ikke se at det er definert i lova.

Det som står om forsøksordning med rettsmekling må strykes, da dette kun er egnet til å skape forvirring. Det kan vel ikke være noen tvil om at dagens forsøksordning skal opphøre senest når ny jordskiftelov blir gjort gjeldende, og at de samme rettsmeklingsregler skal gjelde for oss som for de alminnelige domstolene. Ifølge § 6-1 blir jo hele tvistelovens kap. 8 nå gjort gjeldende "så langt det høver".

Til § 6-25. Oppretting av nye matrikkeleiningar

Sjølve opprettinga skjer hjå matrikkelføraren, men det er retten som bestemmer at ny matrikkeleining skal opprettast, jf. matrikkelova § 10 femte ledd: *Ny matrikkeleining⁵ kan også førast inn i matrikkelen når opprettinga er bestemt av jordskifteretten.*

Lovteksten vil bli meir korrekt ved å justerer teksten slik: *bestemme oppretting*

Til § 6-26. Merking og rapportering av grenser

1. ledd

Jordskifteretten skal besørge merking og koordinatfesting av alle de grenser den fastsetter – enten de er nye eller gamle, og uansett om det skjer i grense- eller jordskiftesak.

Samtidig mener vi at den foreslåtte bestemmelsen framstår som lite hensiktsmessig. Det er ikke mulig/riktig å merke alle grenser i praksis. Det gjelder for eksempel grenser i vassdrag samt andre steder der merking i praksis ikke er gjennomførbart.

2. og 3 ledd

grensebeskriving er et misfoster av et ord. Vi tilrår å bruke grenseskildring.

Til § 6-27. Sakkunnig hjelp
Ingen merknad.

Til § 6-28. Tvangskraft og rettskraft
2. ledd

Kva er det *slik sak* syner til? Eigjar og bruksrettshavar er ikkje heilt dekkande og bør bli endra til part eller partar i sak for jordskifteretten. *panterett i eigdommen eller i bruksretten* er ikkje dekkande. Panterett i ein bruksrett kan vel neppe tenkjast anna enn dersom den er særskilt matrikulert. Vi tilrår at matrikkeleining blir brukt.

3.7 Merknader til kapittel 7 - Kostnader ved sak for jordskifterett

Merknad til § 7-1. Kva partane skal betale

Vi er samde i at det i kapittel 7 ikkje skal stå om kostnader som følgje av resultatet i ei jordskiftesak, jf. høringsnotatet side 128.

Det som er oppført under bokstavane b, c og d, er sideutgifter etter rettsgebyrloven § 2. Det følgjer av vårt forslag til § 7-7 at det berre er vitne og sakkunnige oppnemnd av retten, som kan delast på partane etter § 7-3 i vårt forslag. Utgifter til grensemerke og målehjelp under bokstav c er ikkje vanlege sideutgifter i sivilprosessen, men like fullt fell dei inn under kva som kan reknast som sideutgift. Målehjelp er mellombels engasjert arbeidshjelp, som oftast ungdom (studentar) eller ein av partane. Kva oppgåver som går under omgrepet målehjelp, kunne med fordel vore omtala i forarbeida eller eventuelt i lovteksten. Etter vår meining kan dette vere mellom anna registreringsarbeid som bonitering, taksering av skog og arbeid med måling og merking av grenser.

Det må i forarbeida presiserast at prinsippa i sivilprosessen om at den som er rekvirent betaler gebyr og sideutgifter og at tapande part dekker utgiftene til slutt, ikkje gjeld i jordskiftesak, grensesak og rettsutgreiingssak, jf. vårt forslag til § 7-3.

Sideutgiftsordninga i siste ledd i § 7-1 er ei vidareføring av gjeldande rett. Ordninga har likskap med bruk av til dømes målehjelp i vanlige grensesaker. Vi peiker på at ordninga i dag blir ulikt praktisert i ulike jordskifterettar. Ulik praksis er ikkje heldig. I praksis har det også vore ei viss utvida tolking (kreativ ”strekking”) av kva som går inn under denne ordninga. Dette tyder på at gjeldande rett ikkje er tilstrekkeleg klar. Ein del av oss meiner det kan stillast spørsmål om ordninga er ønskjeleg i forhold til domstolen sin uavhengighet. Delvis er ordninga, slik ho blir praktisert, i strid med innhaldet i § 7-2 (utkastet). Vi meiner at både forarbeid og lovtekst må vere meir klar på kva denne ordninga er. Vi har presisert lovteksten til *engasjert ekstrahjelp*. Det som gjeld forskott, har vi flytta til vårt forslag til § 7-4, jf. § 7-10 i utkastet.

Vi er samde med arbeidsgruppa i at det er unødvendig å ta med utgifter til innhenting av utskrifter og leige av møtelokale i lovteksten (jf. side 129 i høringsnotatet).

Merknad til § 7-2. Kostnader partane ikkje skal betale

Vi meiner at denne regelen må strykast. Når det i § 7-1 er positivt nemnd kva partane skal betale, er det unødvendig og uheldig å ha ein regel om kva dei ikkje skal betale.

Merknad til § 7-3. Gebyr

Vi er samde i at dei ulike gebyra blir ståande i jordskifteoven og ikkje flytt til rettsgebyrloven. Dette gjer reglane meir tilgjengelige for det rettssøkjande publikum.

Rekkefølga på dei ulike ledda er litt ulogisk. Dette har vi løyst i vårt endringsforslag.

I første setning i tredje ledd må det takast inn ein regel om betaling av forskott frå den som ankar jordskifteavgjerd. Gjeldande rett følgjer av § 79, og praksis i einskilde jordskifteoverrettar er at det vert kravd eit forskott tilsvarande to rettsmøtedagar i jordskifteoverretten (10R). Dette er ikkje eit inngangsgebyr, men eit forskott på rettsmøtegebyr. Ved anke til lagmannsretten er inngangsgebyret 24 gonger rettsgebyret (24R), jf. rettsgebyrloven § 8 første ledd tredje punktum. Det ser ikkje ut til at arbeidsgruppa har tatt høgde for at dette også blir gjeldande ved anke over jordskifteavgjerd, dersom det blir ein felles ankedomstol. Vi foreslår at det skal bli eit inngangsgebyr ved anke over jordskifteavgjerd, og vi meiner det bør vere på same nivå som ved krav til jordskifteretten. Slik blir det ein rimelig terskel for å anke. Eit inngangsgebyr på 24R for anke på jordskifteavgjerd er i alle høve alt for høgt. Sjå vårt forslag til § 7-2 femte ledd første punktum.

Når det etter vårt forslag blir eit inngangsgebyr for anke over jordskifteavgjerd, bør rettsmøtegebyret for slik behandling reduserast frå fem til fire gonger rettsgebyret. Slik blir det tilnærma uendra nivå på dei samla gebyra.

Det er kollisjon mellom andre punktum i tredje ledd og første punktum i fjerde ledd. I rettsgebyrloven § 8 er forskottet seks gonger rettsgebyret. Arbeidsgruppa har foreslått fem gonger rettsgebyret. Løysinga er å skrive at forskottet er seks gonger rettsgebyret, sjå vårt endringsforslag til § 7-2 sjuande ledd.

Vi kan ikkje forstå at tredje punktum i tredje ledd er nødvendig ta inn når den same heimelen ligg i andre punktum.

Vi meiner at sjettedde ledd må strykast. Det kan vere mykje arbeid med eit krav som blir avvist eller nekta fremma. Det er derfor god grunn til å stryke regelen. Uansett kan inngangsgebyret reduserast i medhald av niande ledd.

Vi understrekar at nivået på grenselengdegebyret i sjuande ledd er rett og at det derfor ikkje må endrast.

Vi er samde i at det gjeldande partsgebyret blir endra til rettsmøtegebyr, jf. åttande ledd. Det inneber ei riktig harmonisering med rettsgebyrloven §§ 8 og 11. I dag er det slik at dei samla gebyrkostnadene blir urimelig høge i saker med mange partar på grunn av partgebyret. Til dømes kan det i saker om bruksordning og rettsutgreiing vere opptil fleire hundre partar. Slike saker kan bli løyst på 2-3 rettsmøter.

Det er ikkje bra i forhold til det rettssøkjande publikum å ha ein regel om gebyr som er urimeleg og der ein ved avslutninga av saka må bruke unntaksregelen om å endre gebyrkostnadene i samsvar med arbeidsmengda. Slik det er no er det vanskelig å gje god informasjon om kostnaden med ei sak til ein som vurderar å krevje sak. Fleire av oss har erfart at saker ikkje blir kravd fordi partsgebyret gjev for høge eller usikre kostnader.

Vi meiner det bør vurderast om partsgebyret er i strid med EMK art. 6 nr. 1.

Regelen gjeld retten for den enkelte til å få avgjort sine rettar og plikter ved ein uavhengig domstol. Vi forstår regelen slik at tilgangen til domstolen skal vere lik for alle. Det må innebere at den samla kostnaden med å krevje ei sak ikkje kan vere så høg at enkelte faktisk ikkje får tilgang. Vidare må lik tilgang innebere at like saker skal koste det same sjølv om talet på partar er ulikt. Til dømes bør kostnaden med å få avgjort ein tvist om eigedomsrett i eit sameige vere den same om det er 30 eller 4 partar i saka. Ei viss differensiering av kostnaden i samsvar med arbeidsmengda til domstolen er neppe i strid med kravet om at tilgangen skal vere lik for alle, jf rettsmøtegebyret. Vi konstaterer at partsgebyret ikkje gir lik tilgang til jordskifteretten for alle, og gebyret avspeglar heller ikkje arbeidsmengde med ei sak.

Vi understrekar at det ikkje er rett å sjå gebyra som inntekt for staten. Ein reduksjon av dei samla gebyra frå jordskifterettane er derfor ikkje noko argument for å oppretthalde partsgebyret.

Innføring av rettsmøtegebyr vil gje eit meir rett nivå på dei samla gebyrkostnadene. Det vil og sikre at dei samla gebyrkostnadene blir fastsett likt i ulike jordskifterettar og av ulike jordskiftedommarar. Til slutt medfører innføringa av rettsmøtegebyr ein logisk kopling til vurderinga etter niande ledd.

Ordlyden *...sak for jordskifterett...* i åttande ledd kan oppfattast til også å omfatte skjønn og då er den ikkje i samsvar med andre ledd, jf. § 11 i rettsgebyrloven. Sjå vårt endringsforslag til § 7-2 tredje ledd.

Merknad til § 7-4. Fordeling av kostnader etter § 7-1

Vi er samde i at hovudregelen om fordeling av kostnadene etter nytte av saken, vert vidareført.

I første ledd foreslår vi at *I sak etter kapittel 3, §§ 4-1 og 4-2* blir endra til *I jordskiftesak, grensesak og rettsutgreiingssak*. På denne måten blir det same ordlyd som i første ledd § 7-3 i utkastet.

Etter vår meining er det i realiteten ikkje unntak frå den nemnde hovudregelen. Det er meir rett å sjå andre ledd i § 7-4, første ledd i § 7-6 og § 7-7 som presisering av korleis hovudregelen skal nyttast i bestemte tilfelle. Det er difor god grunn til å vurdere om dette skal stå i ein og same paragraf, jf. vårt endringsforslag. Uansett bør § 7-5 logisk kome etter §§ 7-6 og 7-7.

Twisteloven kapittel 20 gjeld ikkje og er ikkje foreslått gjort gjeldande for dekking av gebyr og sideutgifter ved avseiing av dom etter § 6-19 andre ledd. I denne samanheng presiserer vi at første ledd i § 7-7 seier at kostnad med avseiing av dom i ein tvist mellom to partar i ei sak med fleire partar, skal leggjast på dei to tvistepartane. Regelen gjeld ikkje korleis kostnadene skal fordelast mellom tvistepartane. Denne regelen er dessutan også ein god grunn for å erstatte partsgebyret med rettsmøtegebyr, jf. merknadene til § 7-3.

I mange tilfelle vil hovudregelen om deling etter nytte av klarlegginga og fastsettinga av rettsforholda vere rett å bruke. I visse tilfelle, som til dømes når saka allereie ved kravet gjeld ein klårt avgrensa tvist, bør det likevel vere ein klår heimel til å kunne leggje kostnaden etter § 7-1 på den tapande parten i tvisten. Vårt forslag er: *Ved dom etter § 6-19 første ledd kan retten påleggje ein part ein større kostnad eller heile kostnaden i samsvar med reglane i tvisteloven kapittel 20.*

Det bør vere ein klår regel om når kostnadsansvaret går over frå rekvirenten til alle partane i saken. Det følgjer indirekte av § 7-10 i utkastet at kostnadsansvaret går over til alle partane når realitetsbehandlingen har tatt til. Det er etter vår oppfatning rett at alle partane får kostnadsansvar når saka er fremma. Vi peiker elles på at det ikkje er enkelt å vurdere nytta når saka er fremma og seinare blir trekt og endar utan realitetsavgjerd. Det er ikkje mogleg å sette opp ein generell regel som løyser slike tilfelle, men det må vere klart at rekvirenten åleine ikkje må bli sittande med heile kostnaden og at fordeling kan skje etter retten sitt skjønn. I tredje ledd har vi foreslått slik ordlyd: *Når saka er fremma, har alle partane ansvar for kostnadene etter § 7-1. Når sak blir trekt tilbake etter at saka er fremma, skal kostnadene delast slik retten fastset.*

Merknad til § 7-5. Skjønn som eiga sak

Vi har ikkje merknader til realiteten. Vi viser til merknadene til § 7-4 om plasseringa av paragrafen, og i samsvar med våre endringsforslag blir dette ny § 7-5 (i vårt endringsforslag er § 7-10 flytta fram som § 7-4). Elles foreslår vi at ordet *avheimla* blir endra til *halde*.

Merknad til § 7-6. Når krav om sak for jordskifterett er heilt grunnlaust eller blir trekt etter at realitetsbehandling har tatt til

Vi har flytta første ledd inn som nytt andre ledd i vårt endringsforslag til § 7-3, og endra ordlyden til: *Ved avvising, nekting av fremme eller trekking av krav før fremme, betalar rekvirenten kostnadene etter § 7-1.* Sjå elles våre merknader i tredje avsnitt under § 7-4.

Til andre ledd i utkastet: Vi har oppfatta det slik at retten må samtykke i at jordskiftesak blir trekt etter at realitetsbehandling har tatt til. Retten må også på eige initiativ kunne endre vedtak om fremme av jordskiftesak når det syner seg at ikkje-tapsgarantien ikkje kan bli oppfylt. Arbeidsgruppa skriv at andre ledd er tatt inn som følge av at fremmevedtaket går ut. Det følgjer av § 6-9 at retten har eit eige ansvar for å kontrollere at vilkåra for å behandle kravet er til stades. Såleis kan det stillast spørsmål om kva som blir løyst ved at fremmevedtaket går ut, men det er drøfta tidlegare i høyringsuttalen.

Vi er tvil om kva relevans andre ledd har og vi er ikkje kjent med at det finst nokon tilsvarende regel i sivilprosessen. Vi meiner at innføringa av rettsmøtegebyr i det vesentlege vil løyse dette. Slik ordlyden er i § 7-6 i utkastet kan den bli oppfatta å gjelde alle typar saker for jordskifteretten. Det skal etter vår oppfatning ikkje gjelde skjønn. Vi foreslår først og fremst at regelen blir strøken. Dersom det skal vere ein slik regel må det stå i ein eigen paragraf. Lovgjevar får ta stilling til dette. Vi oppfattar at "straffe"-saks kostnader i dette tilfelle må vere tilleggsgebyr, og då ligg heimelen uansett i § 7-3 niande ledd i utkastet.

Merknad til § 7-7. Kostnader som berre gjeld nokre partar eller nokre krav

Vi viser til våre merknader i tredje avsnitt under § 7-4. I vårt endringsforslag har vi flytta innhaldet inn som fjerde og sjette ledd i § 7-3. Samtidig er ordlyden endra til:

Fjerde ledd i § 7-3:

Kostnader som berre skuldast omsynet til nokre eigedomar eller partar, kan leggest på desse.

Sjette ledd i § 7-3:

Kostnader som kjem av at krav eller opplysningar er sett fram for seint, kan leggest på dei som er skuld i det.

Merknad til § 7-8. Kostnader ved bruk av rettsmiddel og ved gjenopning

Vi foreslår at overskrifta blir endra til: *Fordeling av kostnader...*

Ordlyden i første ledd første punktum har vi endra til (omskrive samt at første punktum i andre ledd er flytta hit): *Ved anke over jordskifteavgjerd skal den som ankar, ta kostnadene*

etter § 7-1 dersom ikkje jordskifteavgjerda blir monaleg endra. Dersom jordskifteavgjerda blir monaleg endra gjeld § 7-3.

Andre punktum i første ledd bør etter vår meining vere eit sjølvstendig ledd. Vi forstår ikkje kvifor det her i samband med reglar om fordeling er relevant å vise til rettsgebyrloven. Tilvisninga ligg allereie i § 7-3 i utkastet. I vårt endringsforslag har vi presisert ordlyden til *For anke over andre avgjerder enn jordskifteavgjerder...*

Andre ledd andre punktum høyrer logisk under § 7-3 i utkastet. Vi har flytta dette til siste punktum i femte ledd i vårt endringsforslag til § 7-2.

Merknad til § 7-9. Staten sitt ansvar for partane sine kostnader

Vi har ingen merknader med unntak av at det følgjer av våre endringsforslag at det blir § 7-8.

Merknad til § 7-10. Forskott og rente

Vi foreslår at § 7-10 blir flytta fram som § 7-4 etter våre andre endringsforslag. Flyttinga gjer ei meir logisk rekkefølge på paragrafane.

I første ledd foreslår vi *I sak etter kapittel 3, §§ 4-1 og 4-2* blir endra til *I jordskiftesak, grensesak og rettsutgreiingssak*. På denne måten blir det same ordlyd som i første ledd i utkastet sin § 7-3.

Det som gjeld forskott i § 7-1 andre ledd i utkastet, har vi flytta hit som nytt andre ledd.

Merknad til § 7-11. Sikring av kostnader

Vi har ingen merknader med unntak av at det følgjer av våre endringsforslag at det blir § 7-9.

Merknad til § 7-12. Betalingsfrist

Vi har ikkje merknader til realiteten. Ordlyden i siste ledd er endra til *Dersom den som krev jordskiftesak, grensesak eller rettsutgreiingssak, ikkje held fristen for betaling av inngangsgebyr, blir det rekna som om kravet er trekt*. Elles følgjer det av vårt endringsforslag at dette blir § 7-10.

Merknad til § 7-13. Kostnader til sakkunnig hjelp

Vi er samde i at hovudregelen om at partane dekkjer sine eigne kostnader til sakkunnig hjelp, blir presisert i loven. Dette er i samsvar med gjeldande rett.

Kva som er rettshjelp følgjer av domstolloven § 218. Det å gje rettshjelp er å gje råd om rettslege spørsmål og om sakførsel for domstolen. Omgrepet sakkunnig hjelp femner både i rettshjelp og fagkyndige på til dømes jordskifte, verdsetting og bygging av vegar. Vi foreslår derfor at overskrifta blir presisert til *Kostnader til rettshjelp og anna sakkunnig hjelp*. Den same presiseringa er gjort i første ledd.

Til tredje ledd i utkastet: Tilkjenning av kostnader til rettshjelp er etter gjeldande rett mogleg ved dom i tvist om grenser, eigedomsrett, bruksrett m.v. og ved tvist om fremming både i forhold til materielt og formelt grunnlag. I 1979-lova var det meininga at det berre var i tvist om det rettslege grunnlaget for fremme at det var mogleg å få tilkjent kostnader til rettshjelp. Rettspraksis har endra dette, sjå Reiten, "Avgjerd om fremme av jordskiftesak", "Perspektiver på jordskifte", Gyldendal 2009, side 235 flg.

Vi meiner at kostnadar til rettshjelp ved tvist om fremme skal gjerast trongare og meir i samsvar det som var meininga ved innføringa i 1979-loven. Det inneber at det berre er i tvist

om spørsmål om avvisning på grunnlag av prosessuelle innvendingar som til dømes litispensens, manglande rettslig interesse, partsevne, lovheimel og habilitet, at det skal vere mogleg å få tilkjent kostnader til rettshjelp. Dette er tilsvarande det som er absolutte prosessføresetnader i sivilprosessen. Det skal såleis ikkje vere mogleg å få tilkjent kostnader til rettshjelp (eller fagsakkunnig hjelp) i tvist om materielle innvendingar ved fremme av jordskifte. Materielle vurderingar etter gjeldande lov er om ikkje-tapsgarantien (§ 3 bokstav a) er oppfylt og om ein eigedom er utenleg (§ 1). Dette må gjelde både i forhold til om tvisten knyter seg til tolkinga av reglane eller den konkrete forståinga. Vi viser til orskurd i Eidsivating lagmannsrett, 2004-05-12, LE-2004-14 452.

Formålet med at det ikkje skal vere mogleg å få tilkjent kostnader til rettshjelp (eller fagsakkunnig hjelp) i tvist om materielle innvendingar ved fremme av jordskifte, er å redusere konfliktnivået i oppstarten på ei sak slik at sjølve problemløysingsprosessen får ein betre og meir konstruktiv start. Dette er eit grep som er tenleg i høve til arbeidsgruppa's mål om å gjera spørsmålet om fremming mindre framtrudande. I denne samanheng kan det visast til eit nyleg avgjort fremmevedtak ved Øvre Buskerud jordskifterett. Kravet gjaldt avløyning av bruksrett til beite. I tvisten om det materielle grunnlaget for fremme vart det innlevert omkostningsoppgåver på kr 82 000 på den eine sida og kr 350 000 på den andre sida.

Vi foreslår slik ordlyd i utkastet til tredje ledd: *Vederlag for kostnader til rettshjelp ved dom etter § 6-19 første ledd, blir avgjort etter reglane i tvisteloven kapittel 20. Vederlag for kostnader til rettshjelp i tvist om avvisning av krav etter § 6-19 andre ledd, bokstav a, blir avgjort etter reglane i tvisteloven kapittel 20.* I forslaget er tvisteomgrepet presisert og det er presisert å berre gjelde rettshjelp. Vidare er det presisert at det berre er i tvist om spørsmål om avvisning på grunnlag av prosessuelle innvendingar ved oppstarten på ei sak at reglane i tvisteloven kapittel 20 er gjeldande.

Vi er samde i at tvisteloven § 10-5 blir gjort gjeldande dersom tvistesummen er under kr 125 000. Dette vil medføre at kostnadsomfanget blir meir proporsjonal med tvisteverdien. Dette er eit tenleg grep for å redusere prosessen om oppstarten av ei sak. Vi legg til grunn at arbeidsgruppa har kome til at tvisteloven § 10-5 (3) ikkje skal gjelde. Vi er samde i dette. Dersom det til dømes er klart at eit krav om sak skal avvisast eller at ein påstand om rettsforhold ikkje kan gjevast medhald, er det god grunn for rettshjelpa å avgrense arbeidet med tvistesørsmålet.

I vårt endringsforslag har vi flytta paragrafen fram som § 7-7, og vi meiner dette gjev meir logisk rekkefølge på paragrafane.

Andre merknader

Vi har oppfatta at gjeldande reglar i § 74 femte ledd, 75 tredje ledd og 77 første ledd ikkje er vidareført. Vi er samde i dette.

Jordskifteretten må få heimel til å gjennomføre rettsmekling. På det tidspunkt den nye loven vert sett i kraft, bør forsøksordninga avløyast av ein heimel i loven. I samband med dette må det vurderast om det skal vere ein særskilt regel om deling av kostnadane ved rettsmekling. Sjå § 9 i forskrift om forsøksordning med rettsmekling for jordskifterettane, der hovudregelen er likedeling.

Vi har ikkje gjennomført fullstendig kontroll av vårt endringsforslag i kapittel 7 i forhold til våre endringsforslag til dei andre kapitla i loven. Lovgjevar må sørge for at reglane i kapittel 7 blir i samsvar med det som blir avgjerdsformer og ankeordning.

3.8 Kapittel 8 Rettsmiddel

3.8.1 Alternativ I: Felles ankedomstol

Generelt

Vi foreslår at det opprettes en jordskifteavdeling ved hver lagmannsrett. Avdelingen må ha en jordskiftelagdommer, minst en utreder og minst en konsulent. Dette er nødvendig dersom den samme jordskiftefaglige kompetanse som jordskifteoverrettene har i dag skal opprettholdes.

Vi foreslår at lagmannsrettene i den enkelte sak sammensettes slik at de avgjørelser som jordskifteoverrettene i dag har kompetanse til å treffe blir satt med jordskiftelagdommer. Vi foreslår videre at lagmannsrettene settes med jordskiftelagdommer i alle ankesaker fra jordskifterett. Dette innebærer at ved anke over dom, rettsfastsetting og skjønn skal lagmannsretten settes med en jordskiftelagdommer. Vi viser for øvrig til våre merknader under kap. 2.6.

Vi mener at det bør vurderes om lagmannsretten bør settes med jordskiftelagdommer også i andre saker f. eks. i tingsretts- og ekspropriasjonssaker.

Merknad til § 8-1 *Rettsmiddelinstansen*

Ingen merknader

Merknad til § 8-2 *Samansettinga av lagmannsretten*

Vi foreslår en mer oversiktlig utforming av første til tredje ledd.

Vi viser til våre generelle merknader ovenfor og til våre forslag til paragraftekster.

Sjette ledd foreslås fjernet, da det synes unødvendig.

Merknad til § 8-3 *Behandling av anke, krav om overskjønn og gjennomsyn*

Vi foreslår en mer oversiktlig utforming av første til tredje ledd.

I andre ledd, om anke over jordskifteavgjerd, foreslår vi endring slik at kort og greit reglene i jordskifteloven gjelder fullt ut, og ikke bare deler av loven.

Merknad til § 8-4 *Når rettsmiddel kan bli brukt og utsett iverksetting av jordskiftet*

I første ledd foreslås endring slik at "avgjort heile saka" erstattes med *slutta saka*.

Vi foreslår en språklig forbedring av andre ledd, samt at *bruksrett* erstattes med *servitutt*.

I tredje ledd foreslår vi å ta bort siste punktum.

Merknad til § 8-5 *Frist for bruk av rettsmiddel*

Ingen merknader.

Merknad til § 8-6 *Ankefråsegna*

Vi foreslår å fjerne første og andre ledd, da disse er unødvendige gjentakelser av § 8-3 første og andre ledd.

Dermed blir tredje ledd i arbeidsgruppas utkast første ledd i paragrafen og står fram som en spesialregel for anke over jordskifteavgjerd. Dette er vel den egentlige hensikten med paragrafen.

Vi foreslår å ta bort bokstav c. Begrunnelsen er at det kan være vanskelig å fastslå på dette stadium i saken hvilke eiendommer det gjelder. Hele jordskiftet er under behandling når saken er anket. De som ikke anker er å betrakte som motparter.

Fjerde ledd foreslås også tatt bort, da den virker unødvendig.

Vi foreslår videre å snu på rekkefølgen, slik at hovedregelen kommer først. Videre er det nødvendig å presisere at det bare er første, andre og fjerde ledd i tvisteloven § 29-9 som gjelder så langt det passer.

Merknad til § 8-7 Tilbakekalling av anke .v. og

§ 8-8 Nekting ved anke på grunn av verdien av ankegjensstanden

Overskrifta er endra meir i samsvar med innhaldet i paragrafen. Det bør vurderast om bestemmelsen er nødvendig. § 29- 13 i tvistelova gjeld berre for dom.

Merknad til § 8-9 Prøving av jordskifteavgjerd

§ 8-9 avløser bestemmelsene i § 67 i dagens lov, men er noe forenklet. § 67 har et hensiktsmessig innhold i dag. Vi mener at § 8-9 i forslaget fanger opp de viktige bestemmelsene i § 67. Det slås i tredje ledd i § 8-9 fast at lagmannsretten kan gå utover ankepostene dersom dette er nødvendig for å sikre ei heilskapleg jordskifteavgjerd.

I første ledd foreslår vi at første punktum går ut, da den synes unødvendig. I det som da blir andre punktum (arbeidsgruppas tredje punktum) foreslås *kapittel 3* erstattet med *i lova her*, da kapittel 3 blir for snevert.

Hensikten med bestemmelsen i andre ledd er å gi de som får anke mot seg anledning til å kreve at ankesaken utvides til også å omfatte andre forhold i saken, selv om de ikke har anket innen ankefristen.

I lovforslagets § 8-9 andre ledd andre punktum står ...”*kan han krevje ein frist på opptil ei veke for å setje fram krav om å få ankesaka utvida*” Dette er så godt som identisk med formuleringen i § 67 andre ledd fjerde punktum i dagens lov.

Vi foreslår at dette endres slik at alle som får anke mot seg får frist på tre uker for å kreve utvidelse av ankesaken. En uke er urimelig kort frist for å ta stilling til et så viktig spørsmål. (Det bør i alle fall vurderes spesielt om ei veke er tilstrekkelig). Det virker unødvendig tungvint at den som får anke mot seg først må kreve å få en frist.

Merknad til § 8-10 Gjennomsyn

Vi foreslår at §§ 8-10 og 8-11 bytter plass, da dette er en mer logisk rekkefølge.

Merknad til § 8-11 Nærare om prøvinga

I tredje ledd første punktum foreslår vi å erstatte *bruksrett, tyngsler* med *servituttar*.

I fjerde ledd foreslår vi å erstatte ...*avvist eit krav om med ...nekta fremme av, ogkan lagmannsretten behandle saka sjølv eller oppheve avvisinga*....erstattet med*skal lagmannsretten oppheve avvisinga*....

Vi har videre redigert femte ledd slik at det passer med ombyttingen av §§ 8-10 og 8-11.

Merknad til §§ 8-12 – 8-15

Ingen merknader.

3.8.2 Alternativ II: Jordskifteoverretten består

Til § 8-1. Overprøving av avgjerd i jordskifteretten

Ingen merknad

§ 8-2. Rettsmiddelinstansane

1. ledd

Dommer må naturligvis gå til lagmannsretten. Når det gjelder det som arbeidsgruppa kaller *semjedom*, mener vi ei overprøving av den, må gå til overretten og det blir vist til vår merknad til § 6-19 tredje ledd.

Vi mener det er helt vesentleg at en orskurd som nekter fremming av sak, må kunne jordskiftefaglig overprøves. Orskurd som avviser ei sak av formelle grunner, bør overprøves som nå, av lagmannsretten.

Når det gjelder overprøving av avgjerd om å fremme saka, så har vi funnet det mest hensiktsmessig at jordskifteoverretten blir ankeinstans både når anka gjelder de formelle vilkår og de materielle vilkår.

2. ledd

Vi foreslår å bytte ut førstelagmann med jordskifteoverretslederen da det må bli vanskelig for førstelagmann å se konsekvensene av parallell saksbehandling når han ikke kjenner jordskiftesaken

Til § 8-3. Behandling av anke, krav om overskjønn og gjennomsyn

1. ledd

Leddet blir justert i forhold til våre endringer i § 8-2

2. ledd

Vi foreslår endring slik at kort og greit reglene i jordskifteloven gjelder fullt ut, og ikke bare deler av loven.

Siste ledd

Vi går ut fra at *lagmansretten* er en skrivefeil og at det må være ment jordskifteoverrett.

Til § 8-4. Når rettsmiddel kan bli brukt og utsett iverksetting av jordskiftet

1. ledd

I første ledd foreslås endring slik at *avgjort heile saka* erstattes med *slutta saka*.

2. ledd

Vi foreslår en språklig forbedring av andre ledd, samt at *bruksrett* erstattes med *servitutt*.

3. ledd

Vi justerer dette leddet i forhold til merknadene til § 8-2

4. ledd

Det bør ikke kunne ankes over slike avgjørelser. Det kan bli mye prosess ved å gi anledning til slike anker. Avgjørelsen bør ikke være en selvstendig avgjørelse, men bør være en del av den aktuelle avgjørelsen.

Til § 8-5. Frist for bruk av rettsmiddel

Ingen merknad

Til § 8-6. Ankefråsegna

1. ledd

Leddet blir endra i forhold til endringa i § 8-2

Til § 8-7. Tilbakekalling av anke mv.

Ingen merknad

Til § 8-8 Nekting ved anke på grunn av verdien av ankegjensstanden

Overskrifta bør endrast og samsvare med innhaldet i bestemmelsen.

Justering av paragrafreferanse, kfr. vårt forslag til § 6-19. Det må gå fram av paragrafen at dette gjeld anke til lagmannsretten og ikkje til jordskifteoverretten.

Gjennomsyn treng då ikkje spesielt nemnast.

Det bør vurderast om bestemmelsen er nødvendig ettersom tvistelova § § 29-13 (1) gjeld *dommar* og ikkje andre avgjerder.

Til §§ 8-9 til 8-15

Ingen merknad anna enn at § 8-10 og § 8-11 bør bytte plass.

3.9 Merknader til kap. 9 Ymse føresegner

Vi kan ikkje sjå nokon grunn til å endre overskrift i høve til gjeldande lov: **Ymse reglar**. *Føresegner* er ikkje det same som reglar, men eit nynorsk ord som m.a. betyr forskrift, instruks, påbod (sjå nynorskordboka). Det er langt betre å bruke *reglar*, også fordi dette er eit felles ord for nynorsk og bokmål.

Merknad til § 9-1 Utbetaling av pengevederlag

Framlegget er ei vidareføring av § 90 i gjeldande jordskiftelov, men med den skilnaden at ein ikkje lenger kan betale inn pengar til politimeisteren, men at slik deponering skal gjerast i samsvar med reglane i deponeringslova. Vi støttar endringsframlegget – som medfører at politimeisteren er bytt ut mot Noregs bank.

Merknader til §§ 9-2 og 9-3 Skyldnader knytt til eigedom / meldeplikt kulturminne

Dette er ei rein vidareføring av § 92 i gjeldande jordskiftelov. Vi har ingen merknader.

Merknader til § 9-4 Avgjerd etter skogbrukslova

Dette er ei rein vidareføring av § 93 i gjeldande jordskiftelov. "Utsett skog" er fjerna frå paragrafen då ein meiner at dette ikkje har noka praktisk betydning lenger.

Vi har ingen merknader til det.

Men her er ein skrivefeil som må rettast opp: "Verneskog" er noko anna enn "vernskog". I dette tilfelle er "vernskog" rett, sjå skogbrukslova § 12. Siste punktum i paragrafen bør difor lyde slik:

Er det tale om større hogst eller hogst i vernskog, skal skogbruksstyresmakta ha varsel og få høve til å seie si meining.

Merknader til § 9-5 Straff

Regelen tilsvare § 95 i gjeldande lov. Vi har ingen merknader.

Merknader til §§ 9-6 og 9-7 Ikraftsetjing og overgangsreglar

Desse kjem på plass seinare. Ingen merknader.

Merknader til § 9-8 Endringar i andre lover

Domstolslova

Vi har ikkje vesentlege merknader til framlegget til endringar i domstolslova. Framlegget synest å vere ei grei oppfølging og oppdatering. Ein må likevel vere merksame på at endringa i § 10 gjer at jordskifteoverretten blir ein del av lagmannsretten. Dersom jordskifteoverretten blir oppretthalden som eigen ankeinstans, må også dette lovframlegget justerast.

Oreigningslova

Vi har heller ikkje merknader til dette endringsframlegget som også er ei rein oppdatering.

Grannegjerdelova

§ 14, 2. ledd

Vi seier oss samde i at jordskifteretten får heimel til å avgjere spørsmål om gjerdehald som eiga sak. Jordskifterettane har spesialkompetanse på dette området. Det er difor samfunnsmessig fornuftig at jordskifteretten får denne heimelen. Men det er ikkje samsvar mellom lovtekst og merknader til lovteksten. I merknadene heiter det at forslaget inneber at jordskifteretten kan avgjere slike spørsmål når dei blir reist som eiga sak, om partane er samde om det. Dette må vere feil, og neppe det LMD har meint. Slike saker må kunne reisas for jordskifteretten utan noko vilkår om at alle partane skal vere samde om det.

Lovteksten i § 14, 2. ledd 2. punktum bør strykast, og 1. ledd bør bli endra slik:

Jordskifteretten avgjer spørsmål om gjerdehaldstvang og gjerdehaldsdeling i samband med jordskiftesak eller som eiga sak.

§ 16

Etter framlegget blir heimelen til å halde skjøn ikkje lenger avgrensa til LNF-område. Vi støttar framlegget. Som nemnt ovanfor har jordskifteretten spesialkompetanse på området, og det er naturleg at heimelen ikkje er avgrensa til LNF-område, men gjeld over alt.

Beitelova

§ 11

Framlegget medfører at beiteskjøn etter beitelova skal gå for jordskifteretten. Vi støttar framlegget med same grunngjeving som ovanfor; jordskifterettane har spesialkompetanse på området, og det er difor rasjonelt at denne oppgåva blir lagt til jordskifteretten.

Veglova

§ 60

Framlegget medfører at alle vegskjøn etter veglova kap VII (Private vegar) skal gå for jordskifteretten. Vi viser til våre kommentarar om skjønn for offentlege vegar i kap. 3.5.2, side 28. Vi støttar framlegget med same grunngjeving som ovanfor. Ved å leggje denne oppgåva til jordskifterettane aleine, sikrar ein også ei nokolunde lik behandling av slike saker.

Servituttloven

Det blir synt til pkt. 5.6.4 side 55 – 61 i arbeidsgruppa's høringsnotat.

Arbeidsgruppa gjer framlegg om at reglane om servitutter skal endrast frå avskipping og omskiping i servituttlova til avløyning og endring i jordskiftelova. Vi støttar dette framlegget.

I høringsbrevet som vart ble sendt 18.09.2009 skriv Landbruks- og matdepartementet at reglane om avskipping og omskiping likevel bør stå i servituttlova også om det blir eit jordskiftevirkemiddel.

Dette er vi uenige i. Dagens situasjon med eit tospora system for avløyning og endringer av servituttar bør det bli slutt på. Verkemidlane kan ikkje bli endra frå *skjønn til jordskifte* og samtidig bli stående i servituttloven.

§§ 5-8, 18 og 19 blir oppheva

Opphevinga er ein konsekvens av at reglane om om- og avskipping går inn i jordskiftelova. Under føresetnad av at dette faktisk skjer, bør paragrafane opphevast.

§ 13 a

Dette er ein ny regel som gjeld ev. tvist om utvising av hogst. Jordskifteretten skal avgjere slik tvist. Det er naturleg å leggje oppgåva til jordskifteretten pga. den kompetansen jordskifteretten har på området. Vi støttar framlegget.

§ 13 b

Her vil vi peike på ein skrivefeil i siste punktum som må rettast opp. Ein meiner nok ikkje "...*både partar*", men "...*begge partane*". Ein kunne også skrive "*båe partane*", men vi ser på "*begge*" som ei betre form. Både er uansett feil – det betyr noko heilt anna (både-og).

Lov om dokumentavgift

§ 7, 5. ledd

Dette er inga reell endring bortsett frå at ein også har fått med oppretting av sameige i tillegg til oppløyning. Vi har ikkje merknader til dette.

Lov om rettsgebyr

§ 11

Jordskifterett er tatt med i teksten på lik linje med dei alminnelege domstolane. Vi er samde i framlegget.

§ 22 nr. 9

Dette er inga reell endring – det skal ikkje betalast gebyr for tinglysing av utdrag av rettsbok. Vi har ikkje merknader til dette.

Lakse- og innlandsfiskelova

§ 25, 5. ledd

Arbeidsgruppa går inn for å fjerne den heimelen Departementet har til å krevje bruksordning, men foreslår at Fylkesmannen skal kunne setje krav om bruksordning som vilkår for behandling av driftsplan. Vi er samde i denne endringa. Det offentlege bør berre unntaksvis ha høve til å krevje jordskifte bortsett frå når dei er part i saka.

Bygdeallmenningslova og Statsallmenningslova

Arbeidsgruppa har ikkje foreslått reelle endringar i desse lovene. Vi har ikkje merknader til framlegget.

Reindriftslova

§ 70, 1. ledd

Arbeidsgruppa gjer framlegg om ei reell endring. Krav om erstatning for skade valda av rein, skal avgjerast av jordskifteretten. Tidlegare kunne ein velje mellom jordskifterett og tingrett. Vi er samde i at denne heimelen blir samla i ein domstol. Det sikrar likebehandling.

§ 70 a

Dette omfattar § 70, 2. – 5. ledd i gjeldande lov. Reglane er tilpassa til at desse sakene skal behandlast av jordskifteretten. Vi har ingen merknader

4 Lovtekst

Kapittel 1

§ 1-1. Formålet med lova

Formålet med jordskiftelova er å fastleggje rettsforhold og grenser for fast eigedom, og å leggje til rette for meir effektiv og rasjonell utnytting av eigedommar og ressursar ved å endre rettsforholda eller leggje til rette for sambruk på tvers av eigedoms- eller bruksrettsgrenser.

Lova skal leggje til rette for rettferdig, forsvarleg, rask, effektiv og tillitsskapande behandling av sakene gjennom offentleg rettargang for uavhengige og upartiske jordskiftedomstolar.

§ 1-2. Virkeområde

Lova gjeld for fast eigedom og rettar knytt til fast eigedom med mindre anna er bestemt i denne eller andre lover.

§ 1-3. Definisjonar

I denne lova tyder:

- a) jordskifte: bruk av verkemidla i kapittel 3 for å betre eigedoms- og rettsforholda, eller leggje til rette for sambruk på tvers av eigedoms- og bruksrettsgrensene,
- b) grensesak: klarlegging og fastsetting av grense som sjølvstendig sak etter kapittel 4,
- c) rettsutgreiing: klarlegging og fastsetting av eigedoms- og rettsforhold som sjølvstendig sak etter kapittel 4,
- d) jordskifteområdet: den geografiske avgrensinga av jordskiftet, jf. § 6-16 første ledd,

- e) jordskiftegrunnlaget: den samla verdien som partane rår over innanfor det jordskiftesaka gjeld, og som skal vere grunnlag for endring etter kap. 3,
- f) jordskifteløysing: heil eller delvis løysing av det som er til behandling i jordskiftet, sjå § 6-19 fjerde ledd,
- g) jordskifteavgjerd: avgjerd jordskifteretten tar om verdsetting av det som skal gå i byte ved jordskifte, den endelege jordskifteløysinga om grenser, eigedomsrettar, servituttar eller anna, sjå § 6-19, fjerde ledd,
- h) rettsfastsetting: rettsfastsettande avgjerd som jordskifteretten tar om grenser, eigedomsrett, servituttar eller anna når det ikkje er tvist, sjå § 6-19 tredje ledd,
- i) tiltaksjordskifte: jordskifte som er ein følge av gjennomføring av slike tiltak som nemnd i § 3-2 andre ledd bokstav a og
- j) vernejordskifte: jordskifte som er ein følge av offentleg regulering av eigarrådvelde som nemnd i § 3-2 andre ledd bokstav b.

Kapittel 2

§ 2-1. Inndeling i jordskiftesokn

Kongen deler riket inn i jordskiftesokn for jordskifterettane.

§ 2-2. Talet på jordskiftedommarar og leiinga av jordskifteretten

Jordskifteretten skal ha ein jordskifterettsleiar, og så mange jordskiftedommarar som til kvar tid er bestemt.

Jordskifterettsleiaren kan tilkalle viljuge jordskiftedommarar frå andre jordskifterettar til å styre saker ved jordskifteretten.

Jordskifterettsleiaren kan elles be lagmannsretten om å tilkalle slike jordskiftedommarar innan lagdømet.

Leiaren fordeler sakene mellom dommarane ved jordskifteretten.

Domstoladministrasjonen kan bestemme at jordskifteretten skal ha nestleiar. Har leiaren og nestleiareren forfall, skal den eldste jordskiftedommararen gjere teneste om ikkje nokon annan er oppnemnt.

§ 2-3. Jordskiftedommarfullmektigar

Domstoladministrasjonen fastset kvar det skal tilsettast jordskiftedommarfullmektigar.

Fullmektigen kan utføre oppgåver på vegne av jordskiftedommararen. Fullmektigen må likevel ha særskilt fullmakt for å styre sak etter jordskiftelova, om ikkje jordskiftedommararen har uventa fråvær. Fullmakta blir gitt av Domstoladministrasjonen eller av jordskifterettsleiaren etter reglar gitt av Domstoladministrasjonen. Jordskiftedommarfullmektigar kan ikkje styre saker i samband med ekspropriasjon etter § 5-2 utan at det ligg føre særlege grunnar for det.

§ 2-4. Kvalifikasjonskrav til jordskiftedommarar og jordskiftelagdommarar

Alle som blir tilsette i slik dommarstilling, skal ha slik jordskiftedefagleg utdanning som blir fastsett av Kongen.

§ 2-5. Utnemning og konstitusjon av dommarar og jordskiftelagdommarar

Ved utnemning og konstitusjon av dommarar til jordskifterett og jordskiftelagdommarar til lagmannsrett gjeld domstolsloven §§ 55–55 j.

§ 2-6. Anna personale

Jordskiftedomstolane og lagmannsrettane skal ha nødvendig personale for å utføre teknisk arbeid i samband med sakene og til å førebu saker.

Domstoladministrasjonen fastset talet på tilsette ved den enkelte jordskifteretten.

For personalet gjeld reglane i kapittel 6 i domstolsloven så langt dei høver.

§ 2-7. Utval av meddommarar til saker for jordskifterett

I kvar kommune skal det vere eit eige utval av meddommarar til saker for jordskifteretten. Dei som er med i utvalet, skal vere kunnige i saker jordskifteretten vanlegvis har. Jordskifterettsleiaren fastset kor mange det skal vere i utvalet frå kvar kommune. Utvalet blir peika ut etter reglane i domstolsloven om val av meddommarar. Lagrettemedlemer, meddommarar og skjønnsmenn er ikkje fritatt for val til utvalet for saker for jordskifterett.

§ 2-8. Talet på dommarar i den enkelte sak for jordskifterett

Jordskifteretten blir sett med ein jordskiftedommar. Om ein part krev det, skal jordskifteretten bli sett med to meddommarar. Dersom jordskiftedommaren finn det nødvendig av omsyn til ei forsvarleg behandling av saka, blir jordskifteretten sett med to meddommarar.

I tiltaks- eller vernejordskifte som byggjer på føresetnadene i § 3-4 andre ledd bokstavane a og b, skal jordskifteretten bli sett med fire jordskiftemeddommarar. For slike saker gjeld lov 1. juni 1917 nr. 1 om skjønn og ekspropriasjonssaker § 11, tredje og fjerde ledd. Jordskifteretten skal bli sett med to meddommarar dersom ein av partane krev det, og jordskiftedommaren finn det forsvarleg.

I omfattande saker kan jordskiftedommaren fastsetje at ein eller to vameddommarar og ein varajordskiftedommar skal følgje forhandlingane for å tre inn i jordskifteretten ved forfall.

§ 2-9. Kva for utval meddommarane skal bli oppnemnt frå

Jordskifteretten blir sett med meddommarar frå utvalet for saker for jordskifterett etter § 2-7.

Når jordskifteretten held skjønn som eiga sak, skal meddommarar bli oppnemnde frå utvalet av skjønnsmenn etter lov 1. juni 1917 nr. 1 om skjønn og ekspropriasjonssaker med mindre anna er fastsett i den lova som skjønnet er heimla i.

Kjem det i eit skjønn som blir behandla som eiga sak, eit krav om å utvide saka til å omfatte anna sak for jordskifterett, skal jordskifteretten gjennomføre behandlinga med dei meddommarane som er nemnde i andre ledd, med mindre utvidingsdelen kan bli avgjort etter § 2-8 første ledd av jordskiftedommaren som einedommar.

§ 2-10. Oppnemning av meddommarar

Jordskiftedommaren nemner opp meddommarar og vameddommarar frå dei utvala som er nemnde i § 2-7 ubunden av kommunegrenser. Skal retten etter § 2-9 ha meddommarar frå skjønnsmannsutvala, oppnemnar jordskiftedommaren dei ubunden av fylkesgrenser.

Så langt råd er skal meddommarane vere særleg kunnige i det som saka i hovudsak gjeld. Om det er mogeleg, skal det bli oppnemnt meddommarar av baa kjønn.

Dersom ein eller fleire av dei oppnemnde ikkje møter, eller ikkje kan gjere teneste, og heller ikkje nokon av dei oppnemnde vameddommarane kan møte innan rimeleg tid, kan jordskiftedommaren nemne opp andre meddommarar for møtet. I slike tilfelle kan også meddommarar som ikkje står i utvalet, bli oppnemnde dersom det ikkje let seg gjere innan rimeleg tid å få tak i nokon som står i utvalet.

§ 2-11. Forsikring

For forsikring frå meddommarar gjeld skjønnslova § 20.

Kapittel 3

I. Bruk av virkemiddel og vilkår.

§ 3-1. Bruk av virkemiddel

For å løyse saka, kan jordskifteretten bruke eit eller fleire av verkemidla i §§ 3-6 til 3-15.

Jordskiftet skal bli gjennomført etter reglane i §§ 3-16 til 3-30 og i kapittel 4 og 6.

§ 3-2. *Hovudvilkår for å halde jordskifte*

Eigedommar som det er vanskeleg å nytte ut på tenleg måte etter tid og tilhøve, kan leggjast under jordskifte etter denne lova.

Det same gjeld når tilhøva vil bli utenlege som følgje av:

- a) gjennomføring av tiltak, bygging, utbetring, vedlikehald, drift og nedlegging av anlegg,
- b) offentlig regulering av eigarrådvelde
- c) gjennomføring av godkjent reguleringsplan eller bebyggelsesplan for eit byggeområde etter plan- og bygningsloven

§ 3-3. *Vilkår knytt til den enkelte eigdommen*

Jordskifte kan ikkje gjennomførast dersom kostnadene og ulempene blir større enn nytten for kvar enkelt eigedom.

§ 3-4. *Grunnlaget for vurdering av vilkåra etter §§ 3-2 og 3-3*

Går ut.

§ 3-5. *Nytt jordskifte*

Det som tidlegare har vore under jordskifte etter lova her eller tidlegare jordskiftelov, kan ikkje bli tatt opp til ny jordskiftebehandling før det har gått 10 år etter at det førre jordskiftet blei avslutta. Det same gjeld dersom jordskifte er nekta fordi vilkåra etter §§ 3-2 og 3-3 ikkje var til stades.

Nytt jordskifte kan krevjast uavhengig av 10-årsfristen dersom det har skjedd ei vesentleg endring, slik at forholda på nytt har blitt utenlege.

II. **Kva for endringar eit jordskifte kan gå ut på.**

§ 3-6. *Ombyting av grunn, servituttar og plikter*

Jordskifteretten kan forme ut eigedommar på nytt ved ombyting av grunn, servituttar og plikter. For allmenningar gjeld § 1-4 i lov om bygdeallmenningar av 19. juni 1992 nr. 59, og § 4-2 i lov om skogsdrift m. v. i statsallmenningane av 19. juni 1992 nr. 60.

Denne regelen gjeld ikkje for samisk rett til reindrift.

§ 3-7. *Løyse opp og opprette sameige*

Jordskifteretten kan heilt eller delvis løyse opp eller opprette sameige mellom eigedommar. Dette gjeld grunn og servituttar.

§ 3-8. *Dele og forme ut eigedommar og servituttar*

Jordskifteretten kan dele og forme ut ein eigedom med tilhøyrande servituttar etter eit bestemt verdiforhold.

Jordskifteretten kan dele og forme ut eigedommar, servituttar og plikter når dei skal avhendast i samsvar med formålet i jordlova.

§ 3-9. *Avløyning av positive servituttar (bruksrettar)*

Jordskifteretten kan avløyse positive servituttar.

Ved avløyning av servitutt skal servitutthavaren få ein eigedomspart med ein verdi som svarar til servitutt. Vederlaget må ikkje ha større verdi for den eigdommen servitutt ligg på, enn den verdiauken det fører med seg for eigdommen å bli kvitt servitutt.

Dersom det ikkje lar seg gjere å leggje ut ein eigedomspart som vederlag for servitutt i samsvar med andre ledd, og bruksordning etter § 3-12 ikkje fører fram, kan avløyning likevel

bli gjennomført om det lar seg gjere på formålstenleg måte utan skade for nokon part. Jordskifteretten fastset vederlaget til pengar eller andre verdiar.

Denne regelen gjeld ikkje samisk rett til reindrift.

§ 3-10. *Avløyasing av negative servituttar*

Jordskifteretten kan avløyse negative servituttar som klart er meir til skade enn gagn såframt mishøvet ikkje kan rettast ved endring etter § 3-11.

Ved avløyasing skal grunneigaren svare vederlag i areal, pengar eller andre verdiar.

§ 3-11. *Endring av servituttar*

Jordskifteretten kan endre servituttar.

Er det mykje om å gjere for ein part, og vinninga for denne parten blir monaleg større enn tapet for andre partar, kan endring gjennomførast sjølv om den nye situasjonen ikkje blir like god for dei andre partane som han var tidlegare.

Ved endring etter andre ledd skal dei som vinn på endringa, svare vederlag i areal, pengar eller andre verdiar. Vederlaget må ikkje setjast så lågt at endringa blir til skade for nokon av dei andre partane.

§ 3-12. *Bruksordning*

Jordskifteretten kan gi reglar om bruken:

- a) mellom eigedommar
- b) i personlege sameige i utmark
- c) i område i det samiske reinbeiteområdet der det går føre seg reindrift. Retten kan ikkje regulere tilhøva mellom dei som utøver slik reindrift.

Jordskifteretten kan ordne tilhøva mellom eigar og innehavar av positiv servitutt og mellom innehavarar av positive servituttar innbyrdes. Mellom anna kan retten avgrense feltet for utøving av positive servituttar, gi reglar om bruksmåte og flytte positive servituttar frå ein stad til ein annan eller frå ein eigedom til ein annan. Om det blir kravt, kan saka bli avgrensa til å fastsetje delingsgrunnlaget for ulike slag bruk dersom formålet med bruken er klart.

Jordskifteretten kan ordne beitetilhøva i stats- og bygdeallmenning dersom styret for allmenningen først har gjennomført beiteordning der, og nokon beiterettshavar som denne ordninga vedkjem, har kravt saka inn for jordskifteretten innan seks månader.

§ 3-13. *Skipe fellestiltak med tilhøyrande investeringar*

Jordskifteretten kan skipe fellestiltak og påleggje investeringar i samband med felles utnytting og bruk av eigedommar, rettar og felles anlegg av infrastruktur.

Jordskifteretten kan skipe fellestiltak som gjeld tilhøva mellom reindriftpå eina sida, og grunneigar, festar eller innehavar av positiv servitutt på andre sida.

Ved vurdering av investering kan jordskifteretten ta omsyn den økonomiske evna til partane.

§ 3-14. *Skipe lag med vedtekter*

Jordskifteretten skipar dei laga som er nødvendige for å kunne ordne bruk og sambruk innan jordskifteområdet.

Kvar av deltakarane i laget svarar i høve til tredjemann etter sitt forholdstal jf. §§ 3-13 og 3-18.

Jordskifteretten fastset nødvendige vedtekter.

§ 3-15. *Fordeling av arealverdiar og kostnader ved fellestiltak i byggeområde*

Jordskifteretten kan fordele arealverdiar og kostnader ved ulike felles tiltak i og for område for bebyggelse og anlegg etter § 11-7 nr. 1 og § 12-5 nr. 1 i plan- og bygningsloven.

III. Grunnlaget for og krav til utfallet av eit jordskifte.

§ 3-16. *Fastsetting av rettsforholda før endringsarbeidet tar til*

Før endringsarbeidet tar til, skal jordskifteretten fastsetje rettsforholda så langt det er nødvendig for å gjennomføre jordskiftet slik det er avgrensa etter § 6-17.

§ 3-17. *Verdsetting*

Jordskifteretten skal verdsetje det som går i byte.

Verdiane blir fastsette ved jordskifteavgjerd, jf. § 6-19 fjerde ledd bokstav b.

Jordskifteretten kan endre avgjerda dersom føresetnadane er monaleg endra slik at avgjerda ikkje kan bli ståande.

Jordskifteavgjerd om verdsetting og den endelege jordskifteløysinga i tiltaks- og vernejordskifte kan utsetjast til hovudforhandlinga for skjønnet dersom partane er samde om det.

§ 3-18. *Jordskiftegrunnlaget*

Jordskiftegrunnlaget, jf. § 1-3 bokstav e), er grunnlaget for endring med heimel i §§ 3-6 til 3-15.

Sameige skal delast etter partshøvet. Dersom ikkje særskilt høvetal er kjent eller nokon eigedom har særrettar i sameiga, skal det delast etter den skatteskylda kvar eigedom hadde då sameigeforholdet mellom dei kom opp. Er den ukjent, skal den skylda som galdt fram til lov frå 17. desember 1836, leggjast til grunn. Det skal ikkje takast omsyn til avtak i skatteskylda.

I sak etter § 3-15 skal jordskiftegrunnlaget fastsetjast på grunnlag av dei eigenskapane eigedommane har til utbyggingsformål.

Ved jordskifte i skog kan verdien av standskogen og andre verdier som ligg til areala, heilt eller delvis dragast inn i jordskiftegrunnlaget. Vilkåret for dette er at det framtidige verdiforholdet mellom eigedommane ikkje blir endra på avgjerande måte.

§ 3-19. *Forslag til jordskifteløysing*

Jordskifteretten skal, etter at partane har fått høve til å uttale seg, utarbeide forslag til jordskifteløysing.

Jordskifteretten skal gjere greie for løysingane i forslaget.

Partane skal få ein frist for å kome med merknader, og få høve til å uttale seg om dei merknadene som har kome inn.

Jordskifteløysingar skal ikkje vere i strid med offentlege reglar om arealbruk i jordskifteområdet. Når jordskifteløysingar må grunnast på offentlege vedtak, skal slike vedtak ligge føre.

Forslag til jordskifteløysing skal til vanleg bli behandla i rettsmøte. Dersom jordskifteretten finn det tilstrekkeleg, og ingen av partane set seg mot det, kan det brukast skriftleg behandling.

§ 3-20. *Jordskifte etter § 3-15*

I sak etter § 3-15 skal netto verdiauke så langt råd er leggjast ut som heile utbyggingsrettar på eller inntil eigen eigedom.

Dersom verdiauken for ein eigedom berre utgjer ein del av ein heil utbyggingsrett, skal større delhavar gå framfor mindre når det gjeld retten til å få utlagt utbyggingsrett etter første ledd.

§ 3-21. *Oppgjer i pengar eller andre verdier ved byte*

Når det er mykje om å gjere for minst ein part, og vinninga for parten eller partane blir monaleg større enn tapet for dei andre partane, kan jordskifteretten byte meir areal, servituttar

og plikter mot pengar eller andre verdiar. I slike tilfelle skal jordskifteretten gi panthavar rett til ein forholdsmessig del av vederlaget.

§ 3-22. Byte av opparbeidd areal mot ikkje opparbeidd areal

Kan strykast.

§ 3-23. Krav på bestemt areal

Når tiltakshavar med heimel til å ekspropriere eig noko i jordskifteområdet, skal tiltakshavaren få utlagt som sin del det arealet tiltakshavaren treng for å realisere eit lovleg vedtatt tiltak. Det same gjeld ved regulering av eigarrådvelde.

§ 3-24. Avgrensing av byte

Areal eller servituttar med pårekneleg og monaleg framtidig verdiendring, bør ikkje skifte eigar. Det same gjeld for særlege naturressursar, bygg, anlegg og ulemper som følgjer arealet.

Jordskifteretten skal i alle høve sjå til at mogeleg framtidig verdiendring blir fordelt så likt som råd er.

Der det er fare for naturskade skal jordskifteretten ta omsyn til dette i jordskifteløysinga. Jordskifteretten kan ta inn investeringar i førebyggingsarbeid eller andre tryggingstiltak som ein del av jordskifteavgjerda.

§ 3-25. Oppgjer for det som ikkje er medrekna i jordskiftegrunnlaget

Jordskifteretten fastset oppgjeret for det som ikkje er med i jordskiftegrunnlaget.

Oppgjeret kan vere i pengar eller anna verdi.

§ 3-26. Leige, feste og kjøp og sal

Når eigaren krev det, kan eigedom eller del av eigedom som eigaren vil feste eller leige bort utformast slik at den eignar seg til slikt bruk.

Jordskifteretten kan ordne forholdet mellom eigar og leigar eller festar.

§ 3-27. Bruk av vatn, vassdrag og sjø

Jordskifteretten kan gi nødvendige reglar om bruk av vatn, vassdrag og sjø.

§ 3-28. Gjerdeplikt og gjerdehald

Jordskifteretten kan gi reglar om gjerdeplikt og deling av gjerdehald.

Bli nokon som gir frå seg gjerde til annan part, pålagt gjerdeplikt der det ikkje er gjerde eller gjerdet er dårlegare enn det han gir frå seg, skal jordskifteretten fastsetje korleis meirkostnadene skal gjerast opp.

§ 3-29. Egedomsdeling og samanslåing i sak for jordskifteretten

Egedomsdeling som gjeld areal eller servituttar som inngår i sak for jordskifteretten, blir utført av jordskifteretten med mindre jordskifteretten bestemmer noko anna.

Jordskiftedommaren kan gi attest for samanslåing i samsvar med matrikkellova § 18.

IV. Fristar og anna.

§ 3-30. Fristar og anna

Jordskifteløysinga skal innehalde frist for overgang til nye eigedomsforhold og andre fristar som er nødvendige for å gjennomføre endringane som ligg i jordskiftet. Utan samtykke frå alle som er med i saka, må det ikkje setjast kortare frist enn ein månad rekna frå forkyninga. Det skal ikkje setjast lengre frist enn det som er nødvendig for å gjennomføre avgjerdene. Berre i særlege tilfelle kan ein frist bli sett til meir enn fem år, og ikkje i noko tilfelle kan det setjast lengre frist enn 10 år.

Jordskifteretten kan:

- a) gi reglar for bruken av areala frå jordskifte er fremma, til saka er slutta,
- b) gi reglar for bruken av areala i tida frå saka er slutta og fram til jordskiftet trer i kraft.

Dersom nokon lir tap som følgje av bruk av bokstavane a-b i andre ledd, skal jordskifteretten fastsetje storleiken på vederlaget. Jordskifteretten fordeler vederlaget etter reglane i kapittel 7.

Kapittel 4

§ 4-1. Rettsutgreiingssak

Jordskifteretten kan klarleggje og fastsetje rettsforholda:

- a) i sameige, og i område der det er uklart om det er sameige,
- b) i andre område der det er sambruk eller uklart om det er sambruk mellom eigedommar,
- c) ved registrering av uregistrert jordsameige,
- d) i område i det samiske reinbeiteområdet der det går føre seg reindrift,
- e) i område der det er sambruk av utomhusareal som ligg til eigarseksjonar, og i personlege sameige
- f) i område der eigedomsretten til areal er uklar.

§ 4-2. Grensesak

Jordskifteretten kan klarleggje, fastsetje og merkje grenser for:

- a) grunneigedom, jf. § 5 bokstav a i matrikkellova,
- b) anleggseigedom, jf. § 5 bokstav b i matrikkellova,
- c) utomhusareal som ligg til eigarseksjon, jf. § 4 første ledd siste punktum og § 5 bokstav c i matrikkellova,
- d) jordsameige jf. § 5 bokstav d i matrikkellova,
- e) festgrunn, del av grunneigedom eller jordsameige som nokon har festerett til eller som kan festast bort, eller som nokon har ein tilsvarande eksklusiv og langvarig bruksrett til, jf. § 5 bokstav e i matrikkellova,
- f) alle former for servituttar,
- g) offentlig regulering av eigarrådvelde,
- h) samisk reinbeite.

I grensesak kan jordskifteretten ta avgjerd om gjerde etter § 3-28 for den grensestrekinga som er til behandling. Når retten tar avgjerd om gjerde, gjeld § 3-30 så langt han høver.

§ 4-3. Grensejustering

Jordskifteretten kan justere grenser etter reglane i § 16 i matrikkellova.

§ 4-4. Fastsetting av grenser, rettar o.a. ved rettsfastsetting

Dersom det ikkje er tvist, skal jordskifteretten, etter at partane har fått høve til å uttale seg, utarbeide utkast til fastsetting av grenser, eigedomsrett, servituttar eller anna. Utkastet skal behandlast i rettsmøte eller skriftleg. Jordskifteretten tar avgjerd ved rettsfastsetting.

Retten fastset frist for eventuelle merknader. Fristen kan ikkje setjast kortare enn to veker.

Når partane er samde om det, kan jordskifteretten ta avgjerd ved rettsfastsetting straks. Vilkåret då er at utkast til rettsfastsetting er lese opp for partane i rettsmøte, og at dei godtar rettsfastsettinga.

§ 4-5. Går ut

§ 4-6. Går ut

Kapittel 5

§ 5-1 *Skjønn ved tiltaks- og vernejordskifte*

Jordskifteretten held skjønn under tiltaksjordskifte og vernejordskifte.

§ 5-2 *Skjønn i samband med sak for jordskifteretten*

I samband med sak for jordskifteretten held jordskifteretten skjønn

- a) etter lov 21. juni 1963 nr 23 vegloven kapittel VII.
Skjønnen kan også omfatte eigedommar utanfor jordskifteområdet.
- b) etter lov 10. april 1968 nr. 17 om lov um særlege råderettar over framand eigedom § 13.
- c) etter lov 14. juni 1912 nr. 1 om anlæg av taugbaner og løpestrenger m.v.
- d) etter lov 5. mai 1961 om grannegjerde § 14, andre ledd.
- e) ved tiltak som gjeld grøfter, kanalar, vass- og kloakkleidningar. Dersom eit tiltak etter kapittel 3 kan få verknad for eigedommar utanfor jordskifteområdet, skal jordskifteretten halde skjønn etter vannressursloven §§ 14 og 31.

Berre jordskifteretten kan halde skjønn etter denne paragrafen i samband med jordskiftesak.

§ 5-3 *Skjønn jordskifteretten held som eiga sak:*

Jordskifteretten kan halde skjønn som eiga sak etter

- a) lov 21. juni 1963 nr 23 Veglov, kapittel VI og VII.
- b) lov 19. juni 2009 Naturmangfoldloven § 51.
- c) lov 14. juni 1912 nr. 1 om anlæg av taugbaner og løpestrenger m.v. § 8.
- d) lov 10. april 1968 nr. 17 om lov um særlege råderettar over framand eigedom tvist etter § 13.
- e) lov 5. mai 1961 om grannegjerde § 14.
- f) lov 15. juni 2007 nr. 40 om reindrift, §§ 21 andre ledd, 22 andre ledd, 24 andre ledd, 25 tredje ledd, 63 tredje ledd, 69 og 70, når det blir kravd.
- g) lov 16. juni 1961 nr. 12 om ymse beitespørsmål § 11.

§ 5-4 *Skjønn ved innløyising av eigedom*

Jordskifteretten kan halde skjønn ved innløyising av heil eller del av eigedom som på grunnlag av godkjend reguleringsplan eller bebyggelsesplan ikkje lenger kan påreknast å kunne utnyttast på rekningsvarande måte

§ 5-5 *Avtaleskjønn*

Jordskifteretten kan halde skjønn som eiga sak når partane er samde om det.

Jordskifteretten skal halde skjønn som partane er samde om, i samband med jordskifte.

§ 5-6 *Saksbehandlingsreglar for skjønn ved jordskifterett*

For skjønn som jordskifteretten held i samband med jordskifte, gjeld saksbehandlingsreglane i kapittel 6. Når kapittel 6 i lova her ikkje har reglar om det aktuelle spørsmålet, gjeld lov 1. juni 1917 nr 1 om skjønn og ekspropriasjonssaker.

For skjønn jordskifteretten held som eiga sak, gjeld lov 1. juni 1917 nr 1 om skjønn og ekspropriasjonssaker.

For erstatningsskjønn jordskifteretten held etter reindriftsloven § 70 første ledd, gjeld i tillegg føresegnene i reindriftsloven § 70 andre til sjetle ledd.

§ 5-7 *Tvist om underliggjande rettshøve*

Dersom det i skjønnsak i samband med jordskifte er tvist om eit underliggjande rettshøve som for eksempel grenser, eigeomsrett, bruksrett, tyngsler eller anna innan jordskifteområdet eller med utanforståande, skal jordskifteretten avgjere dette ved dom når det er nødvendig å ta stilling til spørsmålet for at saka skal bli avgjort. For tvistar ved skjønn som jordskifteretten held som eiga sak, gjeld reglane i § 26 lov 1. juni 1917 nr. 1 om skjønn og ekspropriasjonssaker.

§ 5-8 *Vassdrag.*

Reglane i kapitlet her gjeld ikkje for ekspropriasjon og regulering av eigarrådvelde i vassdrag.

Kapittel 6

I. Krav om sak for jordskifteretten

§ 6-1. *Stadleg domsmyndigheit (verneting)*

Krav om sak for jordskifteretten skal setjast fram i det jordskiftesoknet der eigedommen eller eigeedommane ligg.

Dersom eigedommen eller eigeedommane ligg i fleire sokn, eller det er uvisst kva for jordskifterett som er stadleg kompetent, kan kravet setjast fram for ein av dei.

Er krav reist ved ein jordskifterett som ikkje har stadleg myndigheit etter første og andre ledd, skal jordskifteretten overføre saka til ein stadleg kompetent jordskifterett. Er det fleire stadleg kompetente jordskifterettar, kan den som set fram kravet, velje jordskifterett.

For overføring av ei sak til annan domstol etter søknad frå ein part eller av retten sitt eige tiltak, gjeld domstolsloven § 38 tilsvarende.

§ 6-2. *Kven kan krevje sak*

Sak for jordskifteretten kan krevjast av eigar av grunneigeedom, eigar av eigarseksjon og anleggsseigeedom, servitutthavar og festar.

I område der det går føre seg reindrift etter reindriftsloven, kan leiar av reinbeitedistrikt eller utøvar av reindrift krevje jordskifte i dei høve som

§ 3-12 første ledd bokstav c og § 3-13 andre ledd nemner. Tilsvarende gjeld ved krav om rettsutgreiing etter § 4-1 og grensesak etter § 4-2.

§ 6-3. *Når tiltakshavar og offentlege styresmakter kan krevje sak*

Offentleg styresmakt og andre tiltakshavarar med heimel til ekspropriasjon til tiltak og anlegg eller regulering av eigarrådvelde, kan krevje sak etter lova her.

§ 6-4. *Fråskriving av retten til å krevje sak*

Retten til å krevje sak etter lova her kan ein ikkje skrive frå seg.

Avtale som jordskifteretten finn hindrar eit tenleg jordskifte, treng han ikkje ta omsyn til.

§ 6-5. *Formkrav til krav om sak for jordskifteretten*

Krav om sak for jordskifteretten skal setjast fram skriftleg.

Den som ikkje har prosessfullmektig, kan fremje krav munnleg som nemnt i første ledd ved personleg oppmøte på kontoret til retten.

§ 6-6. Kva krav om sak for jordskifteretten skal innehalde

Kravet skal gi grunnlag for ei forsvarleg og effektiv behandling av saka. Innhaldet i kravet må vere slik at dei andre partane kan ta stilling til kravet og førebu seg på saka. Kravet skal også gi jordskifteretten grunnlag for å vurdere om den kan behandle saka. Argumentasjonen frå den som krev saka, treng ikkje gå lenger enn det som er nødvendig for å ivareta desse omsyna.

Kravet skal vise det geografiske område det omfattar. Det geografiske området bør bli vist på kart. Kravet skal også gjere greie for kva for problem ein ønskjer løyst.

Så langt det er mogleg, skal kravet også nemne:

- a) dei eigedommane saka gjeld,
- b) namn og adresse på partane (eigarane, servitutthavarane, festarane m.v.)
- c) namn og adresse til representantar og prosessfullmektigar,
- d) om det er behov for meddommarar og om desse eventuelt bør ha særskild kunnskap, jf. § 2-10 i lova her.

Kravet skal gi ei oversikt over dei bevisa som vil bli førde, så langt den som krev sak har oversikt over bevisa.

Twistelova § 12-2 om utforming av prosesskriv, gjeld tilsvarande for seinare prosesskriv i saka.

II. Saksbehandling

§ 6-7. Forholdet til tvisteloven

Sak etter kapittel 3 eller kapittel 4 skal behandlast etter reglane i kapitlet her.

Reglane i tvisteloven gjeld også for saksbehandlinga så langt dei høver, og slik det går fram av dei einskilte paragrafane i kapitlet her.

Desse reglane i tvisteloven gjeld ikkje for saker etter lova her:

- a) § 1-3 om søksmålgjenstand, partstilknytning og søksmålssituasjon,
- b) kapittel 4 om stadleg domsmyndigheit,
- c) kapittel 5 om plikter før ei sak blir reist,
- d) kapittel 6 om behandling i forlikrådet,
- e) §§ 9-13 til 9-17 om hovudforhandling, med mindre det skal avseiast dom etter § 6-19 fyrste ledd,
- f) kapittel 10 om småkravprosessen, med mindre anna følgjer av kapittel 7 i lova her,
- g) § 12-1 (4) om bistand med prosesskriv,
- h) § 16-16 bokstav b og c, om stansing etter loven
- i) § 18-4 om fråfall av søksmål,
- j) § 19-4 (1) om når retten er bunden av ei avgjerd, så langt det gjeld jordskifteavgjerd etter § 6-19 fjerde ledd bokstav a -f .,
- k) kapittel 20 om sakskostnader, med mindre anna følgjer av kapittel 7 i lova her,
- l) kapittel 29 om anke til lagmannsrett, med mindre anna følgjer av kapittel 8 i lova her,
- m) kapitla 32 til 37.

§ 6-8. Saksbehandlingsreglar for skjønn ved jordskifterett

For skjønn som jordskifteretten held i samband med jordskifte, gjeld saksbehandlingsreglane i kapitlet her. Når kapitlet her ikkje har reglar om det aktuelle spørsmålet, gjeld lov 1. juni 1917 nr 1 om skjønn og ekspropriasjonssaker. For skjønn jordskifteretten held som eiga sak, gjeld lov 1. juni 1917 nr 1 om skjønn og ekspropriasjonssaker. For erstatningsskjønn jordskifteretten held etter reindriftsloven § 70 første ledd, gjeld i tillegg reglane i § 70 andre til sjettem ledd.

§ 6-9. Kontroll med dei formelle vilkåra for sak

Når krav om sak for jordskifteretten kjem inn, skal retten undersøkje om dei formelle vilkåra for å behandle saka, er til stades.

Dersom kravet har manglar som kan bli retta, skal retten setje frist for retting, og gi nødvendig rettleiing med opplysning om følgjene av at retting ikkje blir gjort, jf. § 6-11.

Dersom manglane ikkje blir retta innan fristen, skal retten avvise saka ved orskurd.

§ 6-10. Førebuing av sak, og plan for gjennomføring av sak

Jordskifteretten skal aktivt og planmessig styre saksførebuinga og saka for å oppnå rask, prosessøkonomisk og forsvarleg behandling. Retten skal leggje ein plan for behandlinga etter drøfting med partane. Retten skal mellom anna fastsetje fristar og ta nødvendige avgjerder. Retten skal også undersøkje om det er grunnlag for minnelege ordningar. Reglane i tvisteloven § 9-4 gjeld så langt dei høver for jordskifteretten si førebuing og gjennomføring av sakene.

Dersom skriftleg saksførebuing ikkje klargjer kravet, kan jordskifteretten halde saksførebuande møte for å klarleggje omfanget. Tilsvarande førebuing kan gjennomførast for einskilde rettsmøte under saka.

Oppstår det tvist, eller må det haldast skjønn under behandlinga av ei sak, skal retten planleggje saka under omsyn til behandlinga av tvisten eller skjønnet. Det skal førast inn i rettsboka at det ligg føre tvist eller må haldast skjønn.

§ 6-11. Rettleiing

Jordskifteretten skal gi partane slik rettleiing om reglar og rutinar for saksbehandlinga og andre formelle forhold som er nødvendig for at dei skal kunne ta vare på interessene sine i saka. Retten skal søkje å førebyggje feil og gi den rettleiinga som er nødvendig for at feil skal bli retta opp.

Jordskifteretten skal gi rettleiing som bidrar til at saka får ei riktig avgjerd ut frå dei faktiske forholda og dei aktuelle reglane.

Elles gjeld reglane i tvisteloven § 11-5 tilsvarande for jordskifteretten si rettleiingsplikt så langt dei høver.

§ 6-12. Innkalling

Jordskifteretten fastset når saka skal behandlast. Retten skal forkynne innkalling til det første rettsmøtet for alle saka vedkjem. Namnet til rettsmedlemmene skal stå i innkallinga. Varselfristen skal vere minst to veker. Om nokon som skal ha varsel har ukjent adresse eller tilhaldsstad, kan varsel givast på siste kjende bustaden hans i riket, eller om denne staden ikkje er kjent, på åstaden.

Til dei andre rettsmøta skal partane få slikt varsel som retten finn høveleg.

Når nokon får innkalling til rettsmøte, skal den vedkomande har gitt prosessfullmakt, også få innkalling.

Er eigedoms- eller brukstilhøva ugreie, eller finn jordskifteretten det nødvendig av andre grunnar, kan innkalling skje ved lysing i Norsk lysingsblad og i eitt eller fleire lokalblad og med oppslag. Varslet skal i slike tilfelle vere gitt minst 4 veker på førehand rekna frå den dagen kunngjeringa står i lysingsbladet.

Elles gjeld reglane i tvisteloven kapittel 13 I Rettsmøter, om rettsmøte, innkalling av partar, prosessfullmektigar, vitne og sakkunnige, og om gyldig fråver frå rettsmøte så langt dei høver.

§ 6-13. Plikt til å møte og forklare seg

Partar og vitne har plikt til å møte og til å forklare seg når dei er særskilt innkalla.

Reglane i tvisteloven kapittel 22 om bevisforbod og bevisfritak, kapittel 23 om partars møte- og forklaringsplikt, kapittel 24 om vitnebevis og 25 om sakkunnigbevis gjeld

tilsvarende for dei plikter partar, vitne og sakkunnige har til å møte og gi forklaring for jordskifteretten.

Spørsmålet om å nytte tvangsmiddel eller straff høyrer under dei vanlege domstolane.

§ 6-14. *Partane si plikt til å opplyse saka*

Partane skal sørge for at saka blir riktig og fullstendig opplyst.

Så snart retten gir partane høve til det, skal dei greie ut om saka, setje fram og grunngi krava sine, tilby og føre dei bevis dei har og gi dei opplysningane som blir kravde. Retten kan setje frist for partane til å leggje fram dei endelege krava sine.

Ein part skal også opplyse om viktige bevis parten ikkje har hand om, og som parten ikkje har grunn til å rekne med at andre partar er kjende med.

Plikta etter første og andre ledd gjeld uansett om beviset er til støtte for parten sjølv, eller for dei andre partane.

Reglane i tvisteloven Femte del – Bevis (kapittel 21 til 28) gjeld tilsvarende så langt dei høver.

§ 6-15. *Andre reglar om saksbehandlinga*

Retten skal sørge for at saksavviklinga er formålstenleg, konsentrert og forsvarleg utan unødig tidsspille for retten, partane, vitne og sakkunnige.

Forhandlingane i rettsmøte er munnlege, og bevisføringa skjer direkte for retten.

Krav, tilsva, anke, krav om oppfriskning og krav om gjenopning kan fremjast munnleg ved personleg oppmøte i retten. For andre prosessfullmektigar enn advokatar kan retten tillate slike munnlege prosesshandlingar. Retten set i slike tilfelle opp prosesshandlinga som prosesskriv.

I tillegg til det som er sagt i andre ledd, gjeld reglane i tvistelova kapittel 12 om prosesskriv så langt dei høver.

§ 6-15a. *Fremme av sak*

Partane skal seinast på første ordinære rettsmøte få uttale seg om fremmingsspørsmålet, og til dei merknadene som kjem inn. Deretter skal jordskifteretten snarast råd, og så fort han har skaffa seg nødvendig oversikt, avgjere om saka skal fremmast.

At ei sak er fremma inneber at både dei formelle og materielle vilkåra er prøvde og vurdert som oppfylt av jordskifteretten, og at det no er bestemt at saka skal gjennomførast. Når saka er fremma, er det ikkje lenger høve til å påstå at saka skulle ha vore avvist. Unntaket er dersom retten stiller avgjerda til førehands påanke i medhald av § 8-4 tredje ledd.

Krav om sak for jordskifteretten kan ikkje lenger trekkast tilbake når avgjerd om å fremme saka er ført inn i rettsboka.

Både rettsfastsettende og rettsendrande saker skal fremmast.

Saka kan fremmast endå om ein part ikkje møter, men er det ikkje gitt lovleg varsel, må det ikkje takast avgjerd i noko som gjeld hans interesser.

Avgjerd om fremme av sak for jordskifteretten kan opphevast dersom retten samrøystes meiner at vilkåra for å gjennomføre saka ikkje lenger er til stades. Omgjering av innhaldet i fremmingsavgjerda ved seinare justeringar eller tilføyningar kan skje ved vanleg fleirtal i jordskifteretten, men dei partane som blir råka av endringa skal først få høve til å uttale seg.

Når ei sak er fremma, skal ho så langt råd er gjennomførast utan unøvendig avbrot. Må jordskifteretten sette ut saka på uviss tid, skal innkallingsmåten til neste rettsmøte førast inn i rettsboka og gjerast kjent for partane. Utan samtykke frå alle som saka vedkjem, må ikkje varselfristen settast kortare enn ei veke.

§ 6-16. Sakleg og geografisk avgrensing

Jordskifteretten skal til vanleg avgrense saka geografisk og sakleg i samsvar med kravet.

Jordskifteretten kan setje ein frist til å fremje krav om sakleg eller geografisk utviding av saka. Krav som vert sett fram etter denne fristen, skal avvisast med mindre retten finn at gode grunnar talar for utvidingskravet. Det skal mellom anna takast omsyn til korleis dei andre partane stiller seg til ei utviding, og om saka vil ta vesentleg lengre tid.

Om jordskifteretten finn det nødvendig for å løyse problema i ei sak, kan han av eige tiltak gå utanom kravet og ta med attverande delar av dei eigedommane som jordskiftekravet omfattar.

Jordskifteområdet kan likevel ikkje utvidast meir enn det som er nødvendig for å få løyst saka slik ho er sakleg avgrensa.

Jordskifteretten kan avslutte ei sak for ein del av det saka gjeld. Kvar del som blir avslutta for seg, blir rekna som ei særskild sak.

§ 6-17. Kontroll med vilkåra for gjennomføring av sak

Ei sak som er tatt under behandling skal avsluttast ved orskurd utan vidare realitetsbehandling når jordskifteretten blir klar over at vilkåra for å behandle saka ikkje lenger er til stades, under dette at vilkåra for jordskiftesak i §§ 3-2 og 3-3 ikkje kan bli oppfylte.

Partane skal som hovudregel få høve til å uttale seg i rettsmøte før det blir tatt avgjerd om slik avslutning.

Etter at saka er fremma kan den som har kravd saka trekkje saka dersom retten samtykkjer.

Alternativt siste ledd dersom fremmingsvedtaket går ut :

Etter at saka er teke opp til realitetsbehandling, kan den som har kravd saka trekkje saka dersom retten samtykkjer.”

§ 6-18. Grunnlaget for jordskifteretten sine avgjerder. (Kan utgå)

Jordskifteretten tar avgjerdene sine på grunnlag av handlinga i rettsmøte, under dette synfaringar og dokumenta i saka.

Retten kan ikkje byggje avgjerda på faktiske forhold partane ikkje har hatt høve til å uttale seg om. Retten må i tilfelle gi partane rettleiing, jf. § 6-11, og om nødvendig halde fram handlinga etter reglane i tvistelova § 9-17 andre ledd for å få eit forsvarleg avgjerdsgrunnlag.

§ 6-19. Avgjerdsformer

Ved dom tar jordskifteretten avgjerd i tvist om grenser, eigedomsrett, servitutt, festerett eller anna.

Ved orskurd tar jordskifteretten avgjerd:

- a) som avviser ei sak,
- b) nektar fremming av ei sak,
- c) når saka av andre grunnar enn nemnt i bokstav a og b blir avslutta utan realitetsavgjerd,
- d) ved tvist om bevis, eller
- e) som retten etter lova her eller andre lover skal ta i denne forma.

Ved rettsfastsetting tar jordskifteretten avgjerd om grenser, eigedomsrett, servitutt, festerett eller anna når det ikkje er tvist.

Ved jordskifteavgjerd tar jordskifteretten avgjerd om:

- a) at saka skal fremmast, under dette avgrensing av sakleg og geografisk omfang av saka,
- b) verdsetting av det som skal gå i byte,
- c) å utvide saka,

- d) mellombels reglar for bruken i jordskifteområdet frå saka er fremma, til saka er slutta,
- e) bandlegging av jordskifteområdet,
- f) å nekte samtykke til å trekkje saka,
- g) den endelege jordskifteløysinga,
- h) reglar for bruken av areala i skifteområdet i tida frå saka er slutta og fram til jordskiftet trer i kraft,
- i) jordskiftekostnadene og fordeling av desse, eller
- j) andre nødvendige avgjerder fram til endeleg jordskifteløysing
 - Ved skjønn tar jordskifteretten avgjerd i sak etter kapittel 5 i lova her.
 - Ved vedtak tar jordskifteretten avgjerd om saksbehandlinga som ikkje etter denne eller andre lover krev orskurd.
 - Om ei avgjerd ikkje er tatt i rett form, er det utan betydning for rettsverknadene eller for overprøvinga av avgjerda. Ved anke gjeld reglane for den avgjerdstypen som retten skulle ha brukt.

§ 6-20. *Innhaldet i avgjerdene*

Jordskifteretten sine avgjerder skal namngi domstolen, rettsmedlemmene, tida og staden for avseiinga, partane og saksnummeret.

Avgjerdene skal vere skriftlege og underteikna av rettsmedlemmene.

Når det er meir enn ein dommar, jf. § 2-8 skal det opplysast om avgjerda er samrøystes.

Ved dissens skal det opplysast om kven som er usamde, og kva for punkt usemja gjeld.

Dom og orskurd skal ha ei utforming og grunngjeving som bestemt i tvistelova § 19-6.

Rettsfastsetting skal ha ei grunngjeving som inneheld:

- a) framstilling av kva avgjerda gjeld,
- b) kort utgreiing om saksbehandlinga, og
- c) heimelen for avgjerda

Jordskifteavgjerd skal ha ei grunngjeving som inneheld:

- a) framstilling av kva avgjerda gjeld,
- b) partane sine eventuelle påstandar med påstandsgrunnlag,
- c) dei vurderingane retten har gjort som ligg til grunn for resultatet,
- d) spesielt for jordskifteløysing: retten si vurdering av den endelege jordskifteløysinga i forhold til § 3-3, og
- e) heimelen for avgjerda,

Rettsfastsetting og jordskifteavgjerd skal innehalde slutning som nøyaktig syner resultatet av avgjerda.

§ 6-21. *Avseiing og melding om avgjerd*

For avseiing av avgjerder etter § 6-19 gjeld tvisteloven § 19-4 tilsvarande.

Jordskifteavgjerd under vegs i saka kan bli endra av jordskifteretten dersom særlege grunnar gjer at avgjerda ikkje kan bli ståande.

Partane skal få melding om avgjerder under saka. Avgjerder som blir sette til påanke, skal forkynnast. Elles gjeld reglane i tvisteloven § 19-5 tilsvarande for melding om avgjerder så langt dei høver.

§ 6-22. *Rettsbøker og tinglysing*

I rettsmøte skal det førast rettsbok. Reglane i tvisteloven kapittel 13 II Rettsbøker, gjeld så langt dei høver.

Så snart råd er etter at saka er rettskraftig, skal jordskiftedommaren ta eit rettkjent utdrag av rettsboka og få dette tinglyst. Alt av varig verdi skal vere med i utdraget. Etter tinglysinga skal utdraget arkiverast hos jordskifteretten.

Så snart saka er rettskraftig, skal jordskiftedommaren melde frå til kommunen i samsvar med matrikkellova dersom saka gjeld forhold som er omfatta av matrikkellova.

Når jordskiftedommaren finn grunn til det, kan melding om reglar i medhald av § 3-30 og om anna som gjeld rettshøva i jordskifteområdet, bli tinglyst på dei eigedommane det gjeld. Det same gjeld når eit avslutta jordskifte ikkje trer i kraft på grunn av anke.

§ 6-23. Rettsforlik (Går ut)

§ 6-24. Forskrifter om mekling (Går ut)

§ 6-25. Oppretting av nye matrikkeleiningar

Jordskifteretten kan bestemme oppretting av nye matrikkeleiningar som sak for jordskifteretten fører med seg, jf. matrikkellova § 10 femte ledd.

§ 6-26. Merking og rapportering av grenser

Jordskifteretten skal i nødvendig grad merkje og koordinatfeste nye grenser fastsett i sak for jordskifteretten.

Jordskifteretten kan utsetje varig grensemerking og grenseskildring til etter at jordskiftet har rettskraft om retten finn at særlege grunnar talar for det. Retten fastset korleis kostnadene med utsett grensemerking skal dekkjast.

Jordskifteretten skal rapportere nye grensedata og andre nye data til matrikelstyresmakta. Departementet kan gi nærare forskrift om dette og om utforming av grensemerke.

§ 6-27. Sakkunnig hjelp

Jordskifteretten kan nytte sakkunnig hjelp i særskilte spørsmål når han finn det nødvendig.

§ 6-28. Tvangskraft og rettskraft

For rettskraft og fullbyrding av jordskifteretten sine avgjerder gjeld reglane i tvisteloven kapittel 19 V Tvangskraft og rettskraft tilsvarande så langt dei høver.

Kostnad eller yting som partar blir pålagde av jordskifteretten, får ved tinglysing panterett i vedkomande part si matrikkeleining. Verknaden av tinglysinga fell bort når det er gått 10 år frå tinglysinga og ny tinglysing ikkje er gjort før fristen gjekk ut.

Kapittel 7 Kostnader ved sak for jordskifteretten

§ 7-1. Kva partane skal betale

Partane skal betale:

- a) gebyr, jf. § 7-2
- b) kostnader til meddommarar
- c) kostnader til grensemerke og målehjelp
- d) godtgjering til vitne og sakkunnige oppnemnd av retten

I sak kravd etter § 6-3, skal det i tillegg til kostnader etter første ledd bli betalt sideutgifter for engasjert ekstrahjelp av den som har kravd saka.

§ 7-2. Gebyr

Den som krev jordskiftesak, grensesak eller rettsutgreiingssak, skal forskottere fem gonger rettsgebyret (inngangsgebyr).

For skjønn gjeld lov 17. desember 1982 nr. 86 § 11 første, andre og siste ledd.

I jordskiftesak, grensesak eller rettsutgreiingssak skal partane betale [?] gonger rettsgebyret pr. rettsmøte (rettsmøtegebyr). Det skal reknast rettsmøtegebyr for alle rettsmøte. Del av rettsmøtedag blir rekna som heil dag når det gjeld fastsetting av gebyr. Rettsmøtegebyr kjem i tillegg til inngangsgebyr.

Når jordskifteretten merkjer grense, skal partane betale to gonger rettsgebyret pr. påbegynt 0,5 kilometer (grenselengdegebyr). Grenselengdegebyr kjem i tillegg til inngangsgebyr og rettsmøtegebyr.

Den som ankar jordskifteavgjerd, skal forskottare fem gonger rettsgebyret (inngangsgebyr). Ved anke over jordskifteavgjerd skal det betalast fem gonger rettsgebyret for kvar dag eller del av dag retten held rettsmøte (rettsmøtegebyr). Rettsmøtegebyr kjem i tillegg til inngangsgebyr. Fører anken til endring i kostnadene etter § 7-1 første ledd, og dei alt er betalte, skal lagmannsretten [jordskifteoverretten] gje nødvendige reglar om tilbakebetaling.

For anke over andre avgjerder enn jordskifteavgjerder gjeld reglane i lov 17. desember 1982 nr. 86 §§ 8 og 11 tilsvarende.

Den som krev gjenopning, skal forskottare seks gonger rettsgebyret (inngangsgebyr). For ny behandling i jordskifterett eller i ankeinstans etter at krav om gjenopning er tatt til følge, skal det betalast gebyr som for ny sak.

Den som krev gjennomsyn etter § 8-10, skal betale to gonger rettsgebyret. Dersom gjennomsynet fører til endring, gjeld § 7-9 andre punktum.

Jordskifteretten kan endre dei samla gebyrkostnadene dersom arbeidsmengda i ei sak avvik nemnande frå det vanlege.

Storleiken på rettsgebyret følgjer av lov 17. desember 1982 nr. 86 om rettsgebyr § 1 andre ledd. For sak behandla av jordskifterett gjeld § 27 i same lov.

§ 7-3. Fordeling av kostnader etter § 7-1

I jordskiftesak, grensesak og rettsutgreiingssak deler jordskifteretten kostnader etter § 7-1 mellom partane etter nytten dei har av saka.

Ved avvising, nekting av fremme eller trekking av krav før fremme, betalar rekvirenten kostnadene etter § 7-1.

Når saka er fremma, har alle partane ansvar for kostnadene etter § 7-1. Når sak blir trekt tilbake etter at saka er fremma, skal kostnadene delast slik retten fastset.

Kostnader som berre skuldast omsynet til nokre eigedommar eller partar, kan leggst på desse.

Ved dom etter § 6-19 første ledd kan retten påleggje ein part ein større kostnad eller heile kostnaden i samsvar med reglane i tvisteloven kapittel 20.

Kostnader som kjem av at krav eller opplysingar er sett fram for seint, kan leggjast på dei som er skuld i det.

I tiltaksjordskifte skal tiltakshavaren betale kostnadene etter § 7-1. Det same gjeld for offentleg vernemyndigheit i sak etter § 4-2 første ledd bokstav g og i vernejordskifte. I slike saker kan likevel dei andre partane bli pålagde deler av kostnadene dersom dei får netto nytte i forhold til tilhøva før jordskiftet. Dette gjeld også ved avtaleskjønn etter § 5-1. I sak etter dette leddet gjeld lov 1. juni 1917 nr. 1 §§ 54 til 54 b og 58.

Når jordskifte fører til skjønn etter §§ 5-3 og 5-4, gjeld første ledd for deling av kostnadene etter § 7-1 mellom partane i jordskiftet.

§ 7-4. Forskott og rente

I jordskiftesak, grensesak og rettsutgreiingssak kan retten krevje forskott på kostnader etter § 7-1 første ledd, frå alle partane i saka når saka er fremma.

Kan sideutgiftene etter § 7-1 andre ledd ikkje bli fastsett på førehand, skal det bli betalt så stort forskott som vedkommande jordskiftedommar meiner er tilstrekkeleg.

Av forskott kan det bli rekna slik rente som retten fastset.

§ 7-5. Skjønn som eiga sak

For skjønn som blir halde som eiga sak, gjeld lov 1. juni 1917 nr. 1. Det same gjeld ved skjønn etter reindrifftsloven § 70.

§ 7-6. Fordeling av kostnader ved bruk av rettsmiddel og ved gjenopning

Ved anke over jordskifteavgjerd skal den som ankar, ta kostnadene etter § 7-1 dersom ikkje jordskifteavgjerda blir monaleg endra. Dersom jordskifteavgjerda blir monaleg endra, gjeld § 7-3.

For anke over andre avgjerder enn jordskifteavgjerder, gjeld reglane i tvisteloven kapittel 20.

Ved gjenopning etter § 8-15 skal kostnadene bli utlikna etter nytten av jordskifteavgjerda. Det skal samstundes bli tatt omsyn til kostnadsfordelinga i den tidlegare saka.

§ 7-7. Kostnader til rettshjelp og anna sakkunnig hjelp

Partane ber kvar sine kostnader til rettshjelp og anna sakkunnig hjelp.

For rettsforlik gjeld tvisteloven § 19-11 (4).

Vederlag for kostnader til rettshjelp ved dom etter § 6-19 første ledd, blir avgjort etter reglane i tvisteloven kapittel 20. Vederlag for kostnader til rettshjelp i tvist om avvisning av krav etter § 6-19 andre ledd, bokstav a, blir avgjort etter reglane i tvisteloven kapittel 20.

Dersom tvistesummen er under kr 125 000, gjeld tvisteloven § 10-5 (2) for rettshjelp etter tvisteloven § 10-5 (1) d.

§ 7-8. Staten sitt ansvar for partane sine kostnader

- Som utkastet

§ 7-9. Sikring av kostnader

- Som utkastet

§ 7-10. Betalingsfrist

Kostnader etter §§ 7-1 og 7-4 forfell til betaling til den tid retten har fastsett, eller 14 dagar etter at den kravet er retta mot, er gjort kjend med pålegget om å betale.

Dersom den som krev jordskiftesak, grensesak eller rettsutgreiingssak, ikkje held fristen for betaling av inngangsgebyr, blir det rekna som om kravet er trekt.

Kapittel 8

Alternativ I: Felles ankeinstans

§ 8-1. Rettsmiddelinstansen

Avgjerd som nemnd i § 6-19, kan overprøvast. Det kan setjast fram krav om gjennomsyn ved påstand om feil som berre gjeld kart, utrekningar eller målearbeid.

Lagmannsretten er rettsmiddelinstans for avgjerder tatt av jordskifteretten.

§ 8-2. Samansettinga av lagmannsretten

Ved anke over dom, orskurd eller vedtak, skal lagmannsretten setjast saman etter domstolslova § 12. Ein juridisk dommar blir erstatta av ein jordskiftelagdommar.

Ved anke over rettsfastsetting, jordskifteavgjerd, overskjønn og anke over saker etter § 5-1, skal lagmannsretten setjast saman slik det er fastsett i lov 1. juni 1917 nr. 1 om skjønn og ekspropriasjonssaker § 34. Retten skal leiast av ein jordskiftelagdommar. Førstelagmannen kan

fastsetje at retten skal setjast med både ein jordskiftelagdommar og ein juridisk dommar. Talet på meddommarar skal då vere tre.

Ved anke over jordskifteavgjerd og andre avgjerder etter § 6-19 samtidig, skal anken behandlast som ei sak for lagmannsretten. Førstelagmannen avgjer om lagmannsretten skal setjast saman etter første eller andre ledd.

Anke på sak frå jordskifteretten skal førebuast av ein jordskiftelagdommar.

Gjennomnsyn etter § 8-10 skal gjerast av ein jordskiftelagdommar.

§ 8-3. Behandling av anke, overskjønn og gjennomnsyn

Ved behandling av anke over dom, rettsfastsetting, orskurd eller vedtak, gjeld reglane i tvisteloven.

Ved behandling av anke over jordskifteavgjerd gjeld reglane i jordskiftelova.

Ved overskjønn gjeld Lov 1. juni 1917 nr. 1 om skjønn og ekspropriasjonsaker. Ved krav om overprøving av avgjerd etter reindriftsloven § 70, gjeld dessutan reindriftsloven § 70 sjette ledd.

Er det både anka over jordskifteavgjerd og sett fram krav om overskjønn, gjeld andre ledd.

Ved gjennomnsyn etter § 8-11 gjeld § 8-8. Reglane i kapitlet her og i kapittel 6 gjeld elles så langt dei passar.

Jordskifteretten gir slik teknisk hjelp som lagmannsretten ber om.

§ 8-4. Når rettsmiddel kan brukast, og utsett iverksetting av jordskiftet

Rettsmiddel kan berre brukast når jordskifteretten har slutta saka, med dei unntak som denne paragrafen nemner.

Den som ved dom eller rettsfastsetting ikkje blir godkjent som eigar eller servitutthavar i jordskifteområdet, kan anke straks.

Jordskifteretten kan gjere vedtak om at rettsmiddel kan brukast før heile saka er avgjort. Vedtaket kan ankast etter tvisteloven § 29-3 tredje ledd.

Er det brukt rettsmiddel over avgjerd etter andre eller tredje ledd, må slutting eller iverksetting av saka utsetjast.

§ 8-5. Frist for bruk av rettsmiddel

Frist for bruk av rettsmiddel er ein månad og følgjer tvisteloven § 29-5.

§ 8-6. Ankefråsegna

Ved anke over jordskifteavgjerd skal ankefråsegna vise:

- a) ankeinstolen
- b) kva for avgjerd det blir anka over
- c) namn og adresse på partar, representantar og prosessfullmektigar
- d) om anken gjeld heile avgjerda eller berre bestemte deler

Tvisteloven § 29-9 første, andre og fjerde ledd gjeld så langt det passar.

Kravet om overprøving skal sendast til den jordskifteretten som har tatt avgjerda. Kravet skal snarast råd forkynnast for dei partane det gjeld.

§ 8-7. Tilbakekalling av krav om gjennomnsyn eller anke

Ved tilbakekalling av krav om gjennomnsyn eller anke over jordskifteavgjerd gjeld tvisteloven § 29-19.

Blir anken kalla tilbake før ankefristen er ute, får anken ikkje noko å seie for reglar om iverksetting og fristar etter § 3-30. Blir anken kalla tilbake etter at ankefristen er ute, skal lagmannsretten endre reglar om iverksetting og fristar etter § 3-30 om det trengst.

Første og andre ledd gjeld tilsvarande for krav om gjennomnsyn så langt det passar.

§ 8-8. Anke uavhengig av ankesum

Anke over jordskifteavgjerd, orskurd, rettsfastsetting og krav om gjennomsyn kan setjast fram sjølv om verdien av ankegjenstanden er mindre enn det som er fastsett i tvisteloven § 29-13 (1).

§ 8-9. Prøving av jordskifteavgjerd

Lagmannsretten kan endre avgjerda eller vise saka tilbake til jordskifteretten for ny behandling. Lagmannsretten kan ta i bruk reglane i lova her, og gå ut over ankepostane dersom dette er nødvendig for å sikre ei heilskapleg jordskifteavgjerd.

Finn lagmannsretten at anke over jordskifteavgjerd kan føre til endring i jordskiftet, skal lagmannsretten gi partane melding om det. Kan endringa føre til tap for nokon part, kan han innan ei veke setje fram krav om å få ankesaka utvida så langt det trengst for å avgjere om jordskifteavgjerda på andre punkt bør bli endra til fordel for han.

§ 8-10. Nærare om prøvinga

Ved behandling av anke over jordskifteavgjerd, kan ankeinstansen ta stilling til heile saka.

Finn lagmannsretten at det er gjort slike feil ved saksbehandlinga eller rettsbruken at jordskifteavgjerda må gjerast om, kan lagmannsretten endre avgjerda, oppheve henne eller vise saka tilbake til jordskifteretten for ny behandling. Dette gjeld heile eller deler av avgjerda.

Kjem det i samband med ankesak opp tvist om grenser, eigedomsrett, servitutt, eller anna som jordskifteretten ikkje har avgjort ved dom, og som heller ikkje er endeleg avgjort på annan måte, kan lagmannsretten vise saka tilbake til jordskifteretten for behandling av tvisten. Retten kan oppheve jordskifteavgjerda eller deler av henne. Retten kan stille ankesaka på vent til jordskifteretten har avgjort tvisten.

Har jordskifteretten nekta fremme av jordskifte av materielle grunnar og lagmannsretten finn at saka skulle ha vore behandla, skal lagmannsretten oppheve avvisinga og vise saka tilbake til jordskifteretten for ny behandling.

Tvisteloven § 29-3 (2) gjeld for avgjerd om å vise ei sak tilbake til jordskifteretten etter § 8-9 første ledd andre punktum, § 8-10 andre eller fjerde ledd eller § 8-11 andre ledd.

§ 8-11. Gjennomsyn

Ved kontroll av kart, utrekningar eller målearbeid, kan dommaren prøve alle sider av arbeidet, sjølv om feilen ikkje går fram av kravet. Gjeld feilen det tekniske grunnlaget for avgjerda i jordskifteretten, og han har noko vidare å seie for resultatet, skal feilen rettast.

Finn dommaren at slik feil har hatt innverknad på avgjerda og dommaren ikkje sjølv rettar feilen, skal han gi jordskifteretten pålegg om å rette feilen og gjere om jordskifteavgjerda så langt rettinga gjer dette nødvendig.

Er saka anka til lagmannsretten på anna grunnlag, og slik anke blir fremma, skal lagmannsretten sjølv gjere dei endringane som retting av tekniske feil gjer nødvendig. Kjem lagmannsretten sjølv over slike feil, skal dei rettast om dei har nemnande å seie.

§ 8-12. Endring av avgjerd etter § 6-19 fordi dom eller rettsfastsetting er endra ved ankebehandling

Etter at lagmannsretten har avgjort saka, skal jordskifteretten halde fram med eller ta opp att jordskiftesaka i den mon det følgjer av avgjerda i lagmannsretten. Ved slik behandling skal innkallingsfristen vere minst to veker.

Er avgjerda gjort om i samsvar med pålegg som nemnt i §§ 8-10 eller 8-11, skal alle partar som endringa har noko å seie for, få avgjerda forkynt. Dei har ankerett dersom endringa har noko å seie for dei.

§ 8-13. Frist for iverksetting av jordskiftet

Så langt det er nødvendig, fastset lagmannsretten nye fristar for iverksetting av jordskiftet. Om ikkje anna er fastsett i avgjerda om å stadfeste jordskiftet, skal fristane som er fastsette i

jordskifteavgjerda reknast frå første årsdagen for slutting av jordskiftet etter at avgjerda er forkynt.

§ 8-14. Anke til Høgsterett

Høgsterett er ankeinstans i sak lagmannsretten har avgjort etter lova her. Tvisteloven kapittel 30 gjeld ved behandlinga av saka. Lov 1. juni 1917 nr. 1 om skjønn og ekspropriasjonssaker § 38 gjeld der lagmannsretten har tatt avgjerd etter § 8-3 andre og tredje ledd.

§ 8-15. Gjenopning

Avgjerd tatt av jordskifteretten eller lagmannsretten, kan bli gjenopna etter reglane om gjenopning av dommar i tvisteloven kapittel 31.

Krav om gjenopning skal rettast til ein jordskifterett med rettskrets som grensar til den jordskifteretten som har tatt avgjerda. Krav om gjenopning av sak som er avgjort i lagmannsretten, skal rettast til ein annan lagmannsrett med rettskrets som grensar til den lagmannsretten som har tatt avgjerda.

Ei jordskifteavgjerd som nemnd i § 6-19 fjerde ledd bokstav g), kan dessutan gjenopnast dersom føresetnadene som er lagt til grunn for jordskifteavgjerd, blir endra på ein slik måte at avgjerande tiltak i jordskifteløysinga ikkje kan bli gjennomført, og det er tvillaust at § 3-3 ikkje er oppfylt for minst ein part. Det kan ikkje bli kravd slik gjenopning dersom fristen etter § 3-30 for gjennomføring av tiltaket er ute.

Gjenopningsdomstolen skal gjere dei endringane som gjenopning etter første og andre ledd fører til. Det skal ikkje gjerast større endringar enn det som trengst for å rette opp misshøvet. Gjeld endringa grenser eller liknande der kostnadene ikkje vil stå i rimeleg forhold til det ein oppnår, kan endringa gjerast opp heilt eller delvis i pengar, skog eller andre verdiar.

Alternativ II: Jordskifteoverretten består

§ 8-1. Overprøving av avgjerd i jordskifteretten

Inga endring

§ 8-2. Rettsmiddelinstansane

Lagmannsretten er rettsmiddelinstans ved krav om overprøving av avgjerd som nemnd i § 6-19 første ledd og andre ledd bokstav a, d og e.

Jordskifteoverretten er rettsmiddelinstans ved krav om overprøving av andre avgjerder jordskifteretten har tatt etter lova her.

Er det anka både til lagmannsrett og til jordskifteoverrett, skal lagmannsretten behandle sin del av saka først dersom ikkje jordskifteoverrettsleiaren fastset noko anna. Jordskifteoverrettsleiaren kan også bestemme at sakene skal behandlast samtidig i begge rettar. Jordskifteoverrettsleiaren si avgjerd kan ikkje ankast.

Gjennomsyn etter § 8-10 skal gjerast av ein jordskifteoverdommar.

Krav om overprøving som er sett fram for feil ankeinstans, skal oversendast til rett domstol. Blir ikkje domstolane samde, avgjer førstelagmannen kva som er rett domstol. Ei slik avgjerd kan ikkje ankast.

§ 8-3. Behandling av anke, krav om overskjønn og gjennomsyn

Reglane i tvisteloven gjeld ved behandlinga av anke over avgjerder nemnd i § 6-19 første ledd og andre ledd bokstav a, d og e.

Ved behandling av anke over jordskifteavgjerd gjeld reglane i jordskiftelova.

Ved overskjønn gjeld Lov 1. juni 1917 nr. 1 om skjønn og ekspropriasjonssaker. Ved krav om overprøving av avgjerd etter reindrifstloven § 70, gjeld dessutan reindrifstloven § 70 sjetle ledd.

Er det både anka over jordskifteavgjerd og sett fram krav om overskjønn, gjeld andre ledd.

Ved gjennomsyn etter § 8-11 gjeld § 8-8. Reglane i kapitlet her og i kapittel 6 gjeld elles så langt dei passar.

Jordskifteretten gir slik teknisk hjelp som ankeinstansen ber om.

§ 8-4. Når rettsmiddel kan brukast, og utsett iverksetting av jordskiftet

Rettsmiddel kan berre brukast når jordskifteretten har slutta saka, med dei unntak som denne paragrafen nemner.

Anke over dom eller rettsfastsetting som gjeld eigeedom eller servitutt for ein som ikkje er godkjent som eigar eller servitutthavar i jordskifteområdet, kan fremmast straks.

Jordskifteretten kan avgjere at rettsmiddel kan brukast før heile saka er avgjort. Dette skal i så fall nemnast i avgjerda.

Er det brukt rettsmiddel over avgjerd etter andre eller tredje ledd, må slutting eller iverksetting av saka utsetjast.

§ 8-5. Frist for bruk av rettsmiddel

Frist for bruk av rettsmiddel er ein månad og følgjer tvisteloven § 29-5.

§ 8-6. Ankefråsegna

Ved anke over avgjerd nemnd i § 6-19 fyrste ledd og andre ledd bokstav a, d og e gjeld tvisteloven § 29-9.

Ved krav om overskjønn gjeld lov 1. juni 1917 nr. 1 om skjønn og ekspropriasjonssaker § 33.

Ved anke over andre avgjerder gjeld tvisteloven § 29-9 så langt det passar.

Ankefråsegna skal vise:

- a) ankedomstolen
- b) kva for avgjerd som det blir anka over
- c) namn og adresse på partar, representantar og prosessfullmektigar,
- d) om anken gjeld heile avgjerda eller berre bestemte deler av henne.

Ved krav om gjennomsyn gjeld tredje ledd så langt det passar.

Kravet om overprøving skal sendast til den jordskifteretten som har tatt avgjerda.

Kravet skal snarast råd forkynnast for dei partane det gjeld.

§ 8-7. Tilbakekalling av anke mv.

Inga endring

§ 8-8. Anke uavhengig av ankesum

Anke over orskurd etter § 6-19 andre ledd bokstav a, d og e kan bli sett fram sjølv om ankesummen er mindre enn det som er fastsett i tvisteloven § 29-13 (1).

For anke og krav om gjennomsyn til jordskifteoverretten gjeld ikkje § 29-13.

§§ 8-9 til 8-15

Inga endring anna enn at § 8-10 og § 8-11 bør bytte plass.

Kapittel 9 Ymse reglar

§ 9-1. Utbetaling av pengevederlag

Pengevederlag for eigedom eller rett som det ligg hefte på eller som er beslaglagt, må ikkje utbetalast utan samtykke frå alle det gjeld.

Lov 16. juni 1939 nr 6 om deponering i gjeldshøve gjeld tilsvarande for deponering av pengevederlag som ikkje kan utbetalast etter første ledd.

§ 9-2. Skyldnader knytt til eigedom som er med i jordskifte

Skyldnad som ligg på ein eigedom for anlegg som er sett i verk med offentleg tilskott, som for eksempel skogplantings-, senkings-, uttappings- eller førebyggingsarbeid, skal følgje det grunnstykket skyldnaden har samanheng med, om dette let seg gjere utan avgjerande ulempe for det som er formålet med jordskiftet. Det same skal gjelde skyldnad til å halde ved like andre anlegg som for eksempel gravplass.

§ 9-3. Meldeplikt etter kulturminnelova

For den tida ei sak for jordskifteretten er under arbeid, har jordskiftedommaren meldeplikt etter lov 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner, ved sida av eigar og brukar.

§ 9-4. Avgjerd etter skogbrukslova

Så langt det trengst av omsyn til den saka som ligg føre, kan jordskifteretten ta avgjerder som etter lov 27. mai 2005 nr. 31 om skogbruk (skogbrukslova) høyrer inn under skogbruksstyresmakta. Er det tale om større hogst eller hogst i vernskog, skal skogbruksstyresmakta ha varsel og få høve til å seie meininga si.

§ 9-5. Straff

Den som med forsett eller aktløyse bryt reglane gitt i medhald av § 3-30 i lova her, blir straffa med bøter. Det offentlege påtalar ikkje slike brot utan etter krav frå vedkomande jordskiftedommar eller nokon skadelidande part. Medverknad blir ikkje straffa.

§ 9-6. Iverksetting

§ 9-7. Overgangsreglar

§ 9-8. Endringar i andre lover

Frå den tid lova trer i kraft, gjeld følgjande endringar i andre lover:

Lov 13. august 1915 om domstolene (domstolsloven)

§ 10 første ledd og andre ledd første og andre punktum:

Lagmannsretten skal ha en førstelagmann som leder og så mange lagmenn, lagdommere og jordskiftelagdommere som til enhver tid er bestemt.

Førstelagmannen kan tilkalle dommere fra tingrettene eller jordskifterettene i lagdømmet til å ta sete i retten. Når særlige grunner foreligger, kan førstelagmannen også tilkalle dommere ved tingrettene, jordskifterettene og lagmannsretten i et annet lagdømme dersom de er villige til å gjøre tjeneste.

§ 33c nytt tredje ledd:

Første ledd og andre ledds første, andre og tredje punktum gjelder tilsvarende for jordskiftedomstolene.

§ 55g:

Dommerfullmektiger tilsettes for inntil to år av domstolslederen.

Jordskiftedommerfullmektiger tilsettes for inntil tre år av jordskifterettslederen.

Domstollederen kan forlenge dommerfullmektigens tjeneste, men samlet tjeneste kan ikke overstige tre år. Jordskifterettslederen kan forlenge jordskiftedommerfullmektigens tjeneste, men samlet tjeneste kan ikke overstige fire år. Departementet kan fastsette unntak for varigheten av dommerfullmektigenes og jordskiftedommerfullmektigenes funksjonstid.

Departementet kan gi nærmere bestemmelser om tilsetting av dommerfullmektiger og jordskiftedommerfullmektiger.

§ 55h:

1. En midlertidig dommer, herunder dommerfullmektig og jordskiftedommerfullmektig, kan ikke sies opp eller forflyttes mot sin vilje og kan bare avskjediges etter rettergang og dom i den perioden konstitusjonen eller tilsettingen gjelder for. Dersom en konstitusjon eller tilsetting har vart i mer enn ett år, skal den midlertidige dommeren ha minst en måneds varsel før stillingen opphører. Etter utløpet av perioden fratrer midlertidige dommere uten oppsigelse eller avskjed.

Lov 23. oktober 1959 nr 3 om oreigning av fast eiendom

§ 30 nr. 21:

21. ---

§ 30 nr. 32:

32. Lov nr om jordskifte (jordskiftelova).

Skjønn etter denne lova skal haldast som rettsleg skjønn etter skjønnslov.

Jordskifteretten kan halde skjønn etter kap. VI og VII.

Skjønn etter denne lova kan også styrast av lensmannen, namsfuten eller politistasjonssjef med sivile rettspleieoppgåver dersom partane er samde om det.

Lov 5. mai 1961 om grannegjerde

§ 14 andre ledd:

Jordskifteretten avgjer spørsmål om gjerdehaldstvang og gjerdehaldsdeling i samband med jordskiftesak eller som eiga sak. For saksbehandlinga for jordskifteretten gjeld jordskiftelova § 5-5.

§ 16: Blir oppheva.

Lov 16. juni 1961 nr 12 om ymse beitespørsmål

§ 11:

Blir det tvist om krav etter § 7 eller § 9, kan kvar av partane krevje at jordskifteretten skal avgjere spørsmålet. For saksbehandlinga i jordskifteretten gjeld jordskiftelova § 5-5.

Lov 21. juni 1963 nr 23 Veglov

§ 60:

Skjønn etter denne lova skal haldast som rettsleg skjønn etter skjønnslova. Skjønnnet kan styrast av lensmannen, namsfuten eller politistasjonssjef med sivile rettspleieoppgåver dersom partane er samde om det.

Jordskifteretten held skjønn etter kapittel VI og VII i samsvar med jordskiftelova §§ 5-2 bokstav a og 5-3 bokstav a og 5-5. Jordskifteretten held skjønn under tiltaksjordskifte etter jordskiftelova § 5-1. Saksbehandlingsreglane for slike skjønn følgjer av jordskiftelova § 5-6. Når partane er samde om det, utfører jordskifteretten nødvendig oppmålingsarbeid som del av saka. Jordskiftelova §§ 3-30, 7-1, 7-2 og 8-1 tredje ledd gjeld tilsvarande.

Lov 29. november 1968 um særlege råderettar over framand eigedom

§§ 5 til 8 og 18 og 19: Blir oppheva.

Ny § 13 a:

Jordskifteretten tar avgjerd når det gjeld tvist om utvising etter § 13.

Ny § 13 b:

Kostnaden ved avgjerd etter § 13 a skal leggjast på den parten som krev avgjerda, når jordskifteretten ikkje finn grunn til anna. Har begge partane nytte av avgjerda, kan kostnaden bli delt med ein høvelig sum på kvar.

Lov 12 desember 1975 nr 59 om dokumentavgift

§ 7 femte ledd:

Ved oppløsning av sameie beregnes avgiften av salgsverdien av fast eiendom som den enkelte sameier erverver hjemmel til ut over verdien av den ideelle andel han hadde i sameiet. Denne regel gjelder også ved oppløsning eller oppretting av sameie ved jordskifte etter lov ...

Lov 17 desember 1982 nr 86 om rettsgebyr

§ 11:

For behandling av skjønn og takster som styres av en dommer ved de alminnelige domstoler eller jordskifterett, eller av en lensmann, namsfogd eller politistasjonssjef, betales 5 ganger rettsgebyret for hver dag eller del av dag som skjønnet varer. Ved gebyrberegningen tas ikke med dager da bare skjønnsmedlemmene er samlet til gransking eller verdsettelse.

§ 22 nr 9:

9. melding eller utdrag av rettsboken etter jordskiftelova § 6-22 og skjøte som inngår som en del av jordskiftet og dette bekreftes av jordskifteretten i skjøtet.

Lov 15. mai 1992 nr 47 om laksefisk og innlandsfisk m.v.

§ 25 femte ledd:

For gjennomføring av driftsplan kan det stilles vilkår om at bruksordning skal kreves etter jordskiftelova § 3-11 når resultatet av minnelig ordning ikke er hensiktsmessig. Slik bruksordningssak kan gjelde for hele eller deler av vassdrag. Bruksordning fastsetter blant annet fordelingen av utgifter og inntekter.

Lov 19. juni 1992 nr 59 om bygdeallmenninger

§ 1-4:

Bygdeallmenning kan inngå i slikt jordskifte som omhandlet i lov om jordskifte (jordskiftelova) §§ 3-6 og 3-13 første og andre ledd.

Grenser mellom bygdeallmenning og statsallmenning, mellom bygdeallmenninger, og mellom bygdeallmenning og annen tilstøtende eiendom, kan klarlegges, oppmerkes og beskrives etter reglene i jordskiftelova § 4-2.

For øvrig får jordskiftelovens bestemmelser ikke anvendelse på bygdeallmenninger, bortsett fra § 3-11 om bruksordning.

Lov 19. juni 1992 nr 60 om skogsdrift m.v. i statsallmenningene

§ 4-2:

Statsallmenning kan inngå i slikt jordskifte som omhandlet i lov om jordskifte (jordskiftelova) §§ 3-6 og 3-13 første og andre ledd.

Grenser mellom statsallmenning og bygdeallmenning, mellom statsallmenninger, og mellom statsallmenning og annen tilstøtende eiendom, kan klarlegges, oppmerkes og beskrives etter reglene i jordskiftelova § 4-2.

For øvrig får jordskiftelovens bestemmelser ikke anvendelse på statsallmenninger, bortsett fra § 3-11 om bruksordning.

Krav om jordskifte som nevnt i første ledd, eller om grensesak etter annet ledd, kan fremsettes av departementet, allmenningsstyret eller fjellstyret.

Lov 15. juni 2007 nr 40 om reindrift (reindriftsloven)

§ 21 andre ledd andre punktum:

Kan ikke partene bli enige om at forutsetningene for å kreve utvisning av tomt er til stede, eller om stedsvalg, størrelse og avgrensing, vilkår og vederlag, avgjøres dette av jordskifteretten.

§ 63 tredje ledd:

Spørsmål om tiltak kommer i strid med første ledd, kan avgjøres på forhånd ved jordskifteretten. Jordskifteretten kan også avgjøre hvordan og på hvilke vilkår tiltaket kan gjennomføres. Krav etter første og andre punktum kan settes fram av den som akter å sette et tiltak i verk eller av distriktsstyreren ved lederen. Er distriktsstyre ikke opprettet, kan krav settes fram av reindriftsutøver i distriktet som vil bli berørt av tiltaket.

Lov 19. juni 2009 nr. 100 Naturmangfoldlov

§ 51 (framgangsmåten ved fastsetting av erstatning)

Andre ledd:

Blir tilbudet ikke akseptert, kan eier eller rettighetshaver senest seks måneder etter at tilbudet ble gitt, sette fram krav for fylkesmannen om at staten begjærer rettslig skjønn for tingretten eller jordskifteretten til fastsetting av erstatning etter § 50.

Tredje ledd andre punktum:

Tingretten eller jordskifteretten kan gi oppfriskning for oversittelse av fristen i annet ledd etter reglene i tvisteloven.

5 Avslutning

Som det går fram ovanfor, har vi svært omfattande merknader til lovforslaget frå arbeidsgruppa. Utkastet er så mangelfullt at vi har funne det nødvendig å endre store deler av både systematikk og lovtekst.

Vi har så langt råd er språkvaska heile lovutkastet, både når det gjeld ordbruk og setningsbygning. I dette ligg også at vi dels har endra språkbruk og setningsbygning utan at dette er nemnt i merknadene.

Når ein kjem med så omfattande framlegg til endringar, og tida er avgrensa, kan nokre lovtilvisingar i framlegget vårt vere feil. Vi har kontrollert dette så langt som mogleg for oss, men dette er tidkrevjande.

Lovforslaget frå arbeidsgruppa er så pass mangelfullt, jf. merknadene våre, at vi meiner eit justert lovframlegg bør sendast på høyring før departementet startar arbeidet med lovproposisjon. Dette er nødvendig for at ein skal kunne få ein god og gjennomarbeida lovproposisjon.

Vi vil også sterkt rå til at ein trekkjer inn jordskifteommarkompetanse, og helst med god nynorsk språkkunnskap, i arbeidet med lovproposisjonen. Vi minner om at det var dåverande jordskifteoverdommar Harald Holtan som førte i pennen lovproposisjonen til gjeldande jordskiftelov frå 1979.

For:

Østfold jordskifterett

Akershus og Oslo jordskifterett

Hedemarken og Sør-Østerdal jordskifterett

Glåmdal jordskifterett

Nord-Østerdal jordskifterett

Vestoppland og Sør-Gudbrandsdal jordskifterett

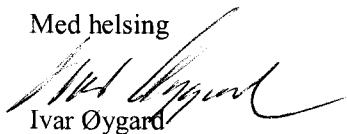
Valdres jordskifterett

Nord-Gudbrandsdal jordskifterett

Nedre Buskerud jordskifterett

Øvre Buskerud jordskifterett

Med helsing

Ivar Øygard

Kopi pr. epost til:

Jordskifterettane i Eidsivating

Eidsivating jordskifteoverrett

Domstoladministrasjonen